

Obsah

Úvod	1
Julio Ramón Ribeyro	2
Text města	4
Město a literatura v Latinské Americe	8
Historie Limy a její zobrazování v peruánské literatuře	13
Koloniální období	13
19. století	16
20. století	20
Generace padesátých let	23
Ribeyrova románová tvorba	26
Sváteční intelektuálové	27
Výměna stráže	28
Ribeyrovy povídky	29
Lima ve vybraných románech a povídkách J. R. Ribeyra	32
Město jako krajina	33
Proměna města	33
Části města	37
Cestování po městě	39
Nábřeží a pláž	40
Domy a jejich zařízení	43
Bary a nevěstince	44
Hřbitov	47
Město jako divadlo	48
Obyvatelé Limy	48
Děti ulice	49
Studenti	50
Typické peruánské výrazy	52
Život v Limě	55
Rodina	55
Náboženství	57
Školy	58
Rasová otázka	61
Fungování společnosti	62
Lima, la horrible Salazara Bondyho	66
Závěr	68
Résumé	72
El reflejo de Lima en la obra de Julio Ramón Ribeyro	72
Obraz Limy v díle Julia Ramóna Ribeyry	75
A Reflexion of Lima in the Work of Julio Ramón Ribeyro	77
Použitá literatura	79

Úvod

Peruánský spisovatel Julio Ramón Ribeyro (1929–1994) je znám především svojí povídkovou tvorbou, která ho proslavila jak v jeho vlasti, tak i v dalších zemích, např. ve Španělsku, v Německu a ve Francii. U nás není jeho dílo zatím příliš známé, což se doufám brzy změní, protože styl, kterým píše, je velmi čtivý a mnoho témat, kterých se dotýká, jsou aktuální i dnes, téměř padesát let poté, kdy většina jeho nejvýznamnějších prací vznikala.

Kromě povídek psal romány, divadelní hry, eseje a literární kritiku, přispíval do novin a napsal řadu knih osobního charakteru. Cílem jeho práce bylo, mimo jiné, založit v peruánské tvorbě literární proud zvaný městská literatura. Město v jeho tvorbě a především hlavní město Peru, Lima, je námětem mé diplomové práce, ve které se pokusím na příkladech z některých jeho povídek a románů ukázat, jak se mu podařilo jeho předsevzetí dosáhnout.

Úvodní částí mé práce je stručný přehled Ribeyrovy tvorby a hlavních událostí jeho života, který se v jeho díle, především v románech, odráží. Čerpala jsem informace z prací autorů, kteří se Ribeyrovou tvorbou podrobně zabývali. Jednou z nich je např. María Teresa Pérez, která napsala předmluvu k vydání výběru jeho povídek vydavatelstvím Cátedra a blízký přítel Ribeyra, Wolfgang A. Luchting, německý hispanista, překladatel jeho děl a posléze i dalších peruánských spisovatelů, např. Maria Vargase Llosy do němčiny, jehož korespondence s Ribeyrem a některé jeho články vyšly společně v knize *Estudiando a Julio Ramón Ribeyro*.

Téma města se v literatuře objevuje velmi často, proto ve své práci uvádím přehled teorií, které se zabývaly zkoumáním města v literatuře z různých úhlů pohledu, a to především v Latinské Americe. V této úvodní části čerpám základní informace z díla Daniely Hodrové *Citlivé město* a ze studií Josého Carlose Roviry. Dále se pokouším stručně popsat vývoj zobrazování hlavního města v peruánské literatuře v propojení s historií země, neboť dějiny vždy ovlivňovaly literární tvorbu, která na jejím území vznikala. Čerpám především z díla Evy Valero, která se věnovala jak studiu Ribeyrovo díla, tak i historii Limy v literárních dílech peruánských a některých španělských autorů. Velkým pomocníkem při zpracování této kapitoly mi byla nedávno vydaná *Historie Peru a Bolívie* českého historika Bohumíra Roedla.

V rozboru Ribeyrova díla se věnuji především dvěma románům *Sváteční intelektuálové* (*Geniecillos dominicales*) a *Výměna stráže* (*Cambio de guardia*) a některým povídkám z jeho raného období, nejvíce však povídku „Neznámá země“ (*Terra incognita*), ve kterých se zaměřuji na projevy Limy a jejích obyvatel, které dělím do tří rovin, popisy samotného města, jeho obyvatel a společenských jevů. Závěrem se zmíním o eseji *Lima, la*

horrible, díle Ribeyrova současníka Sebastiana Salazara Bondyho, který se stejně jako Ribeyro snažil zachytit Limu ve své tvorbě. Srovnám jejich pohledy na Limu padesátých let a do jaké míry a jakým způsobem se odráží v jejich dílech.

Julio Ramón Ribeyro

Julio Ramón Ribeyro zemřel v prosinci 1994 v Limě, aniž se dočkal převzetí Mezinárodní ceny Juana Rulfa za povídkovou tvorbu, která ho označila za jednoho z nejlepších spisovatelů krátké prózy ve španělském jazyce. Narodil se v roce 1929 v Limě, v rodině příslušející k vyšší vrstvě peruánské společnosti, z níž pocházelo mnoho společensky významných mužů, ale která se právě nacházela ve fázi úpadku. Toto klesání na společenském žebříčku se všemi jeho následky jako jsou vyloučení ze společenské vrstvy, postavení na okraji společnosti, existenční nejistota (*desclasamiento*, *marginalidad*, *precariedad existencial*), se hojně objevuje v celé jeho tvorbě a inspirovalo ho k charakteristice Ludovi rodiny v románu *Sváteční intelektuálové* z roku 1964. Ribeyra velmi zasáhla i smrt jeho otce, když mu bylo patnáct let. Otec mu byl učitelem a příkladem při jeho prvních krocích na poli literatury.

V šestnácti letech začal studovat právo na Katolické Univerzitě, ale brzy ho upoutaly diskuze probíhající na nádvoří filozofické fakulty, které se protahovaly dlouho do noci a často pokračovaly v baru Palermo. V těchto letech se začalo formovat jeho literární cítění, vášnivě četl Kafku, Joyce, Faulknera a napsal první povídky. V roce 1952 získal stipendium na kurz novinařiny ve Španělsku, kde strávil osm měsíců. Poté, co vyhrál soutěž povídek vyhlášenou Španělským institutem hispánské kultury, se přestěhoval do Paříže, kde studoval na Sorbonně a přivydělával si jako vrátný v hotelu. Tak začalo jeho putování po evropských městech: Paříž, Amsterdam, Antverpy, Londýn, Mnichov.

Ve stejném období vyšla v Limě jeho sbírka povídek *Neopeření supi* (*Los gallinazos sin plumas*, 1955), s níž sklidil velký úspěch. Ačkoliv tyto povídky psal ve většině případů v Paříži, v pozadí děje je především Lima a jejími hrdiny jsou lidé na okraji společnosti. V roce 1958 se vrací do Peru a získává místo profesora na Univerzitě v Huamance, v Ayacuchu. V tomtéž roce vydal druhou knihu povídek *Příležitostné povídky* (*Cuentos de*

circunstancias, 1958), kde budí pozornost evokativní atmosférou a poetikou některých příběhů v propojení s kritickým realismem, který charakterizoval již jeho předchozí dílo,¹.

V šedesátých letech pracoval pro agenturu France–press. V tomto období vyšel jeho první román *Kronika statku Svatý Gabriel* (Crónica de San Gabriel, 1960), který napsal o čtyři roky dříve v Mnichově. Román byl kritikou přijat velmi příznivě, avšak všechny překvapil. Ribeyro byl znám svou snahou o psaní urbanistické literatury, a děj jeho románu se odehrává ve venkovském prostředí. Ani zde se však autor neodchýlil od svého oblíbeného zaměření, protože celý děj je popisován očima městského chlapce, díky němuž je Lima neustále přítomná.

V roce 1964 vyšly dvě nové sbírky povídek: *Tři pobuřující příběhy* (Tres historias sublevantes, 1964) a *Láhve a muži* (Las botellas y los hombres, 1964). Příběhy se odehrávají ve stejném prostředí jako předchozí, v ubohé a maloměšťácké Limě, po které se potulují stejné šedivé postavy, „zoufalci, kteří pasivně přijímají svoji existenci“ (desesperanzados, asumiendo pasivamente su existencia).² To, že psal mimo Peru, neznamenal, že zapomněl na prostředí svých prvních příběhů, spíše to znamenalo přijetí kritického pohledu „osamělého bojovníka“, za kterého se Ribeyro často označoval.

Román *Sváteční intelektuálové*, se kterým vyhrál cenu Expreso–Populibros v roce 1963, se objevil v Limě o dva roky později. Toto dílo, příběh mladého umělce z Limy, je vynikajícím zobrazením jeho generace. Také je třeba si povšimnout některých témat a postupů, které se staly v Ribeyrových dílech tak běžné: osamělost hlavní postavy, Luda, který je stejně tak cizincem ve svém městě jako Lucho z *Kroniky Svatého Gabriela* v horách, význam osudu, dvojznačnosti nebo ironického pohledu, který se stal jedním ze znaků jeho stylu.

Jeho poslední román *Výměna strážce* (1976) je kompoziční technikou trochu odlišný od jeho ostatního díla. Dokončil ho v roce 1966 a je z něho významně cítit Ribeyrův proticírkevní a protivojenský postoj. Napsal ho v Paříži, v období partyzánských válek, kdy mnoho z jeho přátel bylo zavražděno.

V sedmdesátých letech Ribeyro zastával funkci Kulturního Rady Peru pro UNESCO. Diplomatickou kariéru vykonával víc z potřeby než z radosti. Vyšly jeho další povídky *Zajatci* (Los cautivos, 1972) a *Silvio v růžovém sadu* (Silvio en el rosal, 1977) a ve stejném období došlo na souborné vydání povídek *Slovo němého* (La palabra del mudo, 1973 a 1978),

---

¹ Viz. Pérez, Mª Teresa. „Introducción“ in: Ramón Ribeyro, Julio. *Cuentos*. Ed. Mª Teresa Pérez. Madrid: Cátedra, 1999, s.14 .

² Tamtéž. s.14.

kteře obsahuje jeho veškerou povídkovou tvorbu. V roce 1991 se vrátil do Limy a v roce 1994 obdržel cenu la „Casa de América“ a v červnu téhož roku vyšly *Kompletní povídky* (Cuentos Completos, 1994).

Kromě jeho prozaického díla je třeba zmínit i dílo dramatické, ve kterém se také zaměřuje na společenské problémy. Za divadelní hru *Létající Santiago* (Santiago el pajarero, 1958) získal v roce 1959 cenu „Premio Nacional de teatro“. Tato hra a mnohé další vyšly ve sbírce *Divadlo* (Teatro, 1975) a v knize *Atusparia* (1981). Dále se zabýval literární kritikou, kterou můžeme najít v jeho sbírce aforismů *Luderova přísloví* (Dichos de Luder, 1989), esejích *Jemný lov* (La caza sutil, 1976) a *Odrodilé prózy* (Prosas apátridas, 1986) a v dalších autobiografických dílech osobního charakteru jako *Lákání neúspěchu I, II, III* (La tentación de fracaso I, II, III, 1992 a 1995) a *Osobní deník* (Diario personal).

Text města

Spisovatelka a literární teoretička Daniela Hodrová v knize *Citlivé město (eseje z mytopoetiky)*³ říká:

Slovo text, zejména v souvislosti s městem, evokuje představu čehosi materiálního, zafixovaného, tvrdého. Tyto vlastnosti má však jen architektonická rovina Textu města, ale i ta pouze z hlediska časově a místně velmi omezeného, neboť téměř v každém okamžiku se do kůry města zasahuje, něco se přestavuje, bourá, nová budova se staví. Město „žité“ má však jako tělo, s nímž má víc společných rysů, než by se na první pohled mohlo zdát, také svou mentální a citovou stránku, své vědomí i nevědomí, tedy svou niternost, byť je její povaha jiná, než povaha niternosti lidské.⁴

Tato slova se velmi blízce dotýkají díla Julia Ramóna Ribeyry, který ve svém prozaickém díle zaznamenával změny probíhající v modernizující se Limě a vliv těchto změn na její obyvatele. Peruánský autor definuje tuto chvíli a její charakteristiku:

Ve skutečnosti společnost, kterou já popisuji, je ta, ve které jsem žil a pozoroval ji v letech 1940 až 1960. Období mého dospívání a mládí. Období, ve kterém Lima přestala být malým

---

³ Hodrová, Daniela. *Citlivé město. Eseje z mytopoetiky*. Praha: Akropolis, 2006.

⁴ Tamtéž. s. 17.

městem, aby se začala měnit ve velkoměsto. Období „divoké“ emigrace venkovanů do hlavního města a růstu obrovských chudinských čtvrtí. Období, ve kterém střední vrstva – byrokracie, úředníci, malí obchodníci, inteligence, chudí absolventi vysokých škol atd. – začali vytvářet sociální třídu, bez toho aby se vzdali své touhy po sociálním rozvoji, ani svého strachu z chudoby. Období závislosti, beznaděje, nejistoty, marného úsilí, planých nadějí bez ocenění.⁵

D. Hodrová dělí města podle jejich půdorysů, na města s výrazným středem, jež jsou lidem srozumitelnější, lépe se v nich orientují a jsou typem města–živé bytosti, a na města, v nichž převládá šachovnicový systém, kde se paměť zpravidla nevrství, nebo se teprve vrstvit začíná. Taková města nelze za živou bytost považovat. Neživá města najdeme nejčastěji v Americe a patří mezi ně i Lima, založená roku 1535 podle pravidelných náskresů kolmých a rovnoběžných ulic. Paměť původních obyvatel byla systematicky ničena a na troskách indiánských chrámů se budovaly křesťanské katedrály. Stejně tak pravidelné byly i paláce, budované španělskou šlechtou, které byly protikladem chýší pokořených příslušníků původních národů.

Město netvoří jen budovy, ale především lidé, kteří městu vdechují život. Jejich pohyb po městě je rozdílný, podle toho, jakou roli na jevišti zvaném město hrají. Důležitou roli hraje chůze lidí po městě, „vedle chůze každodenní, sledující praktický cíl, existuje chůze, která naopak od tohoto cíle osvobozuje, která znamená opustit každodenní trasu a okruh svého bydliště, vystoupit z každodenního času, jít a zakoušet město v jiném rytmu, nalézat se stále jinde, a stát se tedy jiným chodcem, jinou bytostí.“⁶

V románu *Sváteční intelektuálové* hlavní hrdina Ludo dává výpověď v práci a jeho cesta domů je poprvé cestou chodce, který nespěchá a má čas se rozhlížet kolem sebe.

Así, mientras hace su camino, descubre que en la fachada de la iglesia de San Agustín hay un pórtico barroco digno de una erudita contemplación, que la gente que anda a su lado es fea, que hay multitud de bares con olor a chicharrón y que los avisos comerciales, tendidos en las

---

⁵ Cit. podle Martínez, Juana. „Lima en algunos cuentos de Julio Ramón Ribeyro“. Prácticamente la sociedad que yo describo es aquella que viví y observé entre los años 1940 y 1960. La época de mi adolescencia y primera juventud. La época en que Lima dejó de ser una pequeña ciudad para ir convirtiéndose en una gran urbe. La época de la emigración “salvaje” de campesinos hacia la capital y la aparición de las enormes barriadas. La época en que la clase media – burócratas, empleados, pequeños comerciantes, intelectuales, profesionales sin fortuna, etc. – empieza a constituirse como clase social, sin renunciar a sus anhelos de promoción social ni a su temor de proletarizarse. La época de la dependencia, de la desesperanza, de la incertidumbre, del esfuerzo fallido, de la ilusión sin recompensa.

⁶ Hodrová, D., Cit. d., s. 179.

estrechas calles de balcón a balcón, convierten el centro de Lima en el remedo de una urbe asiática construida por algún director de cine para los efectos de un film de espionaje.⁷

(A tak, zatímco jde po své cestě, všimne si, že na fasádě kostela Svatého Agustína je barokní sloup hodný učeného pohledu, že lidé, kteří chodí kolem něho, jsou oškliví, že je kolem velké množství barů, které jsou cítit po škvarcích a že reklamní poutače, zavěšené v úzkých ulicích z balkónu na balkón, mění centrum Limy na něco podobného asijskému městu vybudovanému neznámým režisérem pro vyvolání efektu špionážního filmu.)

Postavy v díle J. R. Ribeyra jsou často lidé, kteří prochází určitou životní krizí pojíjí se často se ztrátou zaměstnání, a proto se po Limě většinou bezcílně potulují. Tento druh chodců nazývá Hodrová výrazem přejatým z francouzštiny, *flanér*.

Liší se chůze obyčejného obyvatele, jenž chodí každý den stejnými místy, sem a tam, a jehož cesty nejsou ani naučnými procházkami (jako u návštěvníků města), ani bloumáním a touláním (jako u flanéra), nýbrž jsou motivovány starostí, obstaráváním, kromě dní svátečních jsou to vesměs cesty takřkajíc pragmatické a praktické. Flanérovo bloumání, bezcílné toulání městem a chůze citlivého chodce, který „zničehonic“ sejde ze své obvyklé cesty, jsou výrazem svého druhu automatického textu, představují svého druhu báseň. Chození sem a tam, kroužení, cestu s odbočkami, smyčkami, pohyb, „řízený“ nahodilými impulzy, vjemy, pocity, zážitky, asociacemi, provází nezřídka ztráta představy o čase. Chodec se ocitá mimo každodenní čas cesty směřující k předem stanovenému cíli, nalézá se pojednou v „jiném“ čase – v takovém, v němž se stírá rozdíl mezi časovými dimenzemi, anebo se tyto dimenze prostupují. Nejzřetelnější je souvislost mezi způsobem pohybu po městě a jinou dimenzí času tam, kde chodec bloudí. Jestliže bloumání, potulování se, tékání představuje v podstatě „šťastný“ pohyb, bloudění, při kterém se z pohybu sem a tam nezřídka stává pohyb v kruhu, je pohybem vesměs „nešťastným“, a nenajde-li chodec posléze hledané místo nebo cestu, přímo neblahým.⁸

Ribeyrovo postavy bloumají a jejich potulování je většinou nešťastné, ale nikdy nekončí smrtí, alespoň ne smrtí fyzickou, často však smrtí společenskou, kdy zůstávají na jejím okraji. Podrobněji se budu zabývat postavami typickými pro Ribeyrovo dílo v části rozborů jeho povídek a románů.

---

⁷ Ribeyro, Julio Ramón, *Los geniecillos dominicales*. Barcelona: Tusquets editores, colección andanzas, 1983, s. 9–10.

⁸ Hodrová, D., Cit. d., s. 193–194.

Další významnou součástí každého města je místo, kde protagonisté literárního díla žijí, jejich dům, pokoj a další příbytky, ve kterých se během svého potulování po městě ocitají. Jak říká D. Hodrová: „Dům, příbytek (byt), pokoj figuruje v literárních textech zhruba trojím způsobem: jako stísněný prostor bídne existence, v němž se zakuklilo nepřátelské město, jako útočiště, nezřídka však stejně nejisté jako celé město a jako záhadné a vytoužené místo, jež má být prozkoumáno, dobyto.“⁹

V Ribeyrově díle se objevují různé druhy příbytků, od snobských paláců, jaký vlastní např. Ludův strýc, který svého synovce pověří dohledem nad svým „palácem“, ale objevují se i chudé příbytky lidí žijících na okraji společnosti. Hrdinové Ribeyrových povídek a románů, kterým se věnuji, se často dostávají do situace dobývání vlastního města, jako je tomu např. u Luda, protagonisty románu *Sváteční intelektuálové* a jeho přátel, když využívají větší částky peněz a vyrážejí si užívat do Limy.

Empieza una ronda angustiosa por las calles de Surquillo. Cada dos o tres cuabras Eufemia obliga al carro a detenerse, descende sola o con el Sabido, penetra en los callejones, en quintas o en chinganas de japoneses, de donde sale siempre diciendo “no está, no puede, está enferma”.¹⁰

(Začíná bláznivá cesta ulicemi Surquilla. Každé dva nebo tři bloky nařizuje Eufemie zastavit auto, vystoupí sama nebo s Chytrákem, mizí v uličkách, domcích nebo japonských obchůdkách, odkud vždy vychází se slovy, „není doma, nemůže, je nemocná.)

Častými obrazy v Ribeyrově tvorbě jsou noční scény, kdy hrdinové jeho povídek nebo románů bloudí po noční Limě, buď za účelem povyražení si, nebo ze zoufalství.

Noc s sebou nese jiné vnímání města, a to jak pro toho, kdo jím chodí, tak pro toho, kdo spí a sní. Právě tím, že je město (polo)zahaleno tmou, vynikají ostřeji jeho rysy, podobně jako ve svitu svíčky lépe vyniknou rysy lidské tváře a prozradí charakter. Noční tvář je možná pravou tváří města – tou, do níž se vepisují záhady života a smrti, vesmíru. Cesta nočním městem, proměňujícím se v přízračné místo a v labyrint, noční příbytek, strážce prahu, ďábelský ples nebo noční orgie, noční pobyt v chrámu, muzeu, divadle, knihovně, noční mše, podivné noční představení, krvavý obřad, výjev s maskami, tanec smrti, levitace, přízračná davová scéna, průvod mrtvých, jejichž svědkem a aktérem se stává postava, to vše jsou (někdy pokleslé)

---

⁹ Tamtéž. s. 271.

¹⁰ Ribeyro, Julio Ramón, *Los geniecillos dominicales*, Cit. d. s. 16.

varianty „temné noci“ duše. (...) Noc ve městě je ambivalentní, a to nejen proto, že může být „šťastná“ i „nešťastná“, ale i tím, že na jedné straně dává člověku pocítit jeho odcizenost městu, jevícímu se v noci jiné, a na druhé mu při určitém rozpoložení dovoluje prožít intenzivněji sám sebe a případně zakusit své spojení s městem (tělesné i duševní), dýchat spolu s městem, vnímat jeho auru... Skutečnost města je v noci znejistěna, hranice mezi bděním a snem, který k noci bytostně patří, přestává být jasná.¹¹

Město a literatura v Latinské Americe

Studiem vztahů mezi městem a literaturou se podrobně zabývá José Carlos Rovira, profesor Hispanoamerické literatury na Univerzitě v Alicante, ve své knize *Město a literatura v Latinské Americe*¹² (Ciudad y literatura en América Latina, 2005).

Nejprve se zmiňuje o vztahu mezi literaturou a městem v zeměpisné oblasti, kterou nazýváme Latinská Amerika. Na tento vztah pohlíží z různých úhlů, především z hlediska historického vývoje, kdy v Asii a později v Evropě vznikala první města. V americké oblasti neproběhl vývoj stejně, jako tomu bylo v Evropě, ale vývoj historického města předkolumbovského byl násilně přerušen a přeneslo se tam městské prostředí, které již dříve vzniklo v Evropě. Zajímavé je především ono přenesení a přerušení, které tvoří základní pojetí amerického města, které se začalo postupně vyvíjet.

Rovira jde ve stopách literárního svědectví, na kterém ukazuje proces destrukce, rekonstrukce, nového osídlení, vznik koloniálního města, jeho život a rozvoj, město v období bojů o nezávislost, založení literárního města 20. století atd. Tyto vstupy zachycují historický proces, který doprovází vývoj města v Latinské Americe. Při jeho sledování napříč literaturou, se nenabízí nic jiného, než spojení dvou hledisek, které se vzájemně doplňují: literární a urbanistickou historii. Kromě literatury je možné si všimnout i dalších uměleckých forem, jako je malířství, sochařství, architektura, nebo filmové záběry, které zachycují moderní město.

Od renesance až do současnosti se město stává součástí reflexe a následného ztvárnění spisovatele nebo umělce. V renesančním městě vzniká umělecké hnutí, které reaguje na události konce 15. století, objevení a dobytí Ameriky. Proto je pochopitelné, že vznik prvních

---

¹¹ Hodrová, D. Cit. d., s. 328–329.

¹² Rovira, J. C. *Ciudad y literatura en América Latina*. Madrid: Editorial Síntesis, 2005. Celá tato kapitola vychází z tohoto díla.

amerických měst přitahuje pozornost starého kontinentu jak k mizejícím předkolumbovským městům, tak k rozvíjejícím se koloniálním osídlením.

Existují díla, ve kterých najdeme přesné popisy měst, ulic, zajímavých míst, významných budov atd. Množství těchto popisů v literární tradici tvoří velkou část historie literatury: „Mytická“ města, jako např. nebeský Jeruzalém, „ideální“, jako je Florencie rodu Medici, „zmizelá“, jako aztécký Tenochtitlan, „zobrazená v současné literatuře“, jako Buenos Aires našeho století... mají toho tolik co popsat, že by se daly naplnit stohy knih.

Při studiu města v próze a poezii je třeba se odpoutat od popisné metody zkoumání města. Je mnoho materiálů, které se věnují popisu každé ulice, každého zákoutí. Bohatství literárního textu pochází z propojení popisu se záměrem románu, uměleckého díla, básně, ve které je zobrazeno. Samotný popis nezachycuje město, ale je užitečným nástrojem k jeho pochopení. Rozdíl mezi turistickým průvodcem a románem nebo básní je samotný akt tvorby, který propojuje všechny popisy, vyprávění, dialogy a pomáhá tak vzniku něčeho komplexnějšího.

Rovira předkládá různé způsoby zachycení města v literatuře. Tyto příklady překonávají popisné pohledy a doplňují pochopení vztahu mezi městem a literaturou.

Krajina a městské divadlo

„Město jako krajina“ (paisaje urbano) charakterizuje město, ke kterému směřuje popisný pohled (emocionální, vzpomínkový, nebo ukazatel citů...). „město jako divadlo“ (teatro urbano) popisuje scénu s herci, co dělají postavy, které se objevují v krajině, jejich chování, postoje, slova, zvyky. Nejde tedy jen o místa, ale i o životy těch, kteří je obývají.

Komplexní město

Další možnost pochopení města spočívá v jeho hlubší analýze, která odráží ekonomickou situaci, politickou a sociální strukturu, politické, ekonomické a sociální myšlenky, historii náboženského cítění, filozofii, literaturu a další kulturní projevy.

Historie původu města jako úvodní perspektiva

Při studiu města a literatury není zajímavý pouze jejich vzájemný vztah, ale i historie měst, kterou je třeba důkladně poznat a upevnit si tak představy, ze kterých vycházíme. V evropské tradici je nejstarším městským mýtem založení Říma a jeho historie. Velká města si vytvářejí a šíří mýty o svém založení. Romulus a Remus jsou jména znamenající založení, vytyčení a obydlí jednoho města v historii, kde Řím znamená první znak civilizace.

Mýtická vize založení města nás přitahuje ve všech literaturách. Proto je právě v tomto místě vhodné krátce zmínit příběh o založení inckého královského města Cuska, jak ho popisuje na konci 16. století Inca Garcilaso de la Vega¹³.

Nejprve popisuje způsob života indiánů, kteří Inkům předcházeli, jako barbarský, kdy lidé žili jako divá zvířata. Proto bohové vysílají z nebe mytický pár, aby učil lidské bytosti a tím je přivedl na cestu civilizovaného života. Boží dvojice začala svoji pout' s nástrojem, který jim měl sloužit k určení místa, kde mají založit město. Nesli s sebou zlatou hůl, která se měla zabodnout v místě, kde měli začít svoji misi budování osídlení. Inkovi a jeho ženě se nakonec podaří najít místo a jejich hůl se zaboří na hoře Huanacauri, kde začnou budovat první chrám k uctění boží vůle. Pokračuje vyprávění o tom, jak pár začíná svolávat divochy do vybraného místa a civilizovat je. Inka a Koja si rozdělí práci při osvobozování a domluví se, kdo koho zachrání od zvířecího stavu. Přivedou lidi z různých míst a vybudují s nimi osadu, s velmi zajímavou zeměpisnou dispozicí: Ti, které přivedl Inka, poté, co jim nařídí postavit chýše a domy, ke kterým sám udělal nákresy, budou obývat horu, která se bude jmenovat Hanan Cozco, což znamená horní Cusko a ti, které přivedla Koja, Hurin Cozco, dolní Cusko. Ti z horního budou považováni za vládce, ti z dolního za poddané. Všechny osady budou mít od této chvíle stejnou strukturu, jak horní, tak i dolní budou udržovat urbanistickou podobu, která tak ovlivní příslušnost k rodu a původní rozdělení mezi mužský a ženský princip, jako znamení různé hodnoty.

Město dobra a město zla

V bibli je o městech velmi málo zmínek. Izraelité, zemědělci a pastevci, mají špatný vztah k městům. Bůh z knihy Genesis je také navíc ničitelem měst, která jsou téměř vždy symboly zla. Po první části o stvoření je prvním vyprávěním vyhnání Adama a Evy z

---

¹³ Viz. Inca Garcilaso de la Vega. *Comentarios Reales*. Madrid: Cátedra, 2001.

pozemského Ráje (přírody) a mezi jejich dětmi, Kainem a Ábelem, dochází k první bratrovraždě v historii: Kain zabije Ábela a je odsouzen k bloudění po světě, aby odčinil svůj hřích. Podle jeho prvního potomka Enocha se jmenuje první město, jehož zakladatelem je jeho zlý otec: „Poznal Kain svou ženu, ta otěhotněla a porodila Enocha. Tu se dal do stavby města a nazval to město Enoch podle jména svého syna.“ (Genesis, 4:17)¹⁴

Kain je prvním negativním symbolem přítomnosti města. Po kapitolách o ničení, jako potopa světa, po rozptýlení potomků Noa po třech částech světa, se v příběhu objeví část o Babylonské věži: „Nuže, vystavějme sobě město a věži, jejíž by vrch dosahal k nebi; a tak učiňme sobě jméno, abychom nebyli rozptýleni po vší zemi.“ (Genesis, 11:4)¹⁵

Hřích pýchy podle první věže, která měla sahat až do nebe, přináší zmatení jazyků a rozptýlení. Také v příběhu o Abrahamovi, vůdci a zakladateli národa, je jedna z kapitol proti městu, příběh o Sodomě a Gomoře, s jejich městskými hříchy a jejich následným zničením. Dlouhý příběh Josefa v Egyptě, kde Faraónovo město je také symbolem zla, nás dovede k jedinému městu, které znamená dobro. Po exodu Izraelitů pod vedením Mojžíše, po novém spojení, ve kterém stavba chrámu je božským příkázáním, až k příběhu, který se týká jediného kladného města, Jeruzaléma, které je opakem špatného města, Babylónie.

Dvě nejdůležitější díla pro hispanoamerickou tradici

V roce 1976 historik José Luis Romero vydal svou knihu *Latinská Amerika, města a myšlenky*¹⁶ (Latinoamérica, las ciudades y las ideas). Pokusil se propojit minulost se současností a pochopit historii Latinské Ameriky prostřednictvím rozvoje měst. Podle jeho studií převládající zemědělský způsob života v indiánské Americe a velmi omezené budování měst mimo hlavní oblasti, mezi nimi např. Tenochtitlan a Cusko, bylo ovlivněno politikou španělského království, které chtělo vybudovat svoji říši na bázi měst s centralizovanou mocí a hlavními oblastmi sociálního a ekonomického života. Převládala snaha o sjednocování politiky řízení kolonie a rozvoj měst měl probíhat stejně jako ve Španělsku. Ekonomické změny v 17. a 18. století a americká ziskuchtivost otevřely tyto země změnám a především myšlenkám, které byly novými řešeními problémů sociálního života ve městech.

---

¹⁴ „Conoció Caín a su mujer, la cual concibió y dio a luz a Henoc. Estaba construyendo una ciudad y la llamó Henoc, como el nombres de su hijo.“ (Génesis, 4:17)

¹⁵ „Vamos a edificarnos una ciudad y una torre con la cúspide en los cielos, y hagámonos famosos, por si nos desperdigamos por toda la faz de la tierra.“ (Génesis, 11:1)

¹⁶ Cit. podle Rovira, J. C. *Ciudad y literatura en América Latina*. Madrid: Editorial Síntesis, 2005, s. 28.

Nerovnováha života na venkově a centralismus v hlavních městech ve 20. století jsou obrazem společnosti a jejího kulturního dědictví, myšlenek, které ji umožnily vzniknout, rozvinuly ji a odlišily ji od evropské. V chronologické analýze nelze pokračovat, pokud se nesoustředíme na sociální hledisko měst. Najdeme města, která můžeme nazývat podle okolností jejich vzniku jako zakládající, urozená, kreolská, vlastenecká (vznikající během doby bojů o nezávislost), buržoazní, až k těm současným, masovým. Tato pojmenování nám slouží k lepšímu pochopení historie Ameriky z pohledu města, vyzdvihuje systém, který stimuloval formování myšlení, které vznikalo během přechodu od koloniálního k současnému, a tak umožnilo vzniknout myšlení americkému.

Druhým významným dílem je *Vzdělané město*¹⁷ (La ciudad letrada) Ángela Ramy z roku 1984, který po sobě zanechal jednu z nejlepších intelektuálních cest po Latinské Americe. Další mapa historie města, jako je ta od Romera, je vystavěna na myšlence „vzdělaného města“ (la ciudad letrada), které je „založené na nepochybných znameních řádu (administrativní, soudní, ekonomický), výstavba sociálního systému založenému na postavě *učence*“¹⁸. Přejít od převažujících duchovních k učencům, kterým pomáhala „občanská inteligence“ nastal v 18. století, kdy se dostali k moci, která později umožnila nezávislost: „Město písemnictví“ (la ciudad escrituraria), ze začátku shodné s písemnictvím španělským, umožňuje vznik vlastnímu písemnictví, které podporuje nezávislost přicházející s „Modernizovaným městem“ (la ciudad modernizada) kolem roku 1870, s náznaky amerického kritického myšlení. Zpolitizování měst na začátku 20. století vytvořilo nový proces, který vyústil v „revoluční město“ (la ciudad revolucionaria), kdy měnící se myšlení vymezilo směr Latinské Ameriky.

---

¹⁷ Viz. Tamtéž. s. 28.

¹⁸ Tamtéž. s. 29. ...basado en signos inequívocos de orden (administrativo, jurídico, económico), la construcción de un sistema social basado en la figura “letrada.”

Historie Limy a její zobrazování v peruánské literatuře

Pochopení zobrazování Limy v peruánské literatuře a především v tvorbě J.R. Ribeyra není možné bez znalosti historických souvislostí. Pro moji práci je důležitý rozdíl, jak se hlavní město objevovalo v dílech spisovatelů generace padesátých let, jejíž součástí byl i Ribeyro, oproti předcházejícím generacím. Proto se pokouším o stručný přehled peruánské literatury, především autorů, kteří svoji tvorbu určitým způsobem propojili s Limou a historických událostí, které určitým způsobem ovlivnily jejich díla.

Při psaní tohoto přehledu peruánské literatury vycházím z knihy Evy Valero, *Lima v literární tradici Peru: od městské legendy k rozpuštění mýtu* (Lima en la tradición literaria del Perú: de la leyenda urbana a la disolución del mito) a doplňuji ho o informace z knihy Bohumíra Roedla, *Dějiny Peru a Bolívie*.

Koloniální období

Lima byla založena roku 1535 u ústí řeky Rímac do Tichého oceánu, uprostřed pouště, která se táhne podél celého peruánského pobřeží. Řeka dala svůj název i městu, kdy počáteční „r“ se vyslovovalo slabě a z něho vzniklo jméno Lima. Kečujský výraz rímay, ze kterého pochází, znamená mluvící, proto Lima můžeme překládat jako mluvící město. Byla navržena a postavena do tvaru čtverce, proto jsou téměř všechny ulice kolmé a rovnoběžné. Tomuto řádu se vymykají jen některá místa, kde stály původní indiánské osady, které se tak dostaly do protikladu s okázalou nádherou pravidelných šlechtických paláců. Studiu Limy v peruánské literární tradici se věnuje Eva M^a. Valero, která říká, že „ačkoliv v začátcích dobývání Peru chtěl Pizarro vybudovat hlavní město ve městě Jauja, nakonec, jako by se nechal ovlivnit proroctvím řeky a nezapomenutelným zpěvem, se rozhodl založit město v údolí řeky Rímac.“¹⁹

V 16. a 17. století, v době slavného období Peruánského místokrálovství, bylo Královské Město (Ciudad de los Reyes) vesnicí z bláta a rákosu. Španělé se však pouští do

---

¹⁹ Valero Juan, Eva M^a. *Lima en la tradición literaria del Perú: de la leyenda urbana a la disolución del mito*. Lleida: Ensayos/skriptura, 2003, s. 10. Y, aunque en los primeros tiempos de la conquista Pizarro pensó en establecer la capital en Jauja, finalmente, como cediendo al oráculo del río o a su canto inmemorial, fijó en el valle de Rímac la fundación de la ciudad.

budování pravidelného barokního města, domů a paláců, doplněných bohatou výzdobou, kapličkami a zvonnicemi, které upozorňují na město již z dálky. V 17. století se Lima stala obchodním centrem kolonií, město tak stále více bohatne a to se odráží na okázalosti staveb a výzdoby. Čím víc se rozvíjí Lima, tím menší pozornost je věnována Andám a jejich obyvatelům, indiánům, kteří se stávají pouze méněcennou pracovní silou.

Tento rozdíl je nejvíce patrný na rozdílu mezi rozvojem nového hlavního města a zaostávání hlavního města Incké říše, kterým dříve bylo Cusco. Odtud zaznívá první větší kritika od významného spisovatele koloniálních hispanoamerických tradic, Inky Garcilasa de la Vegy (1539–1616), který se původně jmenoval Gómez Suárez de Figueroa. Syn dobyvatele šlechtického původu a incké princezny je prvním mesticem, který se objevuje v americkém intelektuálním kontextu. V jeho tvorbě se spojují tradice obou, proti sobě postavených národů a vzniká tak jedinečné dílo *Královské komentáře* (Comentarios Reales). Jak říká José Carlos Mariátegui, „Inca je historicky prvním „Peruánцем“, pokud chápeme peruánství jako sociální formování, řízením konkvisty a španělské kolonizace. Garcilaso naplňuje svým jménem a svým dílem celou etapu peruánské literatury.“²⁰ Garcilaso psal *Královské komentáře* v dospělosti, v době, kdy již žil ve Španělsku a jeho vzpomínky na dětství a Peru jsou idealizované. Stejný idealizující pohled má v literární historii Peru více spisovatelů.

V 17. století v Limě tvořilo mnoho spisovatelů, kteří byli ve své tvorbě ovlivněni evropskými literárními tradicemi. Lima se objevovala např. v poesii Pedra de Oña, jehož verše předznamenávaly pohled na hlavní město, který se v budoucnosti objevoval v peruánské literatuře:

Ya Lima con soberbio fausto y pompa
se hincha, se levanta y se engrandece.
(Už se Lima pyšným přepychem a okázalostí
dme, zdvihá a roste.)²¹

Dalším významným spisovatelem tohoto období byl Juan de Espinosa Medrano, zvaný El Lunarejo, mestic, stejně jako Inca. Byl velkým obdivovatelem Góngory a jako jediný v Peruánském místokrálovství psal v čistém, barokním stylu, ovlivněném tvorbou toho

---

²⁰ Cit. podle Valero Juan, Eva M^a. *Lima en la tradición literaria del Perú: de la leyenda urbana a la disolución del mito*. Lleida: Ensayos/skriptura, 2003. s. 31. Inca es, históricamente, el primer “peruano”, si entendemos la peruanidad como una formación social, determinada por la conquista y la colonización españolas. Garcilaso llena con su nombre y su obra una etapa entera de la literatura peruana.

²¹ Tamtéž s. 33.

velkého španělského básníka. Kromě Lunareja byl významným spisovatelem Juan del Valle Caviedes, v jehož díle najdeme rysy osobní, satirické, mystické i pikareskní. Byl prvním básníkem, který zobrazoval rub Královského Města, svůj pohled zaměřoval na stinnou stránku chudoby a útisku a je proto považován za prvního realistu.

Lima 18. století byla několikrát za sebou zničena zemětřesením a piráty. Proto byly vystavěny hradby, které se zachovaly až do roku 1870. Literatura byla silně ovlivněna kulteralismem, ve kterém vynikal především Pedro de Penalta Barnuevo, jehož stěžejním dílem byla *Založená Lima* (Lima fundada, 1732), hrdinská báseň oslavující dobývání Peru, budování Limy a všechny významné osobnosti až do jeho současnosti. Ve stejném stylu psal i Conde de la Granja, jehož dílo *Život Svaté Rosy od Svaté Marie, původem z Limy a patronky Peru* (Vida de Santa Rosa de Santa María, natural de Lima y patrona del Perú, 1711) opěvuje a až přehnaně vyzdvihuje kladné stránky Limy.

Konec 18. století přinesl mnoho změn, nástup nové dynastie Bourbonů, začátek osvícenství a francouzský encyklopedismus otevřeli dveře Peru cestovatelům, zakázaným knihám, vědeckým expedicím, nárůstu novin a specializovaných časopisů, plánům reform a novým myšlenkám. Dochází k vyhoštění Jezuitů, roste obchod a průmysl, reformuje se školství a dochází k podpoře volnomyšlenkářství. Tím dochází k vzniku nové, peruánské mentality, která postupně dovede zemi k revoluci. V tomto prostředí dochází i k experimentování s literaturou. Komplikované verše psané ve stylu Góngory se zjednodušují a objevují se první prvky neoklasicismu. Za zmínku stojí především básník původem z Andalusie, Esteban de Terralla y Landa, který psal břitké a satirické verše a je tak považován za pokračovatele Caviedese. Nejzajímavější je jeho pamflet nazvaný *Lima por dentro y fuera* (Lima zevnitř i zvenějšku), který je dalším důkazem pronikání Limy do literatury.

Dílo je velkým „žánrovým obrázkem“ (cuadro de costumbres) vyzdobeným peruánskými lokálními výrazy, kam se dostaly všechny sociální třídy koloniální Limy. Dalším satirikem, jehož dílo *Lazarillo slepých poutníků* (El Lazarillo de ciegos caminantes) se také věnuje Limě a jejím obyvatelům. Jde o Alonsa Carrió de la Vandera, který se vydává za indiána Concolorcorvo, aby se zbavil veškeré zodpovědnosti a využil této svobody k satirě indiánských i španělských zvyků Limy i Cuska. Terralla i Concolorcorvo pokračují v tradici, kterou začal Caviedes, ale i on měl svého předchůdce, Matea Rosa de Oquendo, dalšího Andalusana, který žil v Limě v letech 1593–1594 a vysmíval se jak kreolům, tak i Španělům

žijícím v Limě ve svém *Sonetu na Limu z Pirú* (Soneto a Lima del Pirú) a v *Satiře na věci, které se dějí v Peru v roce 1598* (Sátira a las cosas que pasan en el Perú, año 1598). Ve svých dílech si dělá legraci z dam, žijících v Limě, kritizuje pofrancouzštění obyvatel Limy a odsuzuje snahu o hromadění majetku nové hispánské společnosti.

Půvab kreolek se v 18. století začíná stále častěji objevovat v dílech těchto spisovatelů. Jak u Terralli tak i u Concolorcorva se obyvatelky Limy objevují na předních místech, nejznámější je však Micaela Villegas, zvaná „Perricholi“, která je jejich typickou představitelkou – inteligentní koketa, milovnice přepychu, parfémů a květin, paní domu, silně věřící v boha, ale zároveň i pověřčivá a samozřejmě zasahující do světa politiky a intrik. Tato herečka byla milenkou místokrále Amata a časem se stala jednou z nejznámějších postav městské legendy, která se často objevovala nejen v literatuře o Limě, ale stala se i námětem k několika francouzským operám.

Zajímavé postřehy o Limě psali i cestovatelé, kteří obdivovali bohatství a krásu Limy plné zahrad. Královské město je stále považováno za bájný Eldorado, a ani hlasy, které ukazují na její stinné stránky tento krásný obraz nezviklají.

19. století

19. století přineslo Peru nezávislost i přes to, že Lima byla v koloniálním období místem, odkud Španělé ovládali celou Jižní Ameriku a v období bojů o nezávislost se stala po několik let místem španělského odporu a spolehlivou pevností krále Fernanda VII. Je známo, že snaha o nezávislost nevzešla od lidových vrstev, ale od kreolů. Nezávislost je proto více politickou než ekonomickou, nebo sociální událostí. Nový národ nezměnil své původní principy. Nadále většinu bohatství země vlastní pouze malá část šlechtických rodin a indiáni a míšenci nemají žádnou politickou moc. Ani prohraná válka s Chile v roce 1879 nezměnila město, které stále bylo oním krásným „žánrovým obrázkem“. V takovémto prostředí nemohl vzniknout nový literární proud a tak se stává jediným charakteristickým znakem literatury 19. století kreolská Lima. To je hlavním důvodem toho, proč se spisovatelé druhé poloviny 19. století raději obrací zpět do minulosti, do období, které ve srovnání se současností se zdá být oním ztraceným rájem.

Lima v období Republiky je stále tou kostumbristickou Limou, kde vládou kreolové. V tomto období se začíná Lima charakterizovat jako kreolská, z čehož vyplývá, že obyvatel Limy je synonymem kreola. Republikánská Lima je nadále centralistická a platí, že kreol je základním prvkem peruanismu.

Během první kostumbristické tvorby, mezi roky 1834 a 1861, byly nejvýznamnější ekonomickou silou dusičnany a ptačí trus, které přinášely bohatství pobřežním městům. Lima jako sociální pevnost posilovala svoji izolaci a tvořila literaturu, která se snažila zvěčnit svůj obraz a tím byly kostumbristické představy. Peru, vzhledem ke svému zeměpisnému postavení se stává stále více izolované a to způsobuje ekonomický úpadek, který znemožňuje střední třídě její rozvoj, a tím se čím dál více rozvírají nůžky mezi sociálními třídami. Tento kontext se objevuje v dílech té doby, ale kostumbristický obraz zachycuje aktuální problémy velmi povrchně. Snahou všech obyvatel je postoupit co nejvíce v sociální hierarchii a dostat se co nejbližší k velkým rodinám a tím dosáhnout stejných privilegií, jako mají oni. Tak se v literatuře objevuje téma „*huachafería*“ – nevkus, které zobrazuje lidi, kteří napodobují způsoby vyšších tříd a působí tím směšně. Typickými spisovateli tohoto období jsou Felipe Pardo y Aliaga a Manuel Ascencio Segura, kteří ve svých dílech zachycují zklamání střední třídy a upadající šlechtickou třídu. Tato literární tendence zobrazovat sociální problémy přivádí na svět literaturu, která v budoucnosti vyústí v neorealistickou měšťanskou povídku poloviny 20. století. Generace 50. let znovu objeví tuto tematiku, která samozřejmě během jednoho století projde mnoha změnami.

Už v prvních letech Republiky (1821) se objeví první pokusy o styl, který nazýváme „inkaismus“, mimo jiné jako odpověď na vyhlášenou rovnost, která měla být základní myšlenkou nezávislosti. Většina těchto anonymních tvůrců hlásá, že rodící se republika je dědičkou Incké říše. Bohužel, tato škola měla velmi krátký život vzhledem k tomu, že republika pokračovala v politice vlády kreolů nad indiány.

V polovině 19. století zažila Lima období ekonomického růstu a začala se rozvíjet. Byla vybudována první železnice, která spojovala přístav Callao s městem, modernizoval se systém rozvodu vody, byly vydlážděny ulice a začalo se využívat plynového osvětlení. Během vlády Josého Balty o dvě desetiletí později se rozvoj Limy ještě zrychlil. Během jeho vlády byl postaven železný most, který spojoval oblast Acha se čtvrtí Viterbo a v roce 1870 byly zbořeny městské hradby, které umožnily městu se rozšířit. Odstranění hradeb, které byly symbolem uzavřenosti a centralismu, se zdálo být krokem k modernizaci města a umožnění

obyvatelům venkova příchod do metropole. To se však událo až téměř o století později a chybějící hradby se staly jedním z důvodů prohry ve válce s Chile v roce 1879.

V tomto období se na literární scéně objevila skupina spisovatelů, kteří jsou označováni jako „Peruánská Bohéma“ (Bohemia peruana). Opět dochází k imitaci evropských literárních proudů, kdy se tito autoři inspirovali díly Esproncedy, Zorrilla, Enrique Gila a dalších romantiků. V Peru patří k nejvýznamnějším spisovatelům této skupiny Carlos Augusto Salaverry, Luis Benjamín Cicneros, Clemente Althaus a Ricardo Palma. Peruánští romantici dávali přednost historii, kterou předchozí generace podceňovala, a naopak opustili současnost, aby se mohli věnovat pouze minulosti. Historické povědomí se vytvořilo díky této generaci, která otevřela cestu ke starší literatuře. Díky přijetí koloniálního světa se obnovila tři století do té doby spíše hispánské literatury, ale také byla zachráněna lidová poezie, díky níž se probudilo národní cítění, které vyústilo v díle Ricarda Palmy.

Palma vytvořil neopakovatelnou cestu do minulosti prostřednictvím stylu, který až do té doby nikdo nepěstoval – historickou literaturu – především koloniální, ale také inckou a republikánskou, lidovou, jiskrnou, samozřejmě z kreolského pohledu pobřežní literatury. Devět dílů jeho prozaického díla *Peruánské tradice* (Tradiciones peruanas) zaznamenává mnoho příkladů ústních tradic a koloniálního jazyka. Palma je však také považován za prvního zakladatele literární Limy. Již dříve se Lima objevovala v mnoha literárních textech, ale teprve Palma píše stylem, který už můžeme nazývat peruánský, kdy už nejde o pouhou imitaci evropských literárních stylů. Nepřesnost jeho vyprávění, která je typická pro ústní paměť, je základem vzniku jeho městské mytologie, ze které vzniká vymyšlená Lima v *Peruánských tradicích*. Tyto mýty byly v budoucnu častým námětem diskusí o pravdivosti či falešnosti jeho příběhů. Toto úsilí se zdá zbytečné, protože Palma se nikdy nepokoušel zaznamenávat historii, jak sám zmiňuje v některých svých dílech. *Tradice* vždy byly jak vychvalovány tak zároveň i kritizovány, ale jedno je nesporné, Palmovi se podařilo obživnout minulost a vyvolat v Peruáncích historické uvědomění, stejně jako se to před ním podařilo Incovi Garcilasovi. To, co nalézáme jak v Komentářích, tak i v *Tradicích* je historie proměněná v umění, trochu vybájená, taková, jaká se objevuje v anekdotách všedního života. Literatura o městech v sobě obsahuje ještě druhou realitu a tím je mění v mýtická města.

Po krátkém období prosperity přišla těžká doba poznamenaná válkou s Chile v letech 1879–1883, kdy Peru přišlo o významná naleziště ledku a ptačího trusu. Tím nejvíce utrpěla buržoazie, která byla na této ekonomice závislá, ale ostatní významné rodiny nadále čerpaly své zisky ze svých statků. Zničená Lima se těžko vzpamatovává a v tomto období se literární

proud dělí na dvě větve, jednu protestující, realisticky zobrazující střet mezi městem a venkovem z pera M. G. Prada a druhou, která se opět vrací do idealizované minulosti koloniálního města.

Manuel González Prada (1848–1918) pocházel z aristokratické rodiny a kritický postoj zaujal díky válce, po níž se rozhodl ukázat zemi příčiny národní prohry, kterým podle něho byla především církev, tradiční způsob života, majetek v rukou velkostatkářů a buržoazie a další velké problémy národa. Byl prvním, kdo se pokusil o jejich podrobnou analýzu, stal se ochráncem provincií, indigenismu, ateismu a odhalil nefungování organizace státu – sociální, politickou a ekonomickou – korupci, neprůhledné obchody mezi velkými rodinami, kritizoval centralismus Limy a její absolutní moc, zadlužení vůči zahraničí. V jeho kritice pokračují další autoři a vznikají první díla indigenistické literatury. Prvním byl Narciso Aréstegui, který napsal v roce 1848 román *Otec Horán* (El padre Horán), ve kterém poprvé v peruánské próze upozorňuje na zoufalou sociální situaci indiánů. V dílech prvních indigenistických spisovatelů se objevuje další město, Cusko, centrum a symbol života v Andách, které je protikladem pobřežní Limy, ve které sídlí vládnoucí třída. Kontrast těchto měst znázorňují peruánskou realitu, kdy obě města reprezentují jak dobro, tak i zlo zároveň.

V díle Clorindy Matto de Turner, *Ptáci bez hnízd* (Aves sin nido, 1891) a jeho pokračování *Dědictví* (Herencia, 1893) Lima představuje lepší budoucnost a jako místo naděje a iluzí hlavních postav. V *Dědictví* je nastíněna možnost vzdělávání a integrace indiánů do limské společnosti. V realizaci takového návrhu je ještě mnoho nedostatků a je třeba počkat na druhou vlnu indigenismu, která probíhala ve 20. století.

Na konci 19. století, s vládou Nicoláse de Piéroly, přišlo další krátké období ekonomického růstu, které změnilo tvář města. Fasády domů dostaly neoklasickou úpravu, vybudovaly se nové, významné budovy jako např. Hlavní pošta a budova Guadalupe, byla zprovozněna ulice Paseo de Colón a navržena Avenida de la Colmena, obě ulice dnes jedny z nejdůležitějších ve městě. V té době tvořila generace spisovatelů, která se inspirovala modernismem. Podle Evy Valero mezi nimi najdeme osobnosti, jako jsou José Santos Chocano, Enrique López–Albújar, Clemente Palma, Domingo Martínez Luján, Manuel Beingolea a Leónidas Yerovi.

Z pohledu na zobrazování současnosti je jedním z nejvýznamnějších autorů tohoto období Abelardo Gamarra, zvaný „El Tunante“ (Darebák), se svým dílem *Tahy štětcem* (Rasgos de pluma, 1899). Gamarra začal používat novou perspektivu, obnovil kreolskou tradici Caviedese, Concolorcorva, Segura a Palmy, ale místo aby psal o kreolech ve městě, zaměřil

svůj pohled na provincii, odkud pochází, aby probádal podstatu tradičního života v horách. V jeho přístupu ke kreolismu najdeme chybějící stupínek k pochopení vize města, kterou nám předkládá generace začátku století. Je prvním kostumbristou, který se neohlíží do minulosti, ale zpracovává současnost a soustředí se na provincii a ne na město. Limě věnuje jedno dílo, *Lima. Několik čtvrtí a několik druhů* (Lima. Unos cuantos barrios y unos cuantos tipos), ve kterém popisuje druhy a zvyky některých čtvrtí Limy. V této knize se ulice Limy objevují jako místa, kde se spojují tradice s moderní dobou. Pozoruje rozdíly mezi centrem, kde žijí vyšší vrstvy, a lidovými čtvrtěmi.

20. století

Začátek 20. století mění Limu v moderní město a do sociální struktury pronikají syndikáty, které požadují zlepšení pracovních podmínek a vyvolávají první stávky. V roce 1921 vyšlo prozaické dílo kronikáře Josého Gálveze *Lima, která odchází* (Una Lima que se va) a zahajuje tím v peruánské literatuře téma staré Limy, jako koloniální Arkádie, která mizí. V tomto díle pokračuje v kostumbristickém stylu, ale dodává mu hloubku a nostalgii po idealizované koloniální Limě. V tomto duchu následují Gálveze i další spisovatelé, dokonce i někteří z generace 50.

V roce 1916 vzniká další skupina zvaná „Colónida“ podle stejnojmenného časopisu, který řídil Abraham Valdelomar. Tato skupina má společné téma, obranu provincií, odkud většina z nich pocházela. Opět se objevuje téma protikladu města a venkova, mezi španělstvím a indiánstvím. Valdelomar nabízí svoji vizi města ve dvou krátkých novelách z mládí, *Mrtvé město* (La ciudad muerta) y *Město souchotinářů* (La ciudad de los típicos), kde najdeme vymyšlená, fantastická prostředí, vytvořená pod vlivem modernistické estetiky. Ke skupině patřil i spisovatel José María Eguren (1874–1942), který vycházel z modernismu a symbolismu, ale postupně si vytvořil svoji vlastní cestu. Udělal tečku za modernismem a naplnil svoji poezii melodiemi, které ale chybí lidskost. Kromě poesie napsal prózu *Poznámky z Limy* (Notas limeñas) ve které popisuje půvaby města, které však nejsou z koloniálního období, ale je to Lima jeho dětství, lázeňská čtvrť Barranco, se svojí typickou pobřežní mlhou, která ji zahaluje. Tímto se stává jedním ze spisovatelů, kteří se dostali nejbližší k Limě, protože se mu podařilo proniknout do její osamělé a melancholické atmosféry.

V době hnutí Colónida se ke skupině dávají i José Carlos Mariátegui a César Vallejo, kteří stojí na začátku své literární tvorby. Peruánská literatura se mezitím dostala do období, ve kterém existovaly vedle sebe modernismus, nacionalismus, regionalismus a avantgarda. Tím, kdo inicioval nové tvůrčí proudy, byl José Carlos Mariátegui (1894–1930), který řídil časopis *Amauta*. Jeho odhodlání modernizovat peruánskou kulturu i společnost vedlo cestou Marxismu – socialismu. V té době bylo Peru hlavním tématem většiny vznikajících děl. V jeho knize *Sedm esejů o peruánské skutečnosti* (*Siete ensayos de interpretación de la realidad peruana*, 1928) říká jasně, že indigenismus není jedinou cestou možného rozvoje peruánské literatury, ale že existuje cesta kosmopolitismu, která obohatí vlastní pohled na peruánství a prohloubí národní uvědomění. Za tyto názory byl obviňován z evropanství, i když se snažil vysvětlit že: „Naše literatura vstoupila do období kosmopolitismu. (...) Po mezinárodních, světových cestách, které nám jsou tolik vyčítány, se postupně víc a víc přibližujeme k nám samým.“²²

Do tohoto prostředí patřil i César Vallejo (1892–1938), jeden z největších básníků avantgardy. Jeho avantgardní sbírka *Trilce* je jedním z nejvýznamnějších děl peruánské literatury. To co nás však nejvíc zajímá je jeho pohled na Limu, což můžeme najít především v jeho politickém románu *El tungsteno* (1931), ve kterém vykresluje tragickou realitu života v Andách během První světové války, za kterou podle něj můžou kapitalisté ze severu, Američané. Realistické přiblížení se k Limě jeho doby najdeme ve vyprávění nazvaném „Vosk“ (*Cera*), ve kterém se dostal do neklidného koutu noční Limy, jaký se ještě v peruánské literatuře neobjevil, a popisuje svět kuřáků opia a herny v jedné z asijských čtvrtí města. Stejně jako Vallejo se k Limě přiblížil i další významný spisovatel té doby, Martín Adán (1908–1985) ve svém avantgardním básnickém románu *Dům z papíru* (*La casa de cartón*, 1928). Pokračuje v tématu, které před ním rozvinul Eguren, a tím je lázeňská čtvrť Barranco. Postoj tohoto spisovatele k městu je tvořen protikladem idylického, koloniálního Barranca a ostatních čtvrtí Limy, popisovaných ironickým tónem. Adán prostřednictvím surrealismu proniká do jiné reality Limy, do její mlhavé a melancholické atmosféry.

Mezi lety 1919 a 1930 Lima navázala na svůj předchozí rozvoj, především směrem na jih, vznikaly asfaltové silnice spojující Limu s Callaem a dalšími okrajovými čtvrtěmi. Později, ve 40. a 50. letech vláda generála Odrou začala s opravou infrastruktury města a

---

²² Cit. podle Valero Juan, Eva M^a. *Lima en la tradición literaria del Perú: de la leyenda urbana a la disolución del mito*. Lleida: Ensayos/skriptura, 2003. s. 170. „Nuestra literatura ha entrado en un periodo de cosmopolitismo. (...) Por los caminos universales, ecuménicos, que tanto se nos reprochan, nos vamos acercando cada vez más a nosotros mismos.”

nabídka práce vyvolala příliv venkovských obyvatel, kteří se tím vystavili ponižování a útisku a velké změně jejich způsobu života. Tato masivní migrace si vynutila rychlý růst města, který probíhal nekontrolovatelně a začaly se tvořit první chudinské čtvrtě na úpatí kopců v okolí Limy. V té době vzniká nový literární kreolismus, díky dílu José Diéz–Canseco, který popisoval právě vznikající strukturu obyvatel Limy. Tento spisovatel je spojován s lidovým zobrazováním Limy, jako např. v *Mulatské obrázky* (Estampas mulatas), kde ukazuje zakořeněné společenské hodnoty a normy chování typické pro tu dobu, jako je např. machismus, který je odpovědí na kodex cti, přelázaný sentimentalismus, který je typický pro kreolský valčík, plebejská a pobřežní vychytralost, smyslnost, důmysl a naivita.

Diéz–Canseco je pokračovatelem literární tendence, kterou založil Valdelomar, a předchůdcem generace Julia Ramóna Ribeyry, v jeho dílech se objevuje nespokojenost a kritický tón, především v povídce „Kilometr 83“ (El kilómetro 83). V románu *Las Urrutias* popisuje starobylou a venkovskou čtvrť Barranco v prvních desetiletích století, ze kterého je cítit úsměv, který je občas posměšný, stejně jako v románu *El Mirador de los Ángeles*, jeho nejlepší dílo na téma Barranco. I v dalším jeho románu *Duque* zpracovává téma města a lázeňské čtvrti Barranco a kde zaznívá kritika buržoazní společnosti Limy ve třicátých letech. Nabízí se srovnání s dílem jeho následovníka, J. R. Ribeyra, především realistické vykreslení postav, kdy oba spisovatelé staví čtenáře před drásající popis nižší třídy a lidí na okraji společnosti. Mario Astro Arenas nazývá Canseca „narativním objevitelem města a průkopníkem městského realismu, který spisovatelé generace padesátých let v plné šíři a světle rozvinuli.“²³

V Cansecově díle nenajdeme jen literární techniku, jakou popisuje násilí, machismus nebo mstu, ale také sentimentální rysy, melancholické a romantické, které se objevují nejen u postav, ale i v poetickém popisu přírody a prostředí, které děj obklopují. Nejvíce v tom vyniká nejlepší autorova povídka „Káča“ (El trompo, 1940). Toto propojení krutého realismu a poetických evokací prostředí Limy je také jedním společným rysem mezi Cansecem a Ribeyrem.

Na konci 19. století se zrodil kreolský valčík ze směsi vídeňského valčíku a hudby typické pro Limu té doby – mazurka a jota. Texty kreolského valčíku se staly druhem literatury periferie, které jsou charakteristické sentimentalitou a melancholií témat. Na konci dvacátých let dosahují svého vrcholu díky nejlepšímu skladateli tohoto žánru, Felipe Pinglo

---

²³ Viz. Valero Juan, Eva M^a. *Lima en la tradición literaria del Perú: de la leyenda urbana a la disolución del mito*. Lleida: Ensayos/skriptura, 2003. s. 190. ...descubridor narrativo de la ciudad e iniciador del realismo urbano, que los narradores de la generación del 50 desarrollan con amplitud y lucidez.

Alva, který do těchto písní přinesl témata se sociálním a lidským obsahem. Spolu s Cansecem je považován za předchůdce generace padesátých let, protože upozorňuje na naléhavost procesu měnící se Limy. Ve svých valčících Pinglo načrtl hudební a poetickou mapu jejích ulic a zpíval o utrpení žebráků a neštěstí chudých.

Generace padesátých let

Rozvoj průmyslu a nekontrolovatelný příchod obyvatel z provincií do hlavního města během 40. a 50. let změnil město a zároveň vznikl nový literární proud. Lima byla poprvé popsána ve své celistvosti, jako obraz národní reality, a od této chvíle literatura ukazuje na rozpory, které vznikají při modernizaci tradicionalistické společnosti.

Modernizace stojí u vzniku tohoto druhého založení literární Limy. Neorealistická a městská próza se objevují v tvorbě spisovatelů této generace, mezi nimiž jsou např. Enrique Congrains Martín, Oswaldo Reynoso, Eleodoro Vargas Vicuña, Carlos Eduardo Zavaleta, Luis Loyaza, Sebastián Salazar Bondy a Julio Ramón Ribeyro.

Pro generaci peruánských spisovatelů padesátých let je typický ještě jeden rys a to dobrodružné hrátky s jazykem. Použití Limy jako poetického objektu není ničím novým v literární historii Peru, ale je třeba zdůraznit, že hlavní město přitahovalo členy této skupiny a oni do něj promítali svůj odlišný pohled, než jaký byl do té doby v peruánské literatuře obvyklý. Příčinou této změny bylo používání nových technik psaní, přicházejících většinou ze zahraniční literatury a zároveň proměnou samotného města, ke kterému docházelo především z důvodů sociálních změn, v té době tak četných. Lima změnila svou tvář obrovskou rychlostí a tvořila nové formy vztahů k realitě. Těchto okolností využili spisovatelé poloviny století a chopili se příležitosti prozkoumat Limu a pokusili se přispět k odhalení její identity a zachytit ji v literatuře. Nový pohled na Limu očima generace 50 můžeme najít v zobrazování postav, pocházejících většinou ze střední vrstvy nebo z chudinských čtvrtí na periférii města a také ve znovuobjevení povídky jako vhodného vyjadřovacího prostředku k zachycení atmosféry města.

Enrique Congrains (1932), stejně jako Ribeyro, odhaluje ve své tvorbě novou tvář města a sdílí s ním neorealismus, který se promítá do nejubožejších a nejspínavějších míst Limy. Některé Ribeyrovo povídky, jako „Neopeření supí“, ukazují stejný mikrosvět chudinské čtvrti jako je tomu v Congrainsově díle, např. v románu *Ne jedna, nýbrž mnoho*

smrtí (No una, sino muchas muertes) o skupině mladých lidí, ze kterých se stanou zločinci, co se snaží na úkor bezdomovců a opuštěných lidí ve městě přijít snadno k penězům a dostat se tak z vlastní chudoby. Město, které se objevuje v tomto románu, vyzdvihuje stejný druh míst jako Ribeyrova díla – město z hlíny a cementu, s anonymní tváří, odcizující se a znetvořené. Stejně jako popis velkého smetiště v Ribeyrovo povídce „Neopeření supí“ se shoduje toto zobrazení chudoby s tím, co představuje Congrains ve svém románu. V povídce „El niño de junto al cielo“ (Dítě z blízkosti nebe) Congrains přináší pohled venkovana na město, malého nevinného chlapce, který přišel z provincie a je podveden drzým klukem ulice. V tomto smyslu je povídka novým příkladem protikladu dobra a zla reprezentovaným venkovem a městem jako literárním klišé peruánského písemnictví.

Stejně jako Congrains a Ribeyro, i Oswaldo Reynoso (1932) zdůrazňuje ve své městské tvorbě sociální krutost prostřednictvím pro něj typického expresionistického stylu, víc než realistického a použitím dialektismů, které si vyžádaly slovníček na konci jeho prvních dvou knih. Reynoso vydal svoji první knihu na začátku 60. let, *Nevinní* (Los inocentes, 1961), kde ukazuje svůj zájem o život mladých, hlavně o pouliční bandy, jedno z oblíbených témat spisovatelů této generace. Zájem o zkaženou mládež střední a nízké společenské třídy a zpracovávání problémů jako kriminalita, obscénnost nebo tak běžná zahálka, jsou témata, která se často objevují i v dílech J.R.Ribeyra, především v jeho románu *Sváteční intelektuálové* (1965) a tvoří ústřední motiv Reynosova románu *Nevinní*. Také v díle *V říjnu se nekonají zázraky* (En octubre no hay milagros, 1965) autor pronikl do oné zvláštní zkaženosti jedné sociální skupiny v prostředí krize, která ovlivňuje všechny projevy chování všech sociálních tříd.

Spisovatelé této generace nejen že pronikají do nejnižších sfér peruánské společnosti, ale také do sektoru sociálního rozložení společnosti. Tak má velký význam střední třída. Do tohoto prostředí proniká nejvíce Ribeyro a také jeden z hlavních představitelů této generace, nejen spisovatel, esejista, dramaturg, básník a novinář, Sebastián Salazar Bondy (1924–1964), jehož esej *Příšerná Lima* (Lima la horrible, 1964) je důležitá pro pochopení určitých aspektů limské společnosti. Jeho povídková tvorba odhaluje osobní porážku a frustraci postav střední třídy. V knize povídek *Ztroskotanci a záchránění* (Náufragos y sobrevivientes) najdeme mnoho společného s Ribeyrovými povídkami stejně jako v knize *Ubozí Pařížané* (Pobre gente de París), odehrávající se v Paříži.

Další spisovatel generace 50. let, Eleonoro Vargas Vicuña, je reprezentantem neoindigenistické tvorby a jeho díla tvoří opak městské prózy. Ribeyro také částečně opustil tematiku města v románu *Kronika statku Svatý Gabriel*, kde zaměřil svůj pohled na

venkovskou společnost, na vládnoucí rodiny, které se ocitají na pokraji krachu a hroutí se jejich dosavadní jistoty. Stejně jako Vargas Vicuña se tématice venkovu věnoval i Carlos Eduardo Zavaleta. Není proto možné generalizovat a charakterizovat tvorbu generace 50. let jako městskou prózu. Pravdou však je, že ve všech dílech této generace můžeme najít jak venkovskou, tak i městskou společnost v různém prostředí, na kterou je nahlíženo novým způsobem ve srovnání s předchozí peruánskou literaturou.

Posledním z této skupiny, nejmladším, je Luis Loayza, který s Ribeyrem sdílí stejný pohled na nerozhodné a monotónní město, které ve své apatii produkuje šedé postavy střední třídy. Toto téma najdeme jak v některých jeho povídkách, tak i v krátké novele *Hadí kůže* (Una piel de serpiente, 1964) o vnitřních konfliktech dospívání a hledání vlastní identity. Nemožnost spolupráce rozdílných společenských tříd je ukázána na nevydařené solidaritě univerzitních studentů se zástupci odborů, kdy je třeba riskovat, aby bylo možné se dostat problémům na kloub. To samé se děje v Ribeyrově povídce „Kterákoliv neděle“ (Un domingo cualquiera), kde dochází k fiasku při pokusu o usmíření tříd, a v povídce „Na okraji útesu“ (Al pie del acantilado), kde k neúspěchu dochází i mezi jednou třídou, ve chvíli, kdy je třeba se pustit do sociálního boje. Loayza a Ribeyro mají společný pohled na město, ze kterého sálá obviňování úpadku a nezájem společenských tříd, volaných k protestům a renovaci: „Lima nepřívětivá a šedivá, kde sociální neshody přežívají a vzrůstají před apatickými tvářemi dřímající společnosti.“²⁴

Někteří kritici zahrnují do generace 50. let i spisovatele Maria Vargase Llosu, v jehož románu *Město a psi* (La ciudad y los perros, 1963) lze najít mnoho společných rysů s některými díly spisovatelů této generace. Stejně tak se tématu města věnovali i spisovatelé nové generace Alfredo Bryce Echenique nebo Luis Urteaga Cabrera.

---

²⁴ Valero Juan, Eva M^a. *Lima en la tradición literaria del Perú: de la leyenda urbana a la disolución del mito*. Lleida: Ensayos/skriptura, 2003. s. 214. Una Lima átona y gris, donde los desajustes sociales perviven y se acrecientan ante los rostros apáticos de una sociedad adormecida.

Ribeyrova románová tvorba

Ribeyro napsal během svého života tři romány, dva z nich se odehrávají v Limě a *Kronika statku Svatý Gabriel* v Andách. V mé práci se zabývám především městskými romány, i když v *Kronice* také nalezneme zajímavé poznámky k Limě. Ribeyrovy romány jsou psány jednoduchým jazykem, neoplývají příliš prvky moderní literatury, vypráví poměrně přímě, jeden děj jde za druhým. Pokud používá retrospektivu, tak srozumitelně, čas není v jeho dílech vždy lineární, ale není křečovitý a ani se nesnaží být složitou skládkou, jako tomu bývá v případě románů Vargase Llosy. To je hlavním důvodem toho, že je jeho dílo přístupné většině čtenářů. Malá známost jeho románů byla zaviněna vydáními v malých nákladech ve vydavatelstvích, které se příliš nevěnovaly propagaci jeho děl. Na první pohled se příběhy zdají jednoznačné, ale vždy je za nimi něco víc, autor používá dvojsmyslné narážky a nenápadně odkazuje k zajímavým úkazům limské společnosti padesátých let.

Román *Sváteční intelektuálové* je výstižným obrazem mladých lidí z lepší společnosti a jejich hledání místa v životě, přemítání o jeho smyslu a také o významu rodiny a tradičních hodnot. Děj je v tomto románu lineární, pouze občasné vzpomínky hlavního hrdiny Luda nás zavedou do jeho dětství. Dostatek prostoru je věnován i specifickému druhu Ribeyrových popisů, jak města, tak i postav a celé limské společnosti.

Politický román *Výměna stráže* se Ribeyro již od začátku rozhodl psát ve velmi krátkých, popisných a strohých kapitolách a proto dochází ke značnému zjednodušení jak rozhovorů, tak i popisů. Množství bezbarvých, nepříliš definovaných postav a míšení jejich příběhů občas způsobuje nepřehlednost a ztrátu orientace v ději. *Výměna stráže* je, až na některé postavy, především karikaturou limské společnosti oné doby.

Ribeyrovy romány i povídky jsou o úsilí jednoho člověka najít své pevné místo ve společnosti a dosáhnout toho i přes přicházející problémy. Cílem je ve většině případů stát se součástí někoho, něčeho, patřit k nějaké skupině, dosáhnout určitého postavení. Často je snahou o skoncování s něčím „normálním“, aby se nakonec dosáhlo něčeho „lepšího“, co je považováno za „opravdovější“. Toto úsilí však většinou selže. Ne proto, že by onen jedinec nebyl úspěšný, ale proto, že ten „někdo“, skupina, společnost, prostě okolnosti, mu nepřejí. Tento člověk se proto považuje za oběť, je typický „outsider“, ztroskotanec. Vždy je to něco jiného, někdo jiný, kdo nad ním vyhraje, ať významným nebo nevýznamným způsobem.²⁵

---

²⁵ Viz. Luchting, Wolfgang. *Estudiando a Julio Ramón Ribeyro*. Frankfurt am Main: Vervuert, 1988. s. 28.

Sváteční intelektuálové

Děj tohoto románu není nijak složitý, příběhy umožňují představit různé společenské vrstvy a prostředí, ve kterém se pohybují a také další zajímavosti všedního života v Limě. Ludo, student posledního ročníku právnické fakulty, původem ze společensky dobře postavené rodiny, která ale upadá po ekonomické stránce, se jednoho dne rozhodne opustit svoji nudnou práci úředníka. Naplánuje velkou oslavu, přímo orgie a také by rád poznal život v noční Limě. Plánovaná orgie se nevydaří a tak zbývá jen strýček Gonzalo, který se v Limě vyzná. Při cestách s ním poznává spodinu Limy, především opilce a prostitutky. Do jedné z nich, jménem Estrella, se zamiluje. Ta ho však pouze využívá, a jakmile mu dojdou peníze, najde si jiného boháče. Zamilovaný Ludo ji však neustále pronásleduje a dostává se do konfliktu s černým, šilhavým pasákem zvaném Loco Camioneta. Ludo si hledá novou práci, stává se advokátem na volné noze a případy, které má na starosti, díky svým malým zkušenostem prohrává. S přáteli se pokusí přivydělávat si podomním prodejem postřiků proti hmyzu a opět se jim nedaří. Také se občas noří do života intelektuála, když se schází s přáteli z univerzity a s jedním z profesorů, a společně plánují nový literární časopis, kam by mohli přispívat. Ludo se zajímá o literaturu, píše krátké povídky, které občas představuje na studentském čtení. Bohužel ani projekt vydání časopisu se zatím nezdá být úspěšný. Většinu volného času, kterého má Ludo dostatek, tráví s přáteli po barech a nevěstincích, případně sháněním holek, které se dají snadno sbalit a ještě snadněji opustit. Při jedné z cest po nočních barech jeho opilý přítel Pirulo zariskuje při řízení auta a zahrají si ruskou ruletu (paso de la muerte). Nabourají se a srážku nepřežije jeden z kamarádů, Jimmy. Nehody a nešťastné události Luda pronásledují i nadále. Během jednom z nočních tahů s kamarádem Danielem, který si přivydělává jako taxikář, dostanou nabídku přivést do jednoho nevěstince americké námořníky, jejichž loď právě přistála. Vidina snadno získaných peněz, které by pak utratili s lehkými děvčaty, je zavede do přístavu, kde se jim žádného námořníka v návalu konkurence nepodaří sehnat. Jediný opilý námořník, kterého odchyťí před nočním barem v centru Limy, chce odvézt zpátky na loď. Daniel si všimne jeho nadité peněženky a rozhodne se ho okrást a vysadit u silnice. Během rvačky, při které pomáhá Danielovi i Ludo, dojde k těžkému zranění námořníka. Ludo odmítne kradené peníze a v obavách sleduje zprávy v tisku o jeho vážném stavu. Další den mu nečekaně po dlouhé době zavolá Estrella a pozve ho do baru, kde pracuje. Objeví se opět její pasák, Loco Camioneta, který se díky náhodě dozvěděl, že Ludo byl v taxíku spolu se zraněným námořníkem. Ludo si všimne, že se Estrella Loca bojí a že má po

těle spoustu modřin. Dá si s ním schůzku a předstírá, že mu nese peníze, ale místo toho ho zastřelí. Když dojde domů, stoupne si před zrcadlo, přiloží hlavě ke spánku a uvažuje nad sebevraždou. Jeho odraz v zrcadle se mu zdá směšný, nechutný. Zahodí pistoli, popadne žiletku a hrdinsky si oholí knír.

Výměna stráže

Román *Výměna stráže* začal Ribeyro psát v roce 1964, v době kdy v Peru docházelo k častým partyzánským válkám a o rok nebo o dva později došlo k jejich velkému potlačení, při kterém zemřelo mnoho jeho přátel. Jak sám Ribeyro říká, ze zoufalství a vzteku se pustil do psaní románu, ve kterém se chtěl svým způsobem pomstít vládě prezidenta Belaúndeho a společnosti, která ovládala fungování státu, armádě, bankéřům a církevním hodnostářům. Jeho cílem bylo zostudit, zesměšnit, pomluvit symboly vítězů (ridiculizar, satirizar, denigrar a los símbolos de los vencedores²⁶). Nejedná se o diktátorský román, za jaký je občas označován, protože končí okamžikem, kdy se generál po vydařeném převratu dostane k moci. Převrat je pouze jedním z témat, které se v románu objevují. Dalšími příběhy jsou stávka dělníků továrny na cihly, kteří jsou nečekaně propuštěni bez poslední výplaty a odstupného, zneužití a vražda malého chlapce, jejíž opravdový viník není odhalen a potrestán, protože je donucen k přiznání nevinný člověk, vražda novináře Alvy, která byla pravděpodobně politická, ale vše je svedeno na jeho záletný život a předpokládá se, že ho zabil manžel některé z jeho milenek, rozkrádání humanitární pomoci určené suchem postižené oblasti v Andách bohatými bankéři a politiky jsou příběhy, ve kterých autor kritizuje systém fungování státu. Kritika církve a víry zaznívá v příběhu z dívčího sirotčince, kde pravděpodobně dochází k sexuálnímu zneužívání schovank knězem, který je má na starost a v příběhu ctnostných a veřejně uznávaných osob, které se tajně účastní sexuálních orgií ve Villa Dolores. Právě proto, že román obsahuje mnoho témat, musel Ribeyro zvolit jednodušší techniku psaní. Tím dosáhl toho, že je tento román napsán ve stylu detektivky a postavy jsou spíše schematickými karikaturami lidí. Podrobněji je popsáno pouze pár hlavních postav, jako je generál, kněz, policista, novinář, soudce, dělník Luque atd., další postavy studentů, dělníků, vojáků, jsou nevýrazné a špatně zapamatovatelné. Zároveň však autor budí zdání, že všichni aktéři v na sobě nezávislých příbězích mají něco společného. Setkávají se protagonisté

---

²⁶ Viz. Tamtéž, s. 125.

jednoho příběhu s hrdiny jiného např. ve dveřích domu, na náměstí při demonstraci, policista, který pravděpodobně zavraždil chlapce je bratrem dívky, která pracuje v nevěstinci apod. Tímto způsobem se Ribeyro snaží ukázat propojenost všech se všemi ve městě jakým je např. Lima a velký význam přikládá náhodě, která ovlivňuje naše setkání se s různými lidmi. Dalším záměrem autora bylo, jak píše v dopise svému příteli Luchtigovi²⁷, ukázat, jak je nemožné poznat pravdu. Proto se nedozvíme, kdo doopravdy zabil chlapce a kdo novináře, jestli byl černoch Luque homosexuál a Dorita a její kamarádka Teresa Paz lesbičky, jestli kněz Narro skutečně zneužíval své svěřenkyně, nebo byl obětí pomluv atd. Takových pochyb je v románu mnoho a je pouze na čtenáři, aby si udělal sám svůj závěr.

Zpožděného vydání, ke kterému došlo až v roce 1976, se román dočkal z politických důvodů. V době, kdy již byl tento román připraven do tisku, došlo v Peru opět ke změně režimu, ve kterém armáda a církev již neměly takovou moc. Ribeyrovi se zdálo nevhodné vydat tak kritickou knihu, že raději vydání *Výměny stráže* odložil a dopsal úvodní slovo, ve kterém říká, že společnost, kritizovaná v tomto románu, není současným obrazem Peru, ale vzhledem k tomu, že minulost se často opakuje, je varováním do budoucnosti.²⁸

Ribeyrovy povídky

Ribeyro vynikl především svými povídkami, které ho proslavily. Dosáhl v nich vyšší literární úrovně, než v jeho románech a můžeme je rozdělit podle technik, které používal na např. povídky experimentální, modernistické, fantastické, tak samozřejmě i podle tématického zaměření např. na zobrazení města nebo venkova, případně obsahující sexuální podtexty nebo zaměřené na osoby černé pleti. Ve většině jeho děl však dochází k prolínání různých témat a různých literárních stylů použitých při zpracování příběhů.

Sbírkky povídek vycházely pod různými názvy a obsahovaly vždy jiné příběhy. Proto můžeme některé povídky najít ve většině vydáních a některé se objevují jen zřídka. V roce 1983 vyšlo nezávislé vydání povídek vybraných samotným autorem a nazvané *Mládí na druhém břehu* (La juventud en la otra ribera). Souborně vyšly pod názvem *Slovo němého* (La palabra del mudo) celkem čtyřikrát, v roce 1973 1. a 2. svazek, v roce 1977 3. svazek a poslední v roce 1992. Název *Slovo němého* je, jak říká sám Ribeyro: protože ve většině mých povídek mluví ti, kterým v životě nebývá nasloucháno, ti z okraje společnosti, zapomenutí,

---

²⁷ Viz. Tamtéž, s. 127.

²⁸ Viz. Ribeyro, Julio Ramón, *Cambio de guardia*. Barcelona: Tusquets editores, colección andanzas, 1994. s. 9.

odsouzení k existenci bez zvuku a hlasu. Já jsem jim vrátil tento jim zapíraný dech a umožnil jim formulovat své touhy, svůj hněv a své úzkosti.²⁹

Některé povídky se dají považovat za eseje fantastické literatury, které jsou plné zvláštností a ironie, jako například v povídce „Odznak“ (La insignia) a jiné za povídky se sociálním obsahem, do kterých patří díla pojmenovaná podle prostředí, ve kterém se odehrávají, např. městská literatura, kterou se zabývám ve své práci. Tyto povídky rozvíjejí kritické situace migrace a života na předměstí a zároveň obsahují ideologický rozměr, kterým je modernizace města. Zároveň je toto prostředí využíváno k zpracování témat morálních a existencionálních konfliktů ve společnosti, která prochází změnami, ve společnosti, kde sociální a etnické rozdíly, násilí, frustrace a zkaženost tvoří mezilidské vztahy, jako je tomu např. v povídkách „Na okraji útesu“ (Al pie del acantilado), „Vysvětlování na konci služby“ (Explicaciones a un cabo de servicio), a „Ve vhodné barvě“ (De color modesto).

Další skupina Ribeyrových povídek pochází z jeho pozdější tvorby, kde si pohrává s nejistotou lidského dobrodružství v pohádkovém prostředí plném podobenství v příbězích, které ukazují lidskou zranitelnost.³⁰

Ribeyrovi se podařilo dokázat, že nepíše pro jen pro své uspokojení nebo prospěch, jeho dílo není stvořeno k uspokojení konzumního čtenáře, spíše stojí na okraji nabídky a poptávky, jeho cíl byl větší, vytvořit originální díla.³¹

Pro svoji práci jsem si vybrala především povídku „Neznámá země“, příběh vzdělaného muže z vyšší sociální třídy, který žije se svojí rodinou v lepší čtvrti na okraji Limy. Jednoho dne, kdy se po dlouhé době ocitne doma sám, se rozhodne vyrazit do města, které každý den sleduje z okna své knihovny, ale které vlastně vůbec nezná. Nejprve dojde svým autem do čtvrti Miraflores a zavzpomíná na své dětství, poté se částečně již opilý dostane do čtvrti Surquillo, kde se seznámí s černochem, kterého nakonec pozve k sobě domů, kde pokračují v popíjení a povídání. Ráno je najde služebná a černocho odchází zpátky do Limy. Ribeyro používá velmi často dvojsmyslné narážky, které najdeme i v této povídce. Mezi řádky můžeme vyčíst pravděpodobnost doktorovy homosexuality a jeho možný vztah s černým rolníkem, limskou společností oné doby netolerovaný.

Další povídka, kterou cituji ve své práci a ve které hraje významnou roli město, je „Chybná adresa“ (La dirección equivocada), příběh muže, jehož zaměstnáním bylo

---

²⁹ Ribeyro, Julio Ramón. *La palabra del mudo*. Lima: Carlos Milla Batres/editor, 1972, s. 8. Porque en la mayoría de mis cuentos se expresan aquellos que en la vida están privados de la palabra, los marginados, los olvidados, los condenados a una existencia sin sintonía y sin voz. Yo les he restituido este hábito negado y les he permitido modular sus anhelos, sus arrebatos y sus angustias.

³⁰ Viz. Ortega, Julio. „Los cuentos de Ribeyro“. *Cuadernos Hispanoamericanos*, 1985, n. 417.

³¹ Viz. Tamtéž.

vyhledávání dlužníků. Když zjistí, že jím hledaný muž žije v naprosté bídě, zapíše do jeho spisu, že uvedená adresa je chybná. I když vypravěč opět dvojsmyslně naznačuje, že se možná takto nerozhodl ze soucitu, ale kvůli jeho hezké manželce. Prostředí chudinské čtvrti a jejích obyvatel hraje v této povídce hlavní roli.

V dalších povídkách, na které v mé práci poukazují, většina důležitých událostí probíhá v ulicích Limy. „Vysvětlování na konci služby“ je příběhem muže, který byl podveden svým „přítelem“ a po nezaplacení jeho útraty v baru byl předveden na policii, kde vypráví svůj příběh. „Zastupující profesor“ (El profesor suplente) je o možnosti postoupení na sociálním žebříčku, která se naskytla muži, který sice vystudoval historii, ale žije jako průvodčí v autobuse. Ve chvíli, kdy má zaskočit za svého přítele a učit na střední škole se příliš bojí, že neuspěje, že přijde o svou životní příležitost. Povídka „Eukalypty“ (Los eucaliptos) zachycuje proměnu, která probíhá v modernizujícím se městě. V dalších povídkách se kombinují uzavřené prostory objektů všeho druhu s ulicemi, kde právě ulice jsou místa, kde dochází k rozuzlení děje, jak je tomu např. v povídkách „Schůzka věřitelů“ (Junta de acreedores) o muži, jenž zkrachuje a dostane se na mizinu, ale dokáže hrdě čelit této situaci. a „Láhve a muži“ (Las botellas y los hombres) o opětovném setkání otce se synem, v době, kdy synovi se podařilo překonat sociální bariéru a postoupit mezi vyšší společnost.

Lima ve vybraných románech a povídkách J. R. Ribeyra

Román *Kronika statku Svatý Gabriel* se odehrává mimo Limu, ale příběh začíná v hlavním městě slovy vypravěče, hlavního hrdiny Lucha: “Las ciudades, como las personas o las cosas, tienen un olor particular, muchas veces una pestilencia”. (Města, stejně jako lidé nebo věci, mají svojí typickou vůni, často spíš zápach.)³² A o pár řádek dál pokračuje: „Lima, decían las viejas, olía a ropa guardada. Para mí olió siempre a baptisterio, a beata de pañolón, a sacristán ventrudo y polvoriento”.³³ (Lima, jak říkaly babičky, byla cítit prádlem uloženým ve skříni. Podle mě byla cítit křtitelnicí, pobožnou ženou v hábitu, zaprášeným, pupkatým kostelníkem.) V těchto citátech najdeme některé z typických autorových zobrazení Limy, vzpomínky na dětství, na starou Limu, na vyčpělý zápach starých věcí, který nahradil smog moderního města. Právě zachycení změn probíhajících v Limě padesátých let je hlavním tématem většiny Ribeyrových raných děl.

V roce 1961 Ribeyro prohlásil, že Lima v jeho díle je symbolickým prostředím zastupujícím všechna jihoamerická hlavní města, ale v té době byl přesvědčený, že dosud nenašel vhodný způsob jak zachytit atmosféru města Limy. Proto říká Wolfgangu A. Luchtigovi: „Peru a dokonce i celá Jižní Amerika se mohou vysvětlit prostřednictvím Limy. Možná v jednom z těchto dní se mi podaří popsat Limu a její obyvatele. Díky tomu by se fenomén Jižní Ameriky mohl stát pochopitelnějším.”³⁴ Já se ve své práci pokouším zmapovat, jaké různé formy a způsoby používal k zobrazení Limy ve svém díle a jakým jevům ve městě věnoval svoji pozornost.

Po přečtení vybraných děl jsem došla k závěru, že Lima se v Ribeyrově díle objevuje ve třech různých rovinách. První je zobrazení konkrétního, hmotného města, popisy domů, ulic, náměstí a dalších významných míst města, které Rovira, jak jsem již zmínila výše, nazývá „Město jako krajina“. Hmotnou Limu najdeme poměrně často zobrazenou v románu *Sváteční intelektuálové*, který se odehrává přímo v Limě a v povídce „Eukalypty“. V ostatních vybraných povídkách se popisy města objevují mnohem méně, ale zmiňovaná místa hrají v příbězích většinou významnou roli. Druhou rovinou jsou obyvatelé Limy, jejich vzájemné vztahy, jazyk, různé přezdívky apod. Tuto část nazývá Rovira „Město jako divadlo“. Tyto

---

³² Ribeyro, Julio Ramón. *Crónica de San Gabriel*. Santiago de Chile: Editorial Universitaria, 1969. s. 15.

³³ Tamtéž., s. 15.

³⁴ Cit. podle Martínez, Juana. “Lima en algunos cuentos de Julio Ramón Ribeyro”. s. 132. “El Perú y hasta toda América Latina pueden explicarse a través de Lima. Tal vez uno de estos días logre describir Lima y los limeños. Con esto, el fenómeno de América del Sur se volvería más comprensible”.

popisy najdeme především v románu *Sváteční intelektuálové* a ve většině rozebíraných povídek. Velmi zajímavá je podle mě rovina třetí, kterou tvoří význam rodiny, náboženství, školství, policie a armáda, atmosféra ve společnosti, její problémy ovlivněné politikou a ekonomickou situací země. Zdá se, že i Ribeyro se nejvíce snažil zachytit tuto stránku města ve svých románech, především v románu *Výměna stráže*, který je přímou kritikou limské společnosti, ale i v některých povídkách, kde jsou většinou hlavní postavy ovlivněny aktuálními společenskými problémy. Vzhledem k centralismu, který v politice Peru padesátých let převládal, je těžké oddělit od sebe Limu a zbytek Peru. V tomto období se do Limy stěhovalo velké množství obyvatel z provincií, kteří s sebou přinášeli své zvyky a jazyk, dá se proto říci, že Lima té doby je obrazem celého Peru.

Město jako krajina

Popis města se v literatuře obvykle objevuje často, v Ribeyrově tvorbě má atmosféra města většinou významnou úlohu, protože dokresluje charakteristiky postav. Podle míst na kterých se objevují, je můžeme přiřazovat k různým sociálním vrstvám, představit si jejich ekonomickou situaci a poznat jejich žebříček hodnot. Ribeyro nepopisuje podrobně jednotlivá místa, většinou je pouze zmíní a občas přidá i jejich název, ale do podrobných popisů se nepouští. Výjimkou je povídka „Eukalypty“, kde proměna čtvrti Miraflores a její modernizace je ústředním tématem a román *Sváteční intelektuálové*, ve kterém hraje zobrazení různých částí města významnou roli.

Proměna města

Lima padesátých let procházela obrovskými změnami, dá se říci, že přecházela od feudálního systému k prvním pokusům o kapitalismus, které však přinášely mnoho problémů. Změny ve městě, výstavba nových čtvrtí a rozvoj průmyslu přivedly při hledání práce do Limy velké množství chudých obyvatel z provincií, kteří zakládali své osady, „barrilladas“, především na svazích písečných kopců kolem hlavního města. Mnoho starých budov bylo zbouráno a začínaly se stavět první výškové budovy, které změnily panorama Limy. Takto líčí změny probíhající ve výstavbě města ve své povídce „Chybná adresa“:

No pasaba un día sin que cayera un solar de la colonia, un balcón de madera tallada o simplemente una de esas apacibles quintas republicanas, donde antaño se fraguó más de una revolución. Por todo sitio se levantaban altivos edificios impersonales, iguales a los que había en cien ciudades del mundo. Lima, la adorable Lima de adobe y de madera, se iba convirtiendo en una especie de cuartel de concreto armado. La poca poesía que quedaba se había refugiado en las plazoletas abandonadas, en una que otra iglesia y en la veintena de casonas principescas, donde viejas familias languidecían entre pergaminos y amarillentos daguerrotipos.³⁵

(Neuběhl jediný den, aniž by nepadlo jedno panské sídlo z koloniálního období, jeden balkón z vyřezávaného dřeva nebo alespoň jedna klidná republikánská vila, kde se kdysi ukula nejedna revoluce. Všude se zdvíhaly obrovské neosobní budovy, stejné jako ty, které se nacházejí ve stovkách měst na světě. Lima, zbožňovaná Lima z vepřovic a dřeva, se postupně proměňovala v jakýsi druh obrněných kasáren. Ta trocha poesie co zbývala, se uchýlila do opuštěných náměstíček, do některých kostelů, do dvacítky paláců, kde staré rodiny skomíraly mezi pergameny a zažloutlými fotografiemi.)

V tomto úryvku je zachycen kontrast destrukce minulosti a vzniku nového, neosobního a uniformního města, ze kterého se mnoho z jeho dřívějších hodnot vytratilo. Vypravěč sice přijímá současnou Limu takovou, jaká je a začleňuje ji do svého vyprávění, ale zároveň ukazuje svoji nostalgickou náklonnost k určitému druhu ráje, jakým bývala stará Lima ve srovnání s tou současnou, kterou v jiné povídce nazývá hlučné, ohyzdné a průmyslové město.

Mnohem zřetelnější je stesk po starých místech v povídce „Eukalypty“, ve které vypravěč v emotivní vzpomínce na své dětství prožívá proces modernizace města jako nezvratnou ztrátu života a poezie. Povídka se snaží vyzdvihnout změny probíhající v modernizujícím se městě, ale podle pohledu vypravěče byla lepší minulost a její pořádek, kde každý znal své místo.

Nuestro barrio era, en realidad, como una pequeña aldea y las rivalidades de clase eran notorias. Había la gente del corralón, la gente del callejón, la gente de la quinta, la gente del chalet, la gente del palacete. Cada cual tenía su grupo, sus costumbres, su manera de vestir. Las distancias se guardaban estrictamente y ni aun en la época de los carnavales se perdía la noción de las jerarquías.³⁶

---

³⁵ Ribeyro, Julio Ramón. *Cuentos*. Madrid: Cátedra, 1999, s. 157.

³⁶ Ribeyro, Julio Ramón. “Los eucaliptos” *html* (cit. 2007–12–27) dostupné z <http://habitandoelolvido.spaces.live.com/blog/cns!564E52CBAC4AA5DD!530.entry>

(Naše čtvrť vlastně byla malou vesnicí a rivalita mezi třídními skupinami byla samozřejmá. Lidé z pole, z uličky, ze statku, z vily, z rezidence. Každý měl svoji skupinu, své zvyky, svůj způsob oblékání. Vzdálenosti se striktně dodržovaly a ani v období karnevalů se neztrácelo povědomí o hierarchii.)

Toto uspořádání města se však v krátké době hrouť kvůli příliš rychlým změnám ve společnosti, ze kterých vyplývají chaotické důsledky pro všechny obyvatele, kteří se musí přizpůsobit nečekaným podmínkám a změnit navyklé způsoby jednání. Tak to můžeme odvodit ze slov hlavní postavy:

Pronto nos vimos rodeados de casas. Las había de todos los estilos; la imaginación limeña no conocía imposibles. Se veían chalets estilo buque con ojos de buey y barandas de metal, casa californianas con tejados enormes para soportar la tímida garúa, palacetes neoclásicos con recias columnas dóricas y frisos de cemento representando escudos inventados, no faltaban tampoco esas extrañas construcciones barrocas que reunían al mismo tiempo la ojiva del medievo, el balcón de la colonia, el minarete árabe y la gruta románica donde una virgen chaposa sonreía desde su yeso a los paseantes. Para llegar al barranco teníamos que atravesar calles y calles, contornear plazas, cuidarnos de los ómnibus y llevar a nuestros perros amarrados del pescuezo. Una baranda nos separaba del mar. Llegar allí era antes un viaje campestre, una expedición que solo realizaban los aventureros y los pescadores. Ahora los urbanitos descargaban allí su población dominical de fámulas y furrieles. Los personajes pintorescos se disolvieron en la masa de vecinos. Por todo sitio se veía la mediocridad, la indiferencia.³⁷

(Brzy jsme byli obklopeni domy. Byly všeho druhu, představivost obyvatel Limy neznala slovo nemožné. Byly k vidění vily ve stylu lodi s kulatými okny a kovovým zábradlím, kalifornské domy s obrovskými střechami, aby zvládly nápor jemného mrholení, neoklasické paláce se silnými dóřskými sloupy a cementovými ozdobami představujícími vymyšlené znaky, také nechyběly ony zvláštní barokní stavby, které měly zároveň středověké lomené oblouky, koloniální balkón, arabský minaret a románskou jeskyni, kde se Panna Maria s červenými tvářemi usmívala ze svého sádrového odlitku na kolemjdoucí. Abychom se dostali k útesu, museli jsme překonat ulice a ulice, obejít náměstí, vyhnout se autobusům a vést naše psy uvázané kolem krku. Jen zábradlí nás dělilo od moře. Dostat se tam byl dříve výlet do přírody, expedice, na kterou se vydávali pouze dobrodružové a námořníci. Teď tam měšťané rozkládali svoji nedělní osadu služek a vojenských písařů. Podivuhodné postavy se rozptýlily mezi masy místních. Všude byla vidět průměrnost, lhostejnost.)

---

³⁷ Tamtéž.

Je zřejmé, že vypravěč vnímá proces úpadku městského prostředí, které vede k nostalgii nad minulostí a odmítnutí nově vznikající přítomnosti. Stejně odmítnutí moderní proměny města je zachycené v povídce „Neznámá země“:

Vagó y divagó por urbanizaciones recientes, florecientes, cuyo lenguaje trató en vano descifrar y que no le dijo nada. Al fin una pista lo arrancó de ese archipiélago de un confort monótono y más bien tenebroso y lo condujo hacia Miraflores, adonde iba muy rara vez, pero del cual conservaba algunos recuerdos juveniles: el parque, un restaurante con terraza, un vino pasable, muchachas que entonces le parecieron de una belleza inmortal.³⁸

(Bloudil a ztrácel se v nově vzniklých čtvrtích, vzkvétajících, jejichž jazyk se zbytečně pokoušel dešifrovat a který mu nic neřekl. Konečně ho jedna silnice odvedla z tohoto souostroví jednotvárného a spíše pochmurného komfortu a zavedla ho do čtvrti Miraflores, kam jezdil jen zřídka, ale na kterou uchovával pár vzpomínek z mládí: na park, restauraci s terasou, ucházející víno, dívky, které se mu tehdy zdály nekonečně krásné.)

Proměna města se týká i jeho obyvatel, ekonomická situace někomu přináší bohatství, ale většina rodin bojuje s chudobou. Ludo z *Intelektuálů* sice pochází z dříve velmi bohaté rodiny, která v posledních letech ekonomicky upadá. Na konec ztrácí i poslední majetek a matka prodává i jejich dům na Miraflores, společenský symbol ztráty příslušenství k vyšší vrstvě.

Muchas otras casas había ocupado su familia, de las cuales Ludo conocía sólo la fachada, la de Washington, la de Belén, y sobre todo la de Espíritu Santo, gigantesca, convertida ahora en una escuela secundaria. Ludo tenía la viva conciencia de que el espacio de que antes disponían los suyos se había ido comprimiendo, cada generación perdió una alcoba, un patio. Ahora sólo les quedaba el ranchito de Miraflores. Quizás algún día le quedaría a él nada más que un aposento, cuatro paredes ciegas, una llave.³⁹

Mnoho dalších domů dříve vlastnila jeho rodina, ze kterých Ludo znal pouze průčelí, domy z ulice Washington, Belén a především z ulice Espíritu Santo, obrovský, ve kterém teď byla střední škola. Ludo si jasně uvědomoval, že prostor, kterým dříve disponovali jeho předci se zmenšoval, každá generace ztrácela jednu místnost, jeden dvůr, Teď už jim zůstával pouze malý statek na Miraflores. Možná jednoho dne mu nezůstane nic jiného než jeden pokojí, čtyři slepé stěny, jeden klíč.

---

³⁸ Ribeyro, J., R., *Cuentos*. Cit.d., s. 213.

³⁹ Ribeyro, J. R., *Los geniecillos dominicales*. Cit.d., s. 50.

Části města

Popisy jednotlivých čtvrtí a jejich obyvatel se nejvíce objevují v *Intelektuálech*, díky dostatku prostoru, který jim poskytuje příběh. Ribeyro důsledně vyzdvihuje sociální rozdíly a život v různých částech města. Symbolickými zástupci v jeho tvorbě jsou Miraflores, přímořská čtvrť obývaná rodinami z vyšší třídy, známá svými kluby, kam smí pouze vyvolení a od ní tramvajovými kolejemi oddělenou čtvrť Surquillo, zvanou také malé Chicago vzhledem k vysoké kriminalitě, množství nočních barů a nevěstinců. Jeden z mnoha popisů Miraflores zachycuje tuto čtvrť ještě před tím, než se začala měnit v město mrakodrapů.

Miraflores era aún la ciudad de los árboles, y las casas no pasaban por lo general de los dos pisos. Por ello, desde la azotea, el balneario se ofrecía como un boscaje, como una ondulación de copas verdes y rumorosas, interrumpida aquí y allá por algún mirador intruso, por algún tejado mustio de tanto esperar una lluvia. Tan sólo las torres de la parroquia, la del municipio y la Huaca Juliana – sin ángulos ya, convertida en una loma redonda y recortada – sobresalían con cierta dignidad de esa inmensa chatura.⁴⁰

(Miraflores dosud byla zelenou čtvrtí a domy nepřesahovaly výšky dvou pater. Proto ze střechy toto lázeňské městečko připomínalo malý les, vlnění a šum zelených korun stromů přerušované sem a tam nějakým vetřelcem jako třeba věžičkou nebo šikmou střechou tolik očekávající déšť. Tak pouze farní věže, věž radnice a Huaca Juliana – již zaoblená, proměněná v oblý a oprýskaný hřbet – důstojně čněly z té nesmírné nízkosti.)

Obě části města jsou zachyceny v povídce „Neznámá země“, kde hlavní hrdina nejprve bloumá po nových čtvrtích, které ho neoslovují, poté se vydává do jemu dobře známé Miraflores, která se však ve srovnání s jeho mládím hodně změnila, a nakonec se dostává do čtvrti Surquillo, kde se již značně opilý vydává do ulic.

Anduvo tambaleándose por la acera, su auto debía estar en algún lugar, avanzó una centena de metros, llegó a una esquina, otro bar abría su enorme portón, mesitas de mármol acogían a una población chillona que hacía desafortunados gestos con los brazos. No tuvo ánimo de entrar allí y prosiguió su camino, seguía buscando, pero no era la buena senda, desapareció el asfalto, los faroles se hicieron raros, perros veloces cruzaron la pista, escuchó correr el agua de una

---

⁴⁰ Tamtéž. s. 119.

acequia, olía a matorral, un animal alado le rozó el cabello. Estaba en el reino de las sombras.⁴¹

(Vrávorál po chodníku, jeho auto by někde mělo být, ušel asi sto metrů, došel na roh, další bar měl otevřená vrata, mramorové stolky sloužily ukřičeným obyvatelům, kteří divoce gestikulovali rukama. Neměl chuť jít dovnitř a tak pokračoval ve své cestě, v hledání, ale nebyla to ta správná cesta, zmizel asfalt, pouliční lampy byly stále méně četné, pobíhající psi přeběhli přes cestu, zaslechl téct vodu nějaké stoky, bylo cítit křoví, nějaké okřídlené zvíře se mu otřelo o vlasy. Nacházel se v království stínů.)

Často se také objevuje, a to především v románech, rekreační oblast Chosica, která je díky svému podnebí využívána po celý rok k výletům, kterou vyhledávají také spíše příslušníci střední a vyšší třídy. V *Intelektuálech* je to místo vhodné k milostným románekům, ve *Výměně stráže* se tam rekreují generálové, bankéři a politici a plánují, jak ovládnout zemi, či získat ještě větší majetek.

A la media hora de haber dejado Lima se encontraron bajo un cielo despejado, de un azul que era casi de mal gusto, respirando un aire serrano. Se acercaban a Chosica, el pueblo del sol eterno. Pirulo y Ludo no habían previsto nada. Primero pensaron descender en plena carretera y buscar la orilla del Rímac a través de los potreros. Pero, como tenían hambre, resolvieron llegar hasta la misma ciudad. El colectivo les dejó en la plaza de Chosica, en cuyo amplio cuadrilátero se jugaba un furioso partido de fútbol. (...) Sin duda Chosica era un lugar común. Cerca del restorán fue imposible encontrar un pedazo de orilla desierta. Por todo sitio se tropezaban con grupos familiares, cuartetos, tríos o parejas a punto de hacer el amor.⁴²

(Půl hodiny po opuštění Limy se dostali pod jasné nebe, až nechutně modré, a nadýchli se horského vzduchu. Blížili se k Chosice, městečku věčného slunce. Pirulo a Ludo neměli žádný plán. Mysleli si, že rovnou sjedou po silnici vedoucí přes hřebčiny k břehu reky Rímac. Ale protože měli hlad, rozhodli se dojet až do města. Taxík je nechal na náměstí Chosiky, v jejímž středu se odehrával zuřivý fotbalový zápas. (...) Bylo zřejmé, že Chosika je oblíbeným místem. Blízko restaurace bylo nemožné najít kousek volného místa na břehu. Všude zakopávali o rodinné skupiny, kvarteta, tria nebo páry chystající se milovat.)

---

⁴¹ Ribeyro, J. R., *Cuentos*. Cit.d., s. 216.

⁴² Ribeyro, J. R., *Los geniecillos dominicales*. Cit.d., s. 132.

Cestování po městě

Zobrazení podoby různých částí města se objevují často ve spojení s cestováním po Limě. Z dopravních prostředků se kromě pěší chůze objevuje, v případě postavy z vyšší společenské vrstvy, nejčastěji jízda osobním autem, které řídí vlastní řidič, nebo někdo z přátel. Také je častá jízda taxíkem, která je v Limě velmi oblíbená, nebo v tzv. „colectivo” – taxi, který veze po stejné trase více osob, které se mezi sebou neznají. Dalšími dopravními prostředky jsou tzv. hromadné, které jsou symbolem nižších společenských vrstev a jsou s nimi spojeny spíše problémy. Častý je autobus nebo tramvaj, která už ze současné Limy zmizela.

Al poco rato estaba en el tranvía que iba hacia Lima, balanceándose contra uno y otro de los rieles, entre el ruido inclemente del tolón tolón. Del trole saltaban chispas azules que iluminaban las chacras. (...) Ludo bajó en 28 de Julio y se echó a caminar hacia el Porvenir. Largo camino, entre bares y ferreterías. Pasó por la calle de los burdeles, llena de marineros y soldados peruanos.⁴³

(Po chvíli už byl v tramvaji, která jela směrem do Limy, pohupovala se mezi jednou a druhou kolejí, mezi nevrlym zvukem tadam tadam. Z troleje vyskakovaly modré jiskry, které osvětlovaly okolní pole. (...) Ludo vystoupil na ulici 28 de Julio a vyrazil směrem ke čtvrti Porvenir. Dlouhá cesta, mezi bary a železárstvými. Prošel ulicí nevěstinců, plné námořníků a peruánských vojáků.)

Zachytit atmosféru města se Ribeyrovi daří volbou neobvyklých slovních spojení, která přitahují pozornost a dávají čtenáři možnost popustit oťeže fantazie.

Diez minutos después continúan la marcha, por una ciudad de fiesta, que se desliza iluminada, engalanada, como una novia borracha, entre moreras y petardos, quién sabe si hacia una luna de miel atroz, hacia un naufragio.⁴⁴

(O deset minut později pokračovali v cestě po slavnostním městě, osvětleném a vyšňořeném jak opilá snoubenka, mezi morušovníky a petardami, kdo ví, jestli směrem k šíleným líbánkám, k ztroskotání.)

---

⁴³ Tamtéž. s. 233.

⁴⁴ Tamtéž. s. 15.

Nábřeží a pláž

Nábřeží se v Ribeyrově díle objevuje velmi často, je většinou symbolem svobody, vzpomínek na dětství, hranicí mezi pevninou a mořem. Oceán je otevřeným prostorem, lákajícím k dobrodružství a fantastickým představám.

V povídce „Schůzka věřitelů“ se zdá, že zoufalý muž, který právě přišel o svůj obchod, přemýšlí o možnosti osvobozující sebevraždy, když ho jeho kroky zavedou na nábřeží. Tam vnímá jeho atmosféru a objevuje možnosti, které mu nabízí život. Vypravěč říká:

Había oscurecido. Un olor a mar saturaba el ambiente. Don Roberto pensó en el malecón. Allí se estaba bien. Había un barandal ondulante, una hilera de faroles amarillos, un mar oscuro que batía incesantemente la base del barranco. Era un lugar apacible donde apenas llegaban los rumores de la ciudad, donde apenas se presentía la hostilidad de los hombres. A su amparo se podían tomar grandes resoluciones. Allí él recordaba haber besado por primera vez a su mujer, hacía tanto tiempo. En ese límite preciso entre la tierra y el agua, entre la luz y las tinieblas, entre la ciudad y la naturaleza, era posible ganarlo todo o perderlo todo...⁴⁵

(Setmělo se. Pach moře sytil prostředí. Don Roberto pomyslel na nábřeží. Tam se cítil dobře. Bylo tam vlnící se zábradlí, řada žlutých pouličních lamp, tmavé moře, které bez přestání šlehalo dolní část hráze. Bylo to klidné místo, kam téměř nedoléhal hluk města, kde téměř nebylo cítit lidské nepřátelství. Pod jeho ochranou mohl člověk dospět k velkým rozhodnutím. Vzpomínal si, že právě tam poprvé políbil svoji ženu, už tak dávno. Na této přesné hranici mezi zemí a vodou, mezi světlem a stínem, mezi městem a přírodou, bylo možné vše získat, nebo o vše přijít...)

Pláž se objevuje nejčastěji ve spojení s odpočinkem, místem, kam si obyvatelé Limy chodí užívat a považují tento prostor za určený k neřesti a beztrestnému dovádění. Tak to například popisuje vypravěč v *Intelektuálech*:

Ya la arena del Agua Dulce estaba llena de cáscaras de naranja, de pancas de maíz, de envoltorios de helados, de colillas de cigarrillos, de todos los detritus que la plaga humana, al existir, va dejando a su paso. ...Recorrió todos los quioscos de chicha morada y de butifarras, entre ruidosos altoparlantes, pero no encontró un solo vendedor de artículos de playa. ...Los

---

⁴⁵ Ribeyro, J. R., *La palabra del mudo*. Cit.d., s. 38.

sábados esa playa se convertía en algo así como la sucursal marina de los burdeles victorianos.⁴⁶

(Písek pláže Agua Dulce už byl plný šlupek od pomerančů, zbytků kukuřice, obalů od zmrzliny, špačků od cigaret, všeho odpadu, kterou pohroma zvaná lidé po dobu své existence, nechává za sebou. ...Prošel všechny stánky s nápojem chicha morrada a obloženými chleby, mezi rámusem tlampačů, ale nenašel jediného prodavače koupacích potřeb. ...O sobotách se pláž měnila v něco jako přímořskou pobočku bordelů ze čtvrti La Victoria.)

Přístup k moři je v Limě prudký, je třeba sejít prudký sráz, ve kterém není příliš mnoho schůdných cest. Proto se objevuje často v Ribeyrově tvorbě jako součást určitého dobrodružství. I tento sráz prošel v padesátých letech mnoha změnami, které autor zachytil ve svém díle. V následující ukázce vidíme, jakým způsobem autor popisuje některá místa, nejčastěji v krátkých frázích bez sloves, čímž zachycuje jejich atmosféru. Tyto popisy připomínají záběry kamery ve filmu.

Al llegar al malecón se detuvo en seco y encendió un cigarrillo. Humo sobre el mar. Isla de San Lorenzo. “Elegante como una calesa o una carabela”, pensó... Luego continuó su marcha, bordeando el barandal de cemento, apresurado, como si el mar lo reclamara. (...) Esta vez se apoyó en el barandal y miró hacia el mar: terreno baldío lleno de desmonte, de inmundicias y más allá barranco cortado a pico sobre una playa de piedras. Dos o tres bajadas, una de ellas la de El Hondo. (...) Había una bajada, sin duda, pero dónde, dónde. Al fin le pareció distinguir una huella de tierra serpenteando entre detritus. Poniendo las palmas de sus manos en el parapeto se dio impulso y saltó al otro lado. Luego siguió la huella, olió a carne podrida, descendió un trecho y se encontró ante un desfiladero que caía empinadamente hacia el mar. (...) Bajada se llamaba, pero era sólo un callejón entre dos paredones de piedra y arena, inclinado, recto, vertiginosamente dirigido hacia el mar. Piedras lo seguían, gallinazos se espantaban y sus muslos sólo le obedecieron cuando estaba hundido en el mar hasta las rodillas. Olor a yodo y a patillo reseco. El ruido del mar. Y la playa.⁴⁷

(Když přišel na nábřeží, chvíli se zastavil a zapálil si cigaretu. Kouř nad mořem. Ostrov San Lorenzo. “Elegantní jako nějaký koráb, nebo plachetnice”, pomyslel si... Pak pokračoval v cestě podél betonového zábradlí, ve spěchu, jako by ho moře volalo. (...) Tentokrát se opřel o zábradlí a zadíval se směrem k moři: pustina plná sutin, špíny a o kus dál špičatý útes nad kamenitou pláží. Dvě nebo tři cesty dolů, jedna z nich k El Hondo. (...) Byla tam jedna cesta, ale kde, kde. Nakonec se mu zdálo, že zahlédl vyšlapanou cestičku vinoucí se mezi zbytky zdí.

---

⁴⁶ Ribeyro, J. R., *Los geniecillos dominicales*. Cit.d., s. 341

⁴⁷ Ribeyro, J. R., *Los geniecillos dominicales*. Cit.d., s. 61–62.

Opřel se dlaněmi o parapet, odrazil se a přeskočil na druhou stranu. Šel po cestičce, ucítil zkažené maso, sešel o kus níže a najednou stál před průsmykem, který prudce klesal k moři. (...) Cesta dolů se jmenovala, ale byla to jen ulička mezi dvěma stěnami z kamení a písku, nakloněná, rovná, závratně směřující až k moři. Kameny se kutálely spolu s ním, supi se plašili a jeho svaly ho poslechly až když se ponořil po kolena do moře. Zápach jódu a vysušených mořských ptáků. Hluk moře. A pláž.)

Významnou roli hraje sráz k moři v románu *Výměna stráže*, protože právě tam je vylákán malý chlapec Pipo a je sexuálně zneužit a zavražděn právě v jedné takovéto úzké uličce svažující se k moři.

Policista Felipe nejprve Pipa naláká, že mu ukáže výborné místo ke hře: “Es un desfiladero cerca de la Pampilla, una bajadita a la playa, pero angosta, entre dos murallones. –Añade que es el mejor escondite, que para jugar a los ladrones y celadores no hay igual⁴⁸. („Je to průsmyk blízko Pampilly, cestička dolů, na pláž, ale úzká, mezi dvěma zdmi. – Dodá, že je to nejlepší skrýš, že na hraní si na zloděje a policajty není lepší.” Když Pipo zmizí, začne se po něm pátrat. Jeho nejlepší kamarád Lucho se vydává směrem na pláž v čele skupiny dalších dětí.

Es el primero en avanzar, seguido en fila india por sus amigos. El callejón se va estrechando cada vez más, se vuelve sinuoso. De vez en cuando se desprende una piedra de sus muros. Lucho empieza a sentir una pestilencia y se detiene cuando una mariposa velluda le pica en el cuello. Pero ya han avanzado demasiado para retroceder. Más vale seguir caminando y salir al mar. Al fin, al doblar un recodo, Lucho se vuelve a sobrepasar tapándose la nariz con su pañuelo. Reconoce su camisa a cuadros, su cabello. El resto del cuerpo está desnudo. Largas filas de hormigas viajan hacia sus nalgas carcomidas. Un ojo vacío lo mira.⁴⁹

(Je prvním, kdo se vydává na cestu, následován svými kamarády v řadě za sebou. Ulička se pokaždé více zužuje, začíná se klikatit. Občas se uvolní kámen ze zdi. Lucho ucítí nějaký zápach a zastaví se, když ho nějaký chlupatý motýl štípne do krku. Ale už jsou moc daleko, aby se mohli vrátit. Lepší je pokračovat a dojít až k moři. Nakonec, poté co se ulička zatočí, Lucho se znovu zastaví a zakryje si nos kapesníkem. Poznává jeho kostkovanou košili, jeho vlasy. Zbytek těla je nahý. Mravenci v dlouhých zástupech pochodují směrem k jeho rozežraným hýždím. Prázdňé oko se na něj dívá.)

---

⁴⁸ Ribeyro, J. R., *Cambio de guardia.*, Cit.d., s. 66.

⁴⁹ Tamtéž. s. 126–127.

Domy a jejich zařízení

Sváteční intelektuálové začínají příběhem, kde se Ludo se svými přáteli pokusí uspořádat oslavu, na kterou chtějí přivést pro každého nějakou holku. Oslava se nevydaří, ale místo, kde se má odehrát je podrobně popsáno a stojí za zmínku. Dům strýčka Abelarda, kterému Ludo hlídá dům před zloději, je obrovským palácem. Toto zdůrazňuje autor několikrát při popisu domu. Je to rezidence s velkým množstvím pokojů. Během večera Ludo pronásleduje po celém domě trpasličí dívku, kterou se jim, jako jedinou podařilo na oslavu přivést. Tato scéna nemá pro příběh většího významu, jde především o příležitost popsat co největší část domu. „Obývací pokoj, ke kterému vedou dveře od většiny pokojů, trpaslice „zmizí dveřmi knihovny“, oba divoce proběhnou zrcadlovým pokojem atd.

En el dormitorio de su primo logró cogerla del talle. Más lejos, sobre la cama de la prima Angelita pudo rozar la convexidad de sus nalgas. En el amplísimo lecho matrimonial de sus tíos hubo una revolcada heroica, pero sin consecuencias. En la sala de costura rompieron vanamente la lámpara. Se produjo una especie de tregua en el cuarto de la gobernanta, donde la enana, que resbaló sobre el encerado, alegó haberse luxado un tobillo....⁵⁰

(V bratřancově ložnici se mu podařilo chytit ji kolem pasu. O kus dál, na posteli sestřenice Angelity se mu podařilo otřít se o zaoblení jejích hýždí. V širokém manželském loži jeho strýčka a tety ji hrdinsky svalil, ale nic víc. V krejčovském pokoji zbytečně rozbili lampu. V pokoji guvernanky došlo k dočasné přestávce, když trpaslice uklouzla po navoskované podlaze a vymlouvala se na vymknutý kotník.)

Stejně jako u popisů města, které jsou nenápadně ukryté v příběhu, i tady dochází ke stejnému jevu. Dům není popsán zvlášť a děj také, ale jsou spolu navzájem propojeni a příběh umožňuje popsat co největší část domu a popis domu dává velký prostor ději. Není možné říci, zda je důležitější popis, nebo příběh. Vzhledem k epizodě, která nemá dále v románu žádné pokračování se zdá, že Ribeyrovým záměrem bylo vytvořit prostor podrobnému popisu obydlí bohaté limské rodiny. Jeho rodina je chudá a ekonomické problémy donutí jeho matku dům prodat, proto se stěhuje do bytu po babičce, který je velmi skromný.

Una piecita con una ventana sobre un patio y los muros cubiertos con uno de esos empapelados que ilustraban el tema de la repetición: en este caso un molino delante del cual pastaba una vaca. Ludo respiró el moho de ese cuarto deshabitado desde hacía varios años,

---

⁵⁰ Ribeyro, J. R., *Los geniecillos dominicales*. Cit.d., s. 20.

trituró unas cuantas arañas y salió diciéndose que allí sólo era posible acostarse borracho o dedicarse a coleccionar viejos atlas para hojearlos de noche a la luz de una lámpara.⁵¹

(Jedna místnůstka s oknem do dvora a stěny pokryté jedněmi z těch tapet, na kterých se opakuje jedna ilustrace: v tomto případě mlýn, před kterým se pase kráva. Ludo vdechnul plesnivý vzduch oné již několik let neobydlené místnosti, zamáčkl několik pavouků a nakonec si řekl, že zde je možné pouze ukládat se k spánku opilý, nebo se věnovat sbírání starých atlasů a listovat jimi v noci při svitu lampičky.)

Bary a nevěstince

Většina příběhů se odehrává v barech a nevěstincích. Zdá se, že Ribeyro byl přímo fascinován tímto světem, který se objevuje ve většině jeho povídek a ve všech třech románech. Bary jsou místa, kde se lidé setkávají, kde se řeší osobní i státní záležitosti, kde se hledá práce, kam se utíká před problémy a kde se především muži cítí jako doma, nebo ještě lépe. Že bary jsou především územím mužů poznamenává Ludo v románu *Sváteční intelektuálové*: „...y ve entonces algo más: que en los bares de Lima no hay mujeres. Sólo grupos de machos ruidosos o melancólicos que comen panes grasientos y beben líquidos estimulantes.“⁵² (...a vidí i něco dalšího: že v barech v Limě se nevyskytují ženy. Jen skupina hlučných nebo melancholických machos co jedí tučné chleby a pijí stimuluující nápoje.)

Prostředí barů jsou spojené s lidmi, kteří se v nich právě nacházejí, každá skupina obyvatel má jiný oblíbený bar, pití a zábavu. Např. v povídce „Neznámá země“ vzdělanec z vyšší společnosti popíjí whisky a černochoz z nižší třídy dává přednost piscu, typické peruánské pálenice. Ludo v *Intelektuálech* poznává noční život Limy a dostává se tak do různých barů, jak říká vypravěč:

Conoció así Buenos Aires de Noche, reducto de cafiches y ladrones. El Rosedal, en el Callao, donde recalaba la baja marinería o el Bar Chicha en la misma Victoria, plagado de monstruos y tullidos, donde Ludo tuvo por primera vez la impresión de haber descendido varios grados en la escala humana, hasta esa zona indecisa que linda con la animalidad.⁵³

(Tak poznal Noční Buenos Aires, útočiště pasáků a zlodějů. El Rosedal, v Callau, kde přistávali nižší námořníci, nebo Bar Chicha v samotné Victorii, zamořený příšerami a mrzáky,

---

⁵¹ Tamtéž. s. 221.

⁵² Tamtéž. s. 10.

⁵³ Tamtéž. s. 54.

kde měl Ludo poprvé pocit že klesl o několik stupňů na žebříčku lidskosti, až k té nejasné oblasti, která hraničí se zvířecostí.)

I bary se modernizují a Ribeyro i tady využívá příležitosti vyjádřit náklonnost k tomu původnímu, tradičnímu. Pulpería je restaurace s mořskými plody, ve kterém se připravují většinou ostřejší pokrmy, které je vhodné zapíjet něčím silnějším.

No entraron a una casa ni a un bar, sino a una pulpería. Gonzalo, como muchos cuarentones, no se habituaba aún a los bares modernos y prefería beber en la trastienda de las pulperías, de pie, junto a los urinarios. Una población ferial se encorbaba sobre el mostrador de palo, chupando sus alcoholes. ...⁵⁴

(Nevstoupili ani do domu, ani do baru, ale do pulperíí. Gonzalo, jako mnoho čtyřicátníků, si ještě nezvykl na moderní bary a dával přednost popíjení v zadní části obchůdku, ve stoje vedle pisoárů. Sváteční osazenstvo se hrbilo nad dřevěným pultem a nasávalo své alkoholické nápoje.)

Bary nejsou místem, kam se chodí jen najíst a napít, ale kam lidé chodí tancovat a samozřejmě navazovat známosti a kde především muži hledají sexuální uspokojení. Mnoho barů se tváří jako taneční kluby, ale jsou spíše nevěstinci, a některé se to ani nesnaží příliš zakrývat.

Ludo, ofendido, propuso buscarla en Lima de Antaño. Este era un cabaret para pobres: construido al aire libre en un terreno baldío, no tenía otra cosa que un estrado para la orquesta y un amontonamiento de mesitas sobre el piso de tierra. Se penetraba por un portón semejante al de un taller de mecánica. Ludo y Pirulo anduvieron entre las mesas, se metieron en la pista de baile para observar a las parejas, fueron arrollados por los mamberos, injuriados por los mozos y finalmente estuvieron otra vez de madrugada en la calle, solos, caminando hacia el tranvía.⁵⁵

(Dotčený Ludo navrhl hledat ji ve Starobylé Limě. To byl kabaret pro chudé: postavený pod širým nebem na opuštěném pozemku, neměl nic jiného než podium pro orchestr a namačkané stolečky na udupané podlaze. Vstupovalo se tam vraty, jaké bývaly u servisních dílen. Ludo a Pirulo procházeli mezi stolky, vlezli na taneční parket, aby si prohlídli páry, zamotali se mezi tanečnický mamba, byli napadeni číšníky a nakonec se ocitli znovu k ránu na ulici, sami, na cestě na tramvaj.)

---

⁵⁴ Tamtéž. s. 26.

⁵⁵ Tamtéž. s. 54.

Nevěstince jsou dalším důležitým místem, které se objevuje především v románech. V *Intelektuálech* je objevuje Ludo, který chce poznat noční život a užívat si s lehkými ženami, poznává prostitutku Estrellu a bláznivě se zamilovává. Prostředí nevěstinců si dříve představoval jaké nádherné místo, skutečnost ho však naprosto zklame

Ludo sólo recordó haber recorrido una especie de pensión, es decir, una sucesión de habitaciones atestadas de vieja mueblería y de mujeres agotadas, donde la gente circulaba, se tropezaba, se perdía en los brumosos umbrales, reaparecía en el bar, siempre inquieta, siempre frustrada, condenada a un circuito vicioso que no mostraba otra cosa que los mismos rostros de hombres angustiados y de las mismas mujeres hundidas en sillones, fumando, sin otra vida que la de sus ojos pintados, abiertos sobre esa migración de machos sombríos, impotentes tal vez, o podridos, a la caza de no se sabe qué vergonzosa compensación.⁵⁶

(Ludo si pouze vzpomněl, že prošel nějakým druhem penzionu, lépe řečeno řadou místností napěchovaných starým nábytkem a unavenými ženami, kudy procházeli lidé, zakopávali, ztráceli se za zakouřenými prahy, znovu se objevovali u baru, vždy neklidní, vždy zklamaní, odsouzení k bludnému kruhu, který neukazoval nic jiného než ty samé tváře sklíčených mužů a stále stejných žen zabořených do křesel, s cigaretou, bez jiného smyslu života než kterým je ten nalíčených očí, otevřených k proudění zachmuřených samců, možná impotentních nebo zkažených, při lovu neznámo jaké zahanbující odměny.)

V románu *Výměna stráže* se objevuje nevěstinec na lepší úrovni, který navštěvují vysoce postavení muži, generálové, bankéři, politici, a kde dochází k rozhodnutím, která ovlivňují fungování státu. Díky odlákání generála Santa Maríi z kasáren do luxusního nevěstince dojde k vojenskému převratu.

–Aquí solamente primerizas, nada de mujeres corridas –ha dicho doña Aurelia. El general Santa María admite que debe tener razón, pues la muchacha con la que baila, si tiene las caderas bastante gruesas y un meneo un poco puteril, lo hace con los ojos bajos, como si conservara un resto de pudor. Molinares baila con una mujer pequeña, ligeramente achinada. Ambos se encuentran en uno de los apartados del local, reservado a los clientes escogidos.⁵⁷

(–Tady pouze novicky, žádné protřelé ženské – řekla doña Aurelie. Generál Santa María připustil, že musí mít pravdu, protože dívka, se kterou tancuje, i když má široké boky a trochu vyzývavé pohyby, dělá to se sklopenýma očima, jako by si uchovávala zbytek cudnosti.

---

⁵⁶ Tamtéž. s. 27–28.

⁵⁷ Ribeyro, J. R., *Cambio de guardia.*, Cit.d., s. 260.

Molinarés tancuje s malou dívkou, lehce šikmookou. Oba se nacházejí v jednom ze salónku tohoto lokálu, rezervovaného pro vybrané klienty.)

Hřbitov

Zajímavé je srovnání města s hřbitovem v *Intelektuálech*. Ludo a Pirulo jdou navštívit hrob jejich kamaráda, který zemřel, když opilý riskovali na křižovatce. Vypravěč přirovnává město mrtvých k městu živých a využívá příležitosti k opětovnému zdůraznění sociálních rozdílů, které pokračují i po smrti. Zatímco bohatí mají své rodinné hrobky, které se nacházejí v části hřbitova vypravěčem nazývané rezidenční čtvrť, chudí jsou pohřbeni v části, kde se nacházejí pouze jednotvárné bloky vysokých zdí podobná sídlišti.

En esa ciudad mortuoria había avenidas, encrucijadas, urbanizaciones y hasta plazas, imitación irrisoria de la arquitectura de los vivos. Sentada en una tumba vieron a una señora de luto, comiendo las galletas que sacaba de una bolsa. Al poco rato abandonaron esa zona residencial y penetraron en el panorama de los barrios populares: sólo se veían cuarteles, todos exactos, altos muros de nichos alineados geoméricamente, uno frente a otro, entre estrechos callejones, muertos apilados como ladrillos, hundidos al fondo de las paredes blancas, detrás de lápidas grises o negras, con vidrio o sin vidrio, con fotografía o sin ella, con flores frescas, marchitas, sin flores, cruces de madera, moscardones y un olor a podredumbre y a claveles. Lo único que permitía identificar a cada cuartel era el nombre de un santo, patrono tal vez de algún barrio del paraíso.⁵⁸

(V tomto posmrtném městě byly ulice, křižovatky, zástavby a dokonce i náměstí, směšná imitace architektury živých. Spatřili ženu ve smutku, seděla na hrobce a jedla sušenky, které vyndávala z pytlíku. Po chvilce opustili tuto rezidenční oblast a před jejich očima se rozprostřely lidové čtvrti: pouze byly vidět bloky, všechny stejné, vysoké zdi s hnízdy geometricky zarovnané v řadě, jeden proti druhému, mezi úzkými uličkami, mrtví navrstvení jako cihly, ponoření do hlubin bílých zdí, za šedivými nebo černými náhrobky, se sklem nebo bez skla, s fotografií nebo bez ní, s čerstvými květy, uvadlými, bez květin, dřevěné kříže, masačky a zápach hniloby a karafiátů. To jediné, podle čeho se dal poznat každý blok, bylo jméno svatého, možná patrona některé čtvrti v ráji.)

---

⁵⁸ Ribeyro, J. R., *Los geniecillos dominicales*. Cit.d., s. 170.

Město jako divadlo

Víc než město jsou ve vybraných Ribeyrových románech a povídkách zobrazováni lidé, obyčejní obyvatelé Limy a jejich osudy. Stejně jako je málo popsané město a je více zachycena jeho atmosféra, i postavy charakterizuje spíše jejich jednání, jazyk a místo, kde se pohybují, než konkrétní popisy.

¿Adónde iba tanto hombre, tanta mujer, vestidos todos, cosa increíble, vestidos todos hasta con coquetería, afeitados o peinados, polvos y brillantina, raya del pantalón pasable, chompa lavada, así, por legiones, moléculas disparadas, tristes de verdad, o más bien resignados, o tal vez aguantadores, hacedores de colas, buena gente que comía lentejas, fanáticos de Gary Cooper, con hijos, con problemas, con su pasado en pantalón corto, sus fotografías en la cartera, sus amores y espasmos terribles, su gripe, sus muebles a plazos?⁵⁹

(Kam se hnalo tolik mužů, tolik žen, všichni oblečení, něco neuvěřitelného, oblečení až s jakousi koketérií, oholení nebo učesaní, pudr a pomáda, docela ucházející puky na kalhotách, vypraný svetr, jen tak, v houfu, kmitající molekuly, opravdu smutní, nebo spíše smíření, nebo možná všechno snášejí, stojí ve frontách, dobří lidé co jedí čočku, fanoušci Garyho Coopra, s dětmi, s problémy, s minulostí v krátkých kalhotách, jejich fotografie v peněžence, jejich lásky a hrozná křeče, jejich chřipka, jejich nábytek na splátky?)

Obyvatelé Limy

Autor se často pouští do charakteristiky obyvatel z chudých čtvrtí jako je La Victoria nebo Surquillo. V těchto oblastech se odehrává nejvíce příběhů, a proto se také tyto postavy nejvíce objevují jak v románech, tak i povídkách. S postavami z vyšší společenské třídy se setkáváme především v románu *Výměna stráže*, kde je právě tato vládnoucí třída objektem autorovy kritiky. Ribeyro nejčastěji volí satirickou formu charakteristiky postav. Tento zvláštní druh zesměšňování postav nalezneme v celé jeho tvorbě. Takto například popisuje chudé obyvatele ze Surquilla nebo z podobné čtvrti:

Una nueva población, además, apareció: gente mal vestida, fea, que venía de Surquillo o de otros barrios populares a olfatear entre los escombros de esa inmensa verbena. Tal vez había estado esperando que oscureciera, que se le dejara el terreno libre. En pandillas recorrieron el

---

⁵⁹ Tamtéž. s. 101.

parque, mirando el suelo, recogiendo a veces algo caído, espiando por las ranuras de los quioscos apagados. ...⁶⁰

(A navíc se objevila nová skupina lidí: špatně oblečení, oškliví, co přicházeli ze Surquilla nebo z jiných chudinských čtvrtí, čmuchtat mezi zbytky této obrovské oslavy. Možná čekali, až se setmí, až se jim uvolní prostor. V tlupách prošmejdili park, prohlídli zem, sebrali občas něco pohozeného, slídili ve štěrbinách zhaslých stánků. ...)

Podobně přehnanými výrazy jsou charakterizováni zločinci, kteří jsou zadrženi hlídkou a vezeni na policejní stanici. Mezi ně se náhodou dostane i Ludo, který je poprvé ve svém životě zatčen.

El camión estaba en su totalidad lleno de obreros en mangas de camisa, de borrachines sorprendidos rumbo a una jarana o de vagos profesionales. Antes de llegar a la comisaría el lote se incrementó con dos negros que orinaban contra un muro. Ludo ni siquiera protestó, resignado ya a su condición numeral. ...⁶¹

(Nákladňák byl naprosto přecpaný dělníky v košilích, ochmelky překvapených cestou na flám nebo profesionálními tuláky. Než dojeli na stanici, příděl se rozrostl o dva černochoy, kteří močili na zed'. Ludo ani neprotestoval, smířil se už se svojí číselnou existencí.)

Děti ulice

Smutnou součástí života v Limě jsou i opuštěné, nebo velmi chudé děti, které si zvykly protloukat se životem samy. Osud dvou chlapců, hledajících na smetišti potravu pro sebe a hlavně pro prase jejich dědečka, je zachycen v povídce „Neopeření supí“ (Los gallinazos sin plumas), vydané ve stejnojmenné sbírce, kterou se autor proslavil v literárním světě a ve které se poprvé objevila většina povídek rozebíraných v této práci. V románu *Sváteční intelektuálové* se také vyskytuje tlupa takovýchto dětí, se kterými se setkává Ludo a jeho přátelé při jedné ze svých výprav. Vypravěč nám líčí jejich překvapení z neobvyklého zážitku.

Unas rieleles les llamaron la atención. Al poco rato emergió detrás del desmonte una especie de procesión larval, una horda de renacuajos. Era una pandilla de niños desnudos grisáceos, surgida al parecer del légamo del Rímac. Uno de ellos llevaba un gato muerto de la cola, el que lo seguía golpeaba una lata con un palo. Cerraban ese cortejo, que tenía algo de

---

⁶⁰ Tamtéž. s. 148

⁶¹ Tamtéž. s. 155.

mitológico, como si estuvieran asistiendo al nacimiento de una leyenda de la tierra, varias niñas mocosas y ventradas. Pirulo y Ludo, intrigados por esta aparición, siguieron a los muchachos por el muladar, hasta que los vieron detenerse frente a un montículo humeante de basura.⁶²

(Jejich pozornost upoutaly koleje. Během chvilky se objevil za rovinkou určitý druh larvového procesí, horda skrčků. Byla to banda nahatých našedlých dětí, které, jak se zdálo, se zrodily z bahna řeky Rímac. Jeden z nich nesl za ocas mrtvou kočku, ten co šel za ním mlátil klackem do plechovky. Tuto družinu, která v sobě měla něco mytologického, jako by se účastnili zrození nějaké legendy ze země, uzavíralo několik usmrkaných holek s nafouklým břichem. Pirulo a Ludo, zaujatí tímto zjevením, následovali děti po smetišti, dokud je neviděli zastavit se před kouřícím kopcem odpadků.)

Opakem takového setkání je Ludova návštěva svatby jedné tety, která patří k bohaté části jeho rodiny. Pro Luda je to otřesný a ponižující zážitek, je považován za číšníka, nikdo mu nevěnuje ani nejmenší pozornost a navíc je podezříván z plánování krádeže některého z uměleckých děl, která zdobí dům.

Pero la diferencia residía en que Rosalva pertenecía a una rama familiar que les inspiraba respeto: la rama de los millonarios. Con esa gente Ludo y su familia tenían muy poco contacto. Existían complejos recíprocos que iban de parientes pobres a parientes ricos. Rosalva y los suyos vivían en palacios, salían fotografiados en las revistas de sociedad y estaban envueltos en ese nimbo cegador, aun en su vanidad, que rodea a los poseedores de las grandes fortunas.⁶³

(Ale rozdíl spočíval v tom, že teta Rosalva patřila k rodinné větvi, která si zasloužila respekt: větev milionářů. S těmito lidmi byl Ludo a jeho rodina velmi málo v kontaktu. Existovala vzájemná propojení, která šla od chudých příbuzných k příbuzným bohatým. Rosalva a její rodina žila v palácích, objevovala se na fotografiích společenských časopisů a byla obklopena oslepující svatozáří, dokonce i ve své pýše, která obklopuje držitele obrovského jmění.)

Studenti

V románu *Sváteční intelektuálové* se Ribeyrovi podařilo zachytit život limské mládeže střední a vyšší vrstvy, která většinou studuje na některé z univerzit v Limě, ale jejich studia

---

⁶² Tamtéž. s. 172.

⁶³ Tamtéž. s. 75.

nikam nevedou, protože jejich cílem není určitá profese, ale co nejdéle trvající život bez povinností. Tak jsou vypravěčem líčení Ludovi přátelé:

En este grupo nadie trabajaba. Armando había abandonado la Medicina, luego la Química y ahora se interesaba por la Sociología. Reynaldo acababa de ser expulsado de un Banco porque había escrito un poema en el reverso de una letra de cambio. Javier, que sufría de una leve cojera, había sido aplazado en sus cursos de Ingeniería y se dedicaba por su cuenta a estudiar Psicoanálisis y a inventar tónicos contra la calvicie. Y Pirulo, por quinta vez consecutiva, se aprestaba a dar unos cursos rezagados que le permitieran inscribirse en el segundo año de la facultad de Letras. Si entre todos había algo de común era el deseo de perpetuar un ocio que creían merecido o sancionado por el derecho natural y que una serie de circunstancias volvía ahora definitivamente imposible. Todos tenían la sensación de una caída irremisible, de un olvido, o de una contienda para la cual estaban ridículamente armados con armas ya no usadas. Con excepción de Pirulo, todos vivían en Miraflores, balneario de la gente bien, gracias a una prosperidad familiar que floreció hacía veinte años. Pero no se vivía impunemente en Miraflores. A los veinte años, un joven de Miraflores debía manejar su automóvil o el de su papá, tener su enamorada oficial, asistir a las fiestas del club de tenis, pasearse los domingos por el parque, bien vestido, después de la misa de mediodía. El que no observaba estas normas estaba condenado a exilarse o a confinarse. ¿Y cómo no asistir a las funciones dominicales de los cines Leuro o Ricardo Palma? El grupo lo hacía siempre a la cazuela, lo que representaba tal deshonor que siempre, antes de que finalizara el film, descendía las escaleras a la carrera, para encontrarse en el hall de la platea al momento de la salida.⁶⁴

(V této skupině nikdo nepracoval. Armando opustil medicínu, potom chemii a teď se zajímal o sociologii. Reynaldo byl právě vyhozen z banky, protože napsal báseň na rub směňky. Javier, který trpěl lehkou kulhavostí, odložil své přednášky z inženýrství a dal se do samostudia psychoanalytiky a vynalézání tonika proti plešatosti. A Pirulo se po páté za sebou snažil udělat zkoušky z chybějících předmětů, aby se mohl zapsat do druhého ročníku na Filozofické fakultě. Jestliže měli něco společného, byla to touha po setrvání v období zahálky, kterou považovali za zaslouženou nebo vyžadovanou přirozeným právem a kterou série náhod teď obracela v naprosto neuskutečnitelnou. Všichni měli pocit neodpustitelného pádu, zapomenutí, zápasu, pro který byli směšně vyzbrojeni již nepoužívanými zbraněmi. Kromě Pirula všichni bydleli na Miraflores, přímořské čtvrti dobře postavených lidí, díky rodinné prosperitě, která byla v rozkvětu před dvaceti lety. Ale nežilo se lehce na Miraflores. Ve dvaceti letech, mladík z Miraflores by měl řídit svůj vůz, nebo alespoň vůz svého otce, být zasnoubený s dívkou na úrovni, účastnit se oslav v tenisovém klubu, procházet se v neděli po parku, dobře oblečený,

---

⁶⁴ Tamtéž. s. 85–86.

po polední mši. Ten, kdo se neřídil těmito pravidly byl odsouzen do vyhnanství nebo vypuzen. Ale je možné se neúčastnit nedělních filmových produkcí v kinech Leuro nebo Ricardo Palma? Skupina chodila vždy na bidýlko, což představovalo takovou potupu, že vždy před koncem filmu sbíhali rychle schody, aby se ocitli v hale u lóží právě ve chvíli, kdy se z nich vycházelo.)

Typické peruánské výrazy

Ribeyro ve svých románech a především v povídkách zachytil život obyčejných lidí, jejichž rozhovory se mu téměř autenticky podařilo převést do příběhů. Výrazy, které používají lidé z nižší a střední společenské vrstvy se často velmi liší od spisovné španělštiny, kterou mluví vzdělaní lidé z bohatých rodin. Vzhledem k tomu, že jsem téměř dva roky žila v Peru a myslím si, že jsem schopna rozpoznat některé typické peruánské výrazy, pokusila jsem se vybrat ze studovaných románů a povídek takové výrazy, které se používají v hlavním městě a ve městech na pobřeží, kde došlo k prolínání obyvatel ze všech částí Peru. Je těžké říci, že jsou to výrazy typické pro Limu, spíše je můžeme nazvat kreolskými. V *Intelektuálech* se mnoho regionálních hovorových výrazů objevuje hned ze začátku románu, ve chvíli, kdy Ludo s přáteli začíná organizovat mejdan.

Hermanón, el plan anda firme. Al bajar del tranvía me encontré con el Sabido. Tiene seis hembritas del carajo. Pero hay que conseguir carro. Sin movilidad la cosa no marcha. ... Él que no chapa mujer que se friegue. .... No te hagas ahora la del culo angosto. ... No vas a aguar el pastel⁶⁵.

(–Tak brácho, vše jde podle plánu. Když jsem vystoupil z tramvaje, potkal jsem se Chytrákem. Ví o šesti holkách. Ale je třeba sehnat auto. –Bez dopravy se ta věc nehne. ... –Kdo nechytí žádnou ženskou, ať jde do Prčic.... –Nedělej teď, že o ničem nevíš. ... –Přece nezkazíš celou oslavu.)

Výraz „hembrita“ pro holku je typický pro mládež střední vrstvy z Limy, nebo jejího okolí. “Carajo“ se sice objevuje i ve slovní zásobě jiných španělsky mluvících zemí, ale v Limě má širší použití, ve významu sakra nebo ve zvolání !Ay, carajo! vyjadřující např. bolest, překvapení Sloveso *chapar* je v Peru běžné a používá se ve významu chytit. Hovorová fráze *hacerse el/la del culo angosto* se většinou používá ve smyslu být pokrytecký, dělat ze

---

⁶⁵ Tamtéž. s. 12–16.

sebe něco, co není, *Aguar el pastel*, zkazit oslavu, nebo cokoliv jiného. Jsou to obraty používané v padesátých letech především mládeží.

Bohaté na charakteristické hovorové výrazy jsou povídky „Vysvětlování na konci služby a „Láhve a muži“, kde kostru příběhu tvoří přímá řeč hlavních postav.

Ve „Vysvětlování“ je to vyprávění zatčeného muže, který líčí na policii své setkání s kamarádem, kterého už dlouho neviděl. V povídce najdeme typické hovorové výrazy jako: ...desde el colegio, hemos *mataperreado* juntos... (...Už od školy jsme spolu dováděli po městě...) a ...un tipo *macanudo*,... (...fajn člověk ...). Výraz *cartera* je v Peru všeobecně vžitý ve smyslu peněženka: ...un millón de soles en la *cartera*...⁶⁶ (...milión solů v peněžence...).

Povídka „Láhve a muži“⁶⁷ je příběhem otce a syna. Synovi se podařilo povýšit z ubohého života jeho rodiny a snaží se zapomenout na svoji ubohou minulost. Když se nečekaně objeví jeho otec, nejdříve se za něj stydí, ale když si uvědomí, že je jeho otec velmi společenský muž a že pokud by byl jinak oblečený, byl by vyhledávaným společníkem vyšších vrstev, začne být na něj pyšný. Hovorové obraty, které se v této povídce objevují jsou např. ...¡Disculpa, *ñato!*, pero estoy *fregado*, sin *plata*, sin *trabajo*... (Promiň prcku, ale jsem ve srabu, bez peněz, bez práce...), ...Ahora te mezclas con la *cremita*... (...Teď se stýkáš se smetánkou...).

Specifické jsou taky výrazy, týkající se oblečení jako je výraz pro boty *chuzos* a pro oblek *terno*, ¡No me vas a vestir ahora a mí: a mí, que te he comprado tus primeros *chuzos!* (Ty mě teď nebudeš oblíkat, mě, který ti koupil tvé první botky!), ...se había puesto su mejor *terno*,... (...vzal si nejlepší oblek,...) ...Hay que venir muy *palé*, con pantalón tubo, ¿eh? (...Je třeba přijít nažehlenej, v úzkejš kalhotách, co?).

Hovorový výraz pro kamaráda, *pata* se používá mezi střední a nižší společenskou vrstvou ...donde mis verdaderos *patines!* (k mým opravdovým kamarádům), stejně jako výraz *tombo* pro policistu, ¡Aquí no entran ni los *tombos!* (Sem nechodí ani policajti). Výraz pro hřiště *cancha* je běžně používaný napříč peruánskou společností, ... Luciano miró hacia la *cancha*,... (...Luciano se podíval směrem ke hřišti,...)

---

⁶⁶ Ribeyro, J. R., *Cuentos*. Cit.d., s. 130–131.

⁶⁷ Tamtéž., s. 135–146. Všechny následující citace této kapitoly jsou z této povídky.

Fráze *enterrar el pico* má svůj původ v kohoutích zápasech, kdy kohout, který prohrál, zabodl svůj zobák do země (zemřel). Tak se tento výraz stal synonymem prohry: ¡Vámonos! ¡Éstos ya *enterraron el pico*! (Pojďme, tihle už to vzdali)

Průběžně se ve všech románech i novelách objevují typická jídla a nápoje a zvyky a výrazy s nimi spojené. Tak se objevují *tamales*, které se sice konzumují ve většině zemí Latinské Ameriky, ale v Peru je zvykem je snídat ve dnech, kdy je svátek, nebo neděle. Proto se s nimi pojí představa pohody a odpočinku. *Chilcanos* je vývar z rybích hlav, *Pisco* je typickou peruánskou pálenkou, i když se o její původ přou Peruánci s Chile, nejznámější značkou v Peru je *Sol de Ica* (Slunce z Iky), *Cristal* je značka peruánského piva.

Nada mejor para eso que una buena enramada, que unos tamales, que unas botellitas de vino Tacama. (Na to není nic lepšího než dobré přístřeší, pár tamales, pár lahví vína Tacama.) ...donde venden pan con jamón y *chilcanos*... (...Kde prodávají housku se šunkou a *chilcanos*...) ...para invitarle un *huaracazo*!... (...aby ho pozval na panáka!) ¡Yo *seco* esto y me voy! (Dopiju to a jdu!) Yo soy viejo pisquero. Un *soldeica* para mí... (Jsem starý konzument pisca. Jednu lahev *Sol de Ica* pro mě.) ...una docena de *Cristal*. (tucet lahví piva *Cristal*)

Typická jsou i místa, kam se chodí obyvatelé Limy najíst a napít, „bodega“ je v Peru obchod, kde lze koupit zboží všeho druhu a zároveň se tam i něčeho napít, ...fuimos a la *bodega* a festejar el encuentro... (Šli jsme do bodegy oslavit naše setkání), „*picantería*“ je restaurace, kde se konzumují především ostřejší jídla., Fue entonces cuando nos dirigimos a Lince, a la *picantería* de que hablé. (To bylo právě v okamžiku, kdy jsme šli do Lince, do *picanteríi*, o které mluvil.)

Život v Limě

Rodina

Rodina je v Ribeyrově díle vnímána jako součást historie, tradičních hodnot a zvyků. Se změnou společnosti se rodiny mění a proto je např. z románu *Intelektuálové* cítit nostalgie po dřívějším fungování rodiny.

Ludo no podía dejar de mirar las ventanas detrás de las cuales, las familias, después de haber cenado, conversaban y celebraban sus ceremonias secretas. Hubo una época en la cual también en su casa había una familia. Había un padre, una madre, unos hermanos, un orden, una jerarquía, unas ganas de reír, de bromear, un calor, un rumor, una complicidad, un perdón, un lenguaje cifrado. Casa sin luz ahora. Malayerba. Podredumbre en el césped, arañas en las cornisas y perros enterrados bajo los cipreses.⁶⁸

(Ludo se nemohl přestat dívat do oken, za kterými si rodiny, poté co povečeřely, povídaly a prováděly své tajné obřady. Bývala doba, kdy měl také doma rodinu. Byl tam otec, matka, sourozenci, řád, hierarchie, chuť se smát, žertovat, teplo, šum, spolčování se, odpouštění, šifrovaný jazyk. Teď téměř bez světla. Plevel. Tlející trávník, pavouci na římsách a psi pohřbení pod cypřiši.)

Většina rodin v Ribeyrově díle funguje jen navenek, ale ve skutečnosti mají problémy. Na otázku, jaký je váš názor na manželství, jako instituci, odpovídá generál Chaparro v románu *Výměna stráže* nic neříkajícími, ale ve společnosti často citovanými frázemi: “–Santa – responde Chaparro–, cuando dos personas se unen con lazos sagrados, unidos hasta la muerte. Y algo más: la familia es uno de los pilares de la patria.”⁶⁹ (Svatá, odpoví Chaparro, když se dvě osoby spojí posvátným svazkem, spojení až do smrti. A ještě něco: rodina je jedním z pilířů vlasti.)

Ve skutečnosti má milenku, prostitutku Olgu a s vlastní ženou se již dávno sexuálně nestýká. I mnohé další vztahy jsou jen udržované a manželé i manželky mají jiné tajné vztahy, někdy i homosexuální, nebo jsou častými návštěvníky nevěstinců.

Přetvářka je častým námětem Ribeyrových povídek, např. V povídce “Neznámá země” žije doktor Álvaro Peñaflor zdánlivě spokojeně mezi svými knihami, šťastně ženatý,

⁶⁸Ribeyro, J. R., *Los geniecillos dominicales*. Cit.d., s. 211.

⁶⁹Ribeyro, J. R., *Cambio de guardia*., Cit.d., s. 81.

ale ve chvíli, kdy jeho žena s dcerou odjedou, zůstane poprvé od své svatby sám a samotu vnímá velmi intenzívně. Láká ho dobrodružství a proto vyrazí do ulic Limy a jeho klidný život intelektuála se na chvíli změní v intenzivní zážitek opilce. Dokonce si uvědomí, že ho zajímají určitým způsobem muži, protože se cítí sexuálně přitahován k mohutnému černochovi, kterého si pozve k sobě domů.

Por eso pidió el botellón y el botellón ya estaba allí, echando espuma por el pico y no pudo evitar el cogerlo entre sus manos, eso era lo que quería, la regla había sido transgredida, lo levantó con un gesto de adoración y bebió del gollete como hacían los otros, mientras escuchaba al hombre que hablaba a su lado o recitaba o cantaba, no lo sabía, era un rostro tiznado, gruesos labios emitían un discurso cadencioso, estimado caballero, un humilde servidor de usted, aprovechando de las circunstancias, hijo de un cortador de caña, nunca es tarde para aprender, decirle con toda modestia...

¿Qué decía? Haciendo un esfuerzo fijó su atención y descubrió al gigante, al invencible guerrero que se reposaba de sus lides y se esparcía narrando sus hazañas. Su ruda mano estaba apoyada en el mostrador y mostraba los estigmas del combate. Pero viéndolo bien, no era un guerrero, era el héroe civil confesando su culpa antes de ir al suplicio. Pero ni siquiera era eso, apenas un negro corpulento, medio borracho, que le hacía salud con su botella y le pedía un cigarrillo.⁷⁰

(Proto požádal o velkou láhev piva a ta tam hned byla, z hrdla jí stříkala pěna a on nemohl jinak než chytit ji do rukou, to bylo to co chtěl, pravidla byla porušena, pobožně ji zvedl a napil se z ní, tak jak to dělali ostatní, zatímco poslouchal muže, který vedle něj mluvil nebo recitoval nebo zpíval, to nebylo poznat, byl to umouněný obličej, ze silných rtů vycházel rytmický proslov, vážení přátelé, váš pokorný služebník, využívající těchto okolností, syn sklízeče cukrové třtiny, nikdy není pozdě se naučit, říci vám se vši skromností...

Co říkal? Pokusil se soustředit svoji pozornost a objevil obra, neporazitelného bojovníka, který odpočíval po boji a rozptyloval se vyprávěním svých hrdinských činů. Jeho hrubá ruka byla opřená o pult a byla vidět zranění z boje. Když se podíval lépe, nebyl to bojovník, ale byl to občan hrdina, který se vyzpovídal ze svých hříchů před svojí popravou. Ale ani tím nebyl, byl to pouze mohutný černocho, částečně opilý, který mu lahví připíjel na zdraví a žádal ho o cigaretu.)

Problematika sexuálních vztahů, orientace postav a různých úchylek je velmi častá v Ribeyrově próze, a ačkoliv je velmi zajímavá, není předmětem této práce, proto se nepouštím do dalších podrobností.

---

⁷⁰ Ribeyro, J. R., *Cuentos*. Cit.d., s. 217.

Náboženství

Jedním z hlavních společenských témat, na které se zaměřuje Ribeyrova kritika, je církev a její představitelé. Silně zaznívá v částech, kde zároveň kritizuje školství, protože školy jsou v Peru, jako ve většině zemí Latinské Ameriky, většinou církevní a náboženství je povinně vyučovaným předmětem. Proto nepřekvapuje, že se postavy spojené s církví objevují poměrně často a jsou obětmi Ribeyrovi satiry. Takto je zesměšněn hned na začátku románu *Výměna stráže* kněz Narro.

El sacerdote, al terminar su empanada, se sacude la sotana con la mano y se dirige hacia la plaza San Martín. Su andar arrogante recuerda al de un torero de mala muerte haciendo el paseíllo por algún coso de provincia. (...) y baja los ojos para contemplar su pecho robusto donde, inmóvil, al lado del reluciente crucifijo, cuelga un pedazo de cebolla.⁷¹

(Kněz, jakmile dojí svoji plněnou taštičku, opráší si rukou sutanu a jde směrem na náměstí San Martín. Jeho arogantní chůze připomíná špatného toreadora, jak se předvádí na nějaké venkovské koridě. (...) a sklopí zrak, aby si prohlédl svoji mohutnou hrud', kde nehybně visí, vedle blyštícího se kříže, kus cibule.)

Náboženský fanatismus většinou starších žen je zachycen v románu *Sváteční intelektuálové*:

En efecto, la casa estaba llena de tías. Todas devotas, sacrificadas y de una honestidad que rebasaba con largueza los límites de sus parroquias. Ludo se deslizó ante ellas como por una cripta, abandonó a Pirulo al interrogatorio de sus parientes y se introdujo en la cocina, donde su madre, rodeada no sólo de las sirvientas de Maruja, sino de las sirvientas de todas sus tías, daba los últimos toques al arroz con pato.⁷²

(Ve skutečnosti, dům byl plný tetiček. Všechny zbožné, obětující se a tak cudné, že převyšovaly hranice velkorysosti svých farností. Ludo proklouzl před nimi jak skrz nějakou hrobku, opustil Pirula, kterého vyzpovídávali jeho příbuzní, a vetřel se do kuchyně, kde jeho matka, obklopená nejen služkami Marujy, ale i služkami ostatních tet, dokončovala přípravu kachny s rýží.)

V románu *Výměna stráže* se také objevuje jedna velmi pobožná dáma, paní Agostini, bohatá a vlivná vdova, která si vytyčila za cíl uspořádat sbírku na stavbu nové baziliky v

⁷¹ Ribeyro, J. R., *Cambio de guardia.*, Cit.d., s. 14.

⁷² Ribeyro, J. R., *Los geniecillos dominicales.* Cit.d., s. 22.

Limě. Ve skutečnosti je tato ctnostná vdova zároveň doňou Aurelií, majitelkou největšího a nejnoblesnějšího nevěstince v Limě, jehož klientelu tvoří významné osobnosti veřejného života.

Doña Aurelia contempla el decorado del bar, los trajes largos, los uniformes, los giros y volteretas y satisfecha de su puesta en escena se excusa ante sus invitados: –Monseñor Cáceres me espera esta noche en casa. Es por el asunto de la basílica, Bremer. Parece que su terreno se vende. Póngale una vela a Santa Rosa. Y repartiendo sonrisas, piropos, promesas y buenos augurios la señora Aurelia Agostini se retira hacia su austera residencia del jirón Camaná.⁷³

(Doña Aurelie si prohlíží výzdobu baru, dlouhé šaty, uniformy, otočky a přemety a spokojená se svým uvedením na scénu se omlouvá svým hostům: Monseñor Cáceres mě očekává dnes večer doma. Jde o tu záležitost s bazilikou. Zdá se, že se ten pozemek prodává. Zapalte jednu svíčku Svaté Rose. A při rozdávání úsměvů, lichotek, slibů a dobrých znamení paní Aurelie Agostini odchází do své strohé rezidence v ulici Camaná.)

Školy

Velkou pozornost věnuje autor školám, především v románu *Sváteční intelektuálové*, kde Ludo s přítelem Pirulem navštíví církevní střední školu, ve které dříve Ludo studoval, jako podomní prodavači insekticidů. Ředitel školy je pohoršen, že jeho bývalí studenti to nikam nedotáhli, protože se předpokládalo od absolventů prestižní střední školy, že minimálně obsadí teplé místo ve státní správě. Vypravěč přirovnává režim školy k vojenskému výcviku:

Cerca de la cancha se encontraban los castigados, los alumnos que, por malas notas o no haber asistido a misa el domingo, debían permanecer rígidos, con los brazos cruzados, delante de un hermano vigilante que les observaba y les despachaba según la paciencia con que soportaban esta prueba. A veces un castigado podía permanecer una o dos horas en esa posición. Si se rebelaba era enviado a la cancha de fútbol a recorrer varias veces a paso ligero su perímetro.⁷⁴

(Blízko hřiště stáli potrestaní hříšníci, studenti, kteří kvůli špatným známám, nebo protože se nezúčastnili nedělní mše, museli stát v pozoru, se zkříženými pažemi, před jedním z dozírajících bratrů, který je sledoval a propouštěl je podle trpělivosti, s jakou snášeli tuto

---

⁷³ Ribeyro, J. R., *Cambio de guardia.*, Cit.d., s. 299.

⁷⁴ Ribeyro, J. R., *Los geniecillos dominicales.* Cit.d., s. 89.

zkoušku. Občas některý z potrestaných studentů strávil hodinu nebo i dvě v této pozici. Pokud protestoval, byl poslán na fotbalové hřiště, které musel několikrát oběhnout kolem dokola.)

Studium na univerzitách La Católica nebo San Marcos, dvou nejlepších univerzit v Limě, se liší především svojí atmosférou. Zatímco La Católica je soukromá a studuje na ní mládež z nejbohatších rodin a po dokončení studia se předpokládá, že získají nejlepší a nejvýznamnější místa, na San Marcos studují příslušníci všech sociálních vrstev a různé barvy pleti, kteří i přes své vzdělání nemají zajištěnou snadnou budoucnost. Tak jsou v románu popisováni studenti z La Católiky:

Allí se desasnaban los hijos de la clase dirigente y se daba una oportunidad a la clase media de capa caída o a los provincianos ambiciosos de poner su talento en pública subasta. Ya muchos discípulos de Ludo, emisarios de familias modestas y esforzadas, se habían relacionado y soñaban con llegar a ser consejeros serviles, abastecedores de argumentos, comisionistas a tanto por ciento o simplemente testaferreros de la argolla, con tal de que se les permitiera sentarse, aunque sea en el extremo, del próximo festín que se cocinaba. Porque allí se cocinaba un festín. La argolla la formaban los diez o doce alumnos que debían, dentro de algunos años, recibir por herencia algunos puestos claves en el mando del país.⁷⁵

(Tam byli cepovány děti vládnoucí třídy a dávala se příležitost i střední třídě, která přišla o své jmění, nebo ambiciózním studentům z provincií, aby mohli využít svého talentu při veřejných konkurzech. Už mnoho Ludových spolužáků, zástupců skromných a pracovitých rodin, se s někým seznámilo a snilo o místě úslužného poradce, který přináší nápady, zprostředkovatele za pár procent nebo alespoň nastrčenou osobou s konexemi, aby jim bylo dovoleno sednout si aspoň do kouta na mejdanu, který se připravoval. Protože to vždycky stálo za to. Jádrem tvořilo deset nebo dvanáct studentů, kteří za pár let měli zdědit klíčová místa ve vedení státu.)

Naopak studenti ze San Marcos jsou jiní, jsou ukázkou míšení ras v Peru a Ribeyro jim věnuje velkou pozornost. Sám studoval na Univerzitě La Católica, stejně jako Ludo v *Intelektuálech*, na přání své rodiny, ale stýkal se více se studenty ze San Marcos, se kterými si více rozuměl a se kterými založil literární kruh a přispívali do v té době hojných literárních časopisů.

Grupos rumorosos, la fuente acrobática, los jardines, los árboles y el sol. Y una población horrible, la limeña, la peruana en suma, pues allí había gente de todas provincias. En vano buscó una expresión arrogante, inteligente o hermosa: cholos, zambos, injertos, cuarterones,

---

⁷⁵ Tamtéž. s. 128.

mulatos, quinterones, albinos, pelirrojos, inmigrantes o blancoides, como él, choque de varias razas. Eran los rostros que había visto en el Estadio Nacional, en las procesiones. En suma, una raza que no había encontrado aún sus rasgos, un mestizaje a la deriva. Había narices que se habían equivocado de destino e ido a parar sobre bocas que no les correspondían. Y cabelleras que cubrían cráneos para los cuales no fueron aclimatadas. Era el desorden. Ludo mismo era fisonómicamente desordenado. Tal vez dentro de cuatro o cinco generaciones cada uno de sus rasgos encontraría su lugar, al cabo de ensayos disparatados. Por lo menos el indígena puro tenía una expresión, es decir, un estilo. Pero lo penoso era que el indígena trataba de disimular su nobleza ignorada y la recubría con elementos prestados, el peinado del cholo, el traje del blanco, el andar del zambo, las maneras y los dichos de todos ellos y resultaba a la postre una constantinopla de gestos y envoltorios.⁷⁶

(Hlučné skupinky, poskakující voda ve fontáně, zahrady, stromy a slunce. A příšerná směs lidí, všech z Limy, v podstatě Peruánců, protože se zde nacházeli lidé ze všech provincií. Marně hledal namyšlený, inteligentní nebo krásný výraz: *cholos, zambos, injertos, cuarterones, mulatos, quinterones, albinos, pelirrojos, inmigrantes* nebo spíš *blancoides*⁷⁷, jako on, důsledek míchání různých ras. Byly to obličejy, které potkával na Národním stadiónu, při procesích. Zkrátka rasa, která zatím nenašla své typické rysy, právě probíhající míšení ras. Byly k vidění nosy, které si určitě spletly cestu a zastavily se nad ústy, které k nim nepatřily. A porosty, které chránily lebky, ke kterým nebyly uzpůsobené. Byl to nepořádek. I sám Ludo byl fyziognomicky neuspořádaný. Možná, že za čtyři nebo pět generací každý z jeho rysů najde své místo, po řadě nesmyslných pokusů. Alespoň čistí původní obyvatelé měli nějaký výraz, jinak řečeno, styl. Ale to smutné bylo to, že se snažili zakrývat svoji nedbalou vznešenost a zakrývali ji půjčenými prvky, účesem indiánského míšence, oblekem bělocha, chůzí černocho, způsoby a mluvou všech ostatních a konečný výsledek byla směs grimas a obalů.)

---

⁷⁶ Tamtéž. s. 123.

⁷⁷ Cholo – indián s bělochem, mestic, Zambo – indián a černocho, Injerto – indián a asiát, Cuarterón – mestic a bělocho, Quinterón – španěl a cuarterón, Mulato – bělocho a černocho, Morisco – mulato a bělocho, Albino – morisco a bělocho, Pelirrojo – zrzek, Ir, Inmigrante o blancoide – přistěhovalec, bělocho

Rasová otázka

Problematika rasy a jejího vlivu na postavení ve společnosti je dalším velkým tématem, které se v Ribeyrově tvorbě opakuje. Nejvíce se jak v románech, tak i v povídkách objevují míšenci černochoů a indiánů, nazývaní zambo, kteří pocházejí většinou z nejnižších vrstev a objevují se v rolích služebnictva, dělníků, v případě žen prostitutek a hospodyň. Následující úryvek nám ukazuje typické chování lidí vyššího postavení k barevným obyvatelům, v tomto případě zamba, který se nechá od bílého pána ponižovat.

Mientras caminaba hacia un taxi estacionado a la vuelta, Gonzalo insultó a su amigo, hizo apartes con él, lo empujó contra las paredes y le descargó toda la variedad de golpes con que antes había amenazado vanamente a Ludo. —Eres una mierda, yo gano más que tú, dentro de siete años me jubilo con sueldo completo. El negro se limitaba a cubrirse. —No tan fuerte, viejo, la última vez me hinchaste el brazo y no pude manejar. Gonzalo se contuvo: —tienes que aguantar, zambo de mierda, si quieres salir con unos caballeros.⁷⁸

(Zatímco šli směrem k autu zaparkovanému za rohem, Gonzalo urážel svého přítele, odstrkával ho, přirazil ho ke zdi a vyčerpál na něj všechny rány pěstí, které předtím nadarmo sliboval Ludovi. — Jsi sráč, já vydělávám víc než ty, za pár let půjdu do důchodu s plnou penzí. Černoch se snažil krýt. — Ne tak silně, starouši, minule mi otekla ruka a nemohl jsem řídit. Gonzalo přestal: — Musíš něco vydržet, posranej zambo, jestli chceš doprovázet pány.)

I v románu *Výměna stráže* se objevuje jeden černoch, Luque, který je obviněn z vraždy malého chlapce, které se pravděpodobně dopustil policista. Ve vězení je mučen a donucen tak k přiznání. Otec chlapce je poslanec a policisté doufají, že budou finančně odměněni za dopadení vraha a nezajímá je, jestli je viníkem opravdu ten, koho zatkli, jen proto, že v den vraždy byl viděn blízko místa smrti chlapce.

Cuando llegan al despacho del inspector Zapata, Toro lanza los papeles sobre la mesa: — Firmado, jefe. Zapata echa una mirada a la confesión y lee la firma indecisa de Anacleto Luque. —Hay que mandarle al enfermero —añade Toro—. Tiene la nariz como una beterraga y además algo en las costillas. Zapata es de opinión que ha sido un buen trabajo. —Informaré en este momento al padre del chico. Veremos si algo nos cae por allí.⁷⁹

⁷⁸ Ribeyro, J. R., *Los geniecillos dominicales*. Cit.d., s. 27.

⁷⁹ Ribeyro, J. R., *Cambio de guardia*., Cit.d., s. 211.

(Když přijdou do kanceláře inspektora Zapaty, Toro hodí papíry na stůl: „Podepsáno, šéfe“. Zapata se podívá na přiznání a čte nerozhodný podpis Anacleta Luqua. „Je třeba ho poslat ke zdravotníkovi“ dodává Toro. „Má nos jak červenou řepu a kromě toho něco s žebry“. Zapata je názoru, že odvedli dobrou práci. „Oznámím to ihned otci toho chlapce. Uvidíme, jestli nám od něho něco kápne“.)

V povídce „Neznámá země“ je jednou z hlavních postav bezejmenný černoš, se kterým se v baru seznámí starší, vzdělaný, bílý muž, doktor Peñaflor. Pod vlivem alkoholu se smažou všechny rasové rozdíly, jen ráno po vystřízlivění dochází u profesora k uvědomění si celé situace a platí černošovi, který ho začíná vydírat, jen aby zmizel co nejdříve.

Ya el cielo estaba celeste, podía llevarse la botella pero no habría café, debía comprender, sus obligaciones, y lo estaba empujando hacia las escaleras, mientras el negro no ofrecía mucha resistencia, esas cosas ocurrían, ilustrísimo doctor, ha sido un placer, pero alguien tiene que pagar el taxi, ya sabe usted a sus órdenes, todas las noches en El Botellón, y el billete pasó de una mano a otra y al fin la puerta estaba cerrada con doble llave y el doctor pudo subir jadeando hasta la biblioteca.⁸⁰

(Nebe už bylo modré, mohl si odnést láhev, ale už nebyl čas na kafe, musel pochopit, jeho povinnosti, a už ho strkal ke schodům, zatímco černoš se příliš nebránil, takové věci se stávají, vážený pane doktore, bylo mi potěšením, ale někdo musí zaplatit taxi, vždyť víte, k vašim službám, každou noc v baru El Botellón, a bankovka přechází z jedné ruky do druhé a nakonec jsou dveře zamčené na dva západky a doktor se může, celý zadýchaný, vrátit do knihovny.)

Fungování společnosti

Kritika společnosti je nejsilnější v románu *Výměna stráže*, který byl napsán přímo s cílem satiricky zesměšnit osobnosti, které rozhodují o fungování státu. Forma, kterou k tomuto účelu zvolil Ribeyro, jsou krátké příběhy ze života lidí z různých společenských vrstev, jejich rozhodování se a jednání ve významných životních okamžicích. Jedním z příběhů je osud dělníků, jejichž továrna byla uzavřena oficiálně z důvodu krachu, ale hlavním důvodem bylo beztrestné, jednostranné snížení platů zaměstnanců. I když se jim podaří dosáhnout spravedlnosti a je jim slíben návrat do továrny a plat, o který přišli během doby, kdy byli bez práce, stojí opět bezradně před zavřenými dveřmi:

---

⁸⁰ Ribeyro, J. R., *Cuentos*. Cit.d., s. 222.

Saldívar persiste en llamar por teléfono desde la pulpería de la esquina al directorio de la fábrica. Le contesta nuevamente el secretario para decirle que no está presente ningún responsable. Ante tanta insistencia y cuando amenaza derribar el portón, el secretario le explica que el señor Barreola está en ese momento muy ocupado, pero que llame dentro de media hora. En fin, le recomienda que esperen, que ya llegará algún representante. Saldívar y sus compañeros se han sentado en la acera, al lado de la puerta, y siguen fumando y conversando. La mayoría confía en el nuevo gobierno, pero algunos se muestran escépticos.⁸¹ (Saldívar znovu volá z krámku na rohu do ředitelství továrny. Opět mu odpovídá tajemník, aby mu řekl, že není přítomen nikdo z vedení. Přes naléhání, a když je mu vyhrožováno proražením vrat továrny, tajemník vysvětluje, že pan Barreola je v tuto chvíli velmi zaneprázdněný, ale během půl hodiny mu můžou zkusit znovu zavolat. On sám doporučuje, ať počkají, určitě se tam dostaví někdo odpovědný. Saldívar a jeho kolegové se posadí na chodník, vedle dveří a dál kouří a povídají si. Většina z nich spoléhá na novou vládu, ale někteří se k tomu stavějí skepticky.)

Podobných situací, ve kterých se chudí a bezmocní lidé nemohou dovolat spravedlnosti, je v románu mnoho. Na druhé straně, vše co si naplánovali bohatí a vlivní se vydařilo a nikdo nebyl nikdy za nic potrestán. Pokud se někdo z vlivných osob postavil na stranu spravedlnosti, byl smeten těmi, kteří se dostali k moci. Tak byl degradován a přeložen do Iquita, oblasti v amazonském pralese, generál Santa María, který se odmítl účastnit vojenského převratu.

—¿A quién más han trasladado?

—A todos nuestros amigos. Y todos a lugares diferentes.

—Es lo que se estila en estos casos. Todos separados y a puestos de castigo. ¿Crees tú que Iquitos, donde me mandan a mí, es una buena plaza?

—Por lo menos tendrá sol, mi general, y árboles y fruta.

—Y leprosos y caimanes y esas lluvias que duran días. No, Ramírez, si fuera teniente o capitán no me importaría, pero a mi edad es distinto. Esta vez los Chaparro, los Taboada, los Arboleda se han salido con la suya.

—En una palabra, nos madrugaron, mi general.

—Eso mismo. Pero no será por mucho tiempo. Les falta cabeza, Ramírez, y además no tienen, como ellos creen, la sartén por el mango. El mango lo tienen otros y ellos están en la sartén. Cuando queme un poco, saldrán volando. Porque los que tienen verdaderamente la sartén por

---

⁸¹ Ribeyro, J. R., *Cambio de guardia.*, Cit.d., s. 276.

el mango son insaciables. Todo lo quieren para sí. Quieren no solamente la presa sino hasta la sombra. Su lema es: nada para los demás.⁸²

(A koho ještě přeložili?)

Všechny naše přátele. A každého jinam.

To je v těchto případech obvyklé. Každý jinam a na posty za trest. Myslíš, že Iquitos, kam posílají mě, je dobré místo?

Alespoň tam budete mít slunečno, pane generále, a taky stromy a ovoce.

A malomocné a krokodýly a ty dlouhotrvající deště. Ne Ramirezi, kdybych byl poručík, nebo kapitán, bylo by mi to jedno, ale v mém věku to je něco jiného. Tentokrát to těm Chaparrům, Taboadům, Arboledům vyšlo.

Jedním slovem, předběhli nás, pane generále.

No právě. Ale ne na dlouho. Nemají dost rozumu, Ramírezi, a kromě toho nedrží, jak si oni myslí, pánev za rukojeť. Tu mají ti druzí a oni jsou na té pánvi. Jakmile se trochu rozpálí, tak vyletí. Protože ti, co ji drží ve skutečnosti, jsou nenasytní. Všechno chtějí pro sebe. Chtějí nejen kousek masa, ale dokonce i jeho stín. Jejich heslo je: Nic pro ostatní.)

V románu *Sváteční intelektuálové* zaznívá otevřenější kritika, např. v momentě, kdy Ludův přítel Santiago srovnává společnost s životem na lodi a líčí mu svoji představu cestou po Limě. Můžeme tak pozorovat, jak autor do příběhu vpletl různá místa v hlavním městě.

...no hay imagen más perfecta de la sociedad que un barco. Un barco peruano es la imagen de nuestro país. Podrido hasta las bodegas. Como ayudante de contador he visto medrar a todo el mundo. Yo mismo he robado. ¿Cómo se puede ser moral? En el Parque Salazar: vivimos entre estafadores, entre espadachines. Hay gente que me dice: tu padre es honrado. Mentira, es un cojudo. El tuyo también lo fue. Cómo se reirán de ellos sus patronos. Y para consolarme dicen: qué hombres íntegros, qué honorabilidad. De regreso a la Bajada de los Baños: ¿en qué se diferencia un banquero de un gángster? ¿O un investigador de un ratero? La frontera es muy sinuosa. Esto lo sabe todo el mundo. Yo prefiero a los gángsters y los rateros. Son más puros, proceden con mayor franqueza: violan la ley, los otros simplemente la dictan.⁸³

(...není lepším obrazem společnosti než loď. Peruánská loď je obrazem naší země. Prohnilá až do podpalubí. Jako pomocník účetního jsem viděl, jak si všichni přilepšují. I já sám jsem kradl. Jak jeden může zůstat slušný? V parku Salazar: Žijeme mezi podvodníky, mezi rváči. Jsou lidé, kteří mi říkají: Tvůj otec je čestný muž. To je lež, je to pitomec. Ten tvůj byl taky. Jak se jim asi vysmívají jejich šéfové. A aby mě uklidnili, říkají: Jak poctiví lidé, jaká

---

⁸² Tamtéž. s. 294.

⁸³ Ribeyro, J. R., *Los geniecillos dominicales*. Cit.d., s. 181.

čestnost. Při zpáteční cestě ulicí Bajada de los Baños: Jaký je rozdíl mezi bankéřem a gangsterem? Nebo mezi detektivem a kapesním zlodějem? Hranice mezi nimi je příliš zakřivená. To vědí všichni. Já dávám přednost gangsterům a zlodějíčkům. Jsou poctiví, chovají se s větší upřímností: Porušují zákony, ti druzí je rovnou diktuji.)

Bankéři jsou kritizováni i ve *Výměně stráže*, kde je zdůrazněna jejich hamižnost, dokonce rozkradou i mezinárodní pomoc, která má být dodána do hor, kde je období sucha a lidé nemají co jíst. V *Intelektuálech* zaznívá také kritika ekonomiky a bankovního systému, který vyhovuje jen bohatým, většinu obyčejných lidí spíše okrádá:

La garúa seguía cayendo antes de las fiestas patrias, cuando Ludo fue donde Pirulo para decirle cosas profundas y lastimosas. Decirle, por ejemplo, que un grupo de hombres se reunían, ponían algunos bienes en común, se inventaban un nombre, se llenaban de lacayos y abogados, se atrincheraban en un edificio enrejado, fundaban un banco y comenzaban a robar. Un banco hipotecario, por decir algo, como aquél al cual la familia de Ludo pagaba desde hacía diez años los intereses de un préstamo, nunca el préstamo.⁸⁴

(Ještě před oslavami státního svátku mžilo, když Ludo šel k Pirulovi, aby mu sdělil hluboké a smutné pravdy. Řekl mu například, že se sešla určitá skupina mužů, dali dohromady nějaké finance, vymysleli si jméno, obklopili se služebnictvem a advokáty a začali krást. Hypoteční banka, například, jako ta, které Ludova rodina platila už deset let úroky, nikdy samotnou půjčku.)

---

⁸⁴ Tamtéž. s. 205.

Lima, la horrible Salazara Bondyho

Jedním z Ribeyrových současníků byl i spisovatel Sebastián Salazar Bondy, který se stejně jako Ribeyro pokoušel ve své tvorbě zachytit Limu padesátých let. Jeho nejznámější prozaické dílo, esej *Příšerná Lima*, se zabývá některými typickými jevy, které se v životě obyvatel Limy objevují a podrobuje je přísné kritice, plné ironie. Pokusím se porovnat jeho pohled na Limu s pohledem Julia Ramóna Ribeyry a vyzdvihnout nejzajímavější myšlenky. Prvním z témat v této eseji je nostalgie, jak poznamenává Salazar Bondy: “Jako by budoucnosti a přítomnosti chyběl prostor, Lima a my, její obyvatelé žijeme přeplnění minulostí.” (Como si el porvenir y aun el presente carecieran de entidad, Lima y los limeños vivimos saturados de pasado).⁸⁵ Nostalgie se objevuje velmi často i v Ribeyrově próze, oba autoři se shodují, že koloniální Lima stále ještě silně ovlivňuje životy svých obyvatel. Nejvíce je to poznat na smyslu života většiny Peruánců. Jejich cílem je dosáhnout určitého postavení, pokud možno co nejvyššího, a poté využívat všech výhod, práv a nároků, které k onomu postu přísluší. Tito lidé se považují za rovné místokrálům nebo inckým králům a také se tak chovají.⁸⁶ Koloniální Lima přežívá také ve „Velkých Rodinách“ a v jejich přezdobených barokních domech. Tito lidé neuznávají, že jejich doba již skončila a dál se snaží udržovat si co největší vliv ve společnosti, což se jim díky jejich jmění daří.

S kolonialismem je spojeno i kreolství, být kreolem v současnosti znamená pocházet z Limy, nebo alespoň z pobřeží a myslet a chovat se podle celé řady tradic a národních zvyků, které však nesmí mít nic společného se zvyky původních obyvatel. Výraz kreol se tím stává synonymem výrazu kostumbrista.⁸⁷ Kreolismus se objevuje ve všech projevech života v Limě, především v jídle, hudbě, tanci, ve způsobu slavení různých svátků atd. Kritika dodržování všech kreolských tradic se objevuje i v Ribeyrově románu *Sváteční intelektuálové*, např. opovržení Luda a jeho přátel nad zvyky, které by měla dodržovat mládež z Miraflores. Salazar Bondy stejně jako Ribeyro kritizuje ekonomické rozdíly ve společnosti. Uvádí statistická data, podle kterých 10 miliónů chudých Peruánců, z nichž většina žije pod hranicí chudoby, pracuje na 1 milión bohatých. Peruánská buržoazie využila svůj vliv během průmyslového rozvoje města ve svůj prospěch. Zároveň většina nejchudších obyvatel jsou jiné barvy než bílé, jsou mezi nimi indiáni, černoši, asiáté a jejich míšenci, kteří téměř nemají

---

⁸⁵ Salazar Bondy, Sebastián. *Lima la horrible*. La Habana: Casa de las Américas, 1967. s. 13.

⁸⁶ Viz. Tamtéž. s. 14.

⁸⁷ Viz. Tamtéž. s. 23.

možnost postoupit na společenském žebříku. Rasovou problematiku zdůrazňují ve svých dílech oba autoři.

Salazar Bondy také kritizuje pobožnost většiny obyvatel, která nevychází z vnitřního přesvědčení, ale především z jejich strachu, který pochází z minulosti, kdy se lidé obávali inkvizice. A inkvizice stále nenápadně bdí nad věřícími. „Proto měšťan z dnešní Limy, stejně jako z té včerejší, plní své náboženské povinnosti s cílem ukázat veřejně, že nic, ani požitkářství, ve kterém žije, ho nevzdálí od toho, co nazývá svojí vírou.“ (Por eso el limeño burgués de hoy como el de ayer practica sus deberes religiosos con el propósito de mostrar públicamente que nada, ni siquiera la voluptuosidad en que vive, lo aparta de lo que dice que es su fe.⁸⁸) Čím hříšnějším životem žije, tím aktivněji provozuje církevní rituály a navenek zdůrazňuje svojí pobožnost. Podobný příklad najdeme v Ribeyrově románu *Výměna stráže*, ve kterém vdova, žijící zdánlivě velmi asketickým životem, je ve skutečnosti majitelkou největšího a nejluxusnějšího nevěstince a svými styky ovlivňuje mnoho politických rozhodnutí.

Ženy a jejich vliv se dostávají do hledáčku jak Ribeyra, tak i Salazara Bondyho, který zastává názor, že muž vládne ve společnosti, kde se realizuje, kdežto jeho žena se realizuje v domácnosti, které vládne a řídí ji až do posledních podrobností. Žena žije z postavení svého muže, proto je pro ní velmi důležitá svatba. „Je známou pravdou, že celé ženské úsilí směřuje ke svatbě, skutečné profesi, pro jejíž vykonávání jsou naše děvčata již od dětství připravována.“ (Cierto es lo dicho puesto que todo el empeño femenino apunta a la boda, verdadera profesión para cuyo ejercicio nuestras muchachas son desde la infancia preparadas.⁸⁹).

Kritika Salazara Bondyho je tvrdší než Ribeyrova, rozebírá celou společnost, včetně peruánských spisovatelů, k nimž je nemilosrdný. Nejvíce se pouští do Ricarda Palmy, jehož *Tradice* nezobrazují skutečnou historii, ale jsou vymyšlenou historií Peru, kterou Peruánci jeho vinou považují za skutečnou.⁹⁰ I když tón jeho eseje je ironický, cíleně zasahuje mnoho bolavých míst peruánské společnosti. Ribeyro na rozdíl od Salazara Bondyho spíše těká z jednoho sociálního jevu na druhý a jen jakoby náhodou poukazuje na klíčové problémy života obyvatel Limy.

---

⁸⁸ Tamtéž. s. 55.

⁸⁹ Tamtéž. s. 62.

⁹⁰ Viz. Tamtéž. s. 14.

Závěr

Julio Ramón Ribeyro si vytyčil za jeden ze svých literárních cílů zachytit Limu a její atmosféru ve své próze. Zobrazoval jak její na první pohled viditelnou tvář, čtvrti, ulice, domy a další součásti, ale i její obyvatele a společnost, která je obklopuje.

Především se snažil poukázat na problémy, které provázely proces modernizace Limy v padesátých letech. Z jeho románů a povídek je patrné, že probíhající změny nepřijímali obyvatelé Limy s nadšením, ale spíše se steskem po starých časech. Sledovali postupné proměny města s obavami, a možná proto se snažili za každou cenu udržovat koloniální zvyky a tradice a nové a moderní součásti města přijímali velmi opatrně. Vzhledem k měnící se společnosti, ve které měla hlavní slovo industrializace, lidé přicházeli o práci a často se dostávali pod hranici chudoby. Život na periferii města se velmi lišil od života bohatých rodin, které si udržovali svůj vliv na fungování státu. Symbolem chudinské čtvrti v Ribeyrově díle je Surquillo, která byla od svého opaku, čtvrti Miraflores, oddělena tramvajovými kolejemi. Přejezd kolejí je symbolem, kterým autor vyjadřuje rozdílnou polaritu obou světů.

Ribeyro přímo nepopisuje jednotlivé části Limy, ale zapojuje je do příběhů, Často pouze zmiňuje názvy ulic, budov, barů a dalších součástí města a předpokládá, že čtenář tato místa zná a dokáže si je představit. Pokud ale čtenář v Limě nikdy nebyl, nezbyvá mu, než nechat na sebe působit atmosféru města, která na něj z Ribeyrových románů a povídek dýchá, a nechat se unášet vlastní fantazií. Atmosféru města zachycuje Ribeyro mistrně. Využívá techniku připomínající záběry filmové kamery a zaznamenává jen určité výseky pohledu frázemi, které nemají žádná aktivní slovesa. Tyto popisy však nikdy nejsou příliš dlouhé, většinou se prolínají s příběhem, se kterým se vzájemně doplňují. Na první pohled se zdá, že především v povídkách Ribeyro Limu vůbec neukazuje, že ji přímo před čtenářem schovává, ale opak je pravdou. Lima je neustále přítomná v chování lidí, jejich mluvě, zvycích a v místech, ve kterých se nacházejí, ale nachází se spíše pod povrchem příběhu a na hladinu se vynořuje jen v určitých momentech, které jsou pro děj důležité.

Velký význam mají ulice, kterými se potulují Ribeyrovy postavy, zoufalci, kteří řeší své osobní problémy, velmi často způsobené špatným fungováním státu, nebo barvou jejich kůže, která jim znemožňuje dosáhnout vyšší společenské úrovně. Ulicemi Limy bloudí muž z povídky „Zastupující profesor“, který má možnost získat práci po které vždy toužil, ale bojí se, že to nezvládne. Jemu v postupu brání nedůvěra v sebe sama. V zoufalství lidé často přicházejí na nábřeží, kde se rozhodují, jak dál naložit se svým životem, jako majitel

krachujícího obchodu v povídce „Schůzka věřitelů“. Nikdo z nich však nemá odvahu skoncovat se svým životem a tak se nábřeží s výhledem na širé moře stává místem vhodným k zamyšlení. Hrdinové příběhů v tuto chvíli většinou seberou zbytky sil a vyrazí do dalšího boje s větrnými mlýny, se společnostmi, která je nutí žít v bídě a neusnadňuje jim postup mezi vyšší třídou.

Pláž je v Ribeyrově díle spojená s odpočinkem, obyvatelé Limy ji vyhledávají z mnoha různých důvodů. Nejčastějším je rodinné poobědvání na pláži, při kterém jsou lidé schopni si z domova vzít hrnce s jídlem a servírovat na pláži celé menu. Bohužel po nich zůstává velký nepořádek. Pláž se tak stává jedním velkým smetištěm, kam lidé vozí i sutiny domů a kde dochází ke kriminálním činům, jako v případě chlapce Pipa v románu *Výměna stráže*. Pláž se také stává místem setkávání zamilovaných párů, ale zároveň je i velkým nevěstincem.

Bary a nevěstince, které se objevují v Ribeyrově díle velmi často, jsou klíčovými místy, kde se odehrávají nejdůležitější okamžiky příběhů. V barech se plánují velké věci, jako např. založení firmy v povídce „Láhve a muži“, nebo založení literárního časopisu v románu *Sváteční intelektuálové*. V baru se spolu lidé seznamují a pod vlivem alkoholu padají všechny zábrany a tak se může seznámit vzdělaný bílý doktor s jednoduchým, černým rolníkem, jako je tomu v povídce „Neznámá země“.

Rasové předsudky jsou dalším velkým tématem, které se objevuje v celé Ribeyrově tvorbě. Černoši a „zambos“, míšenci indiánů a černochoů, většinou zastávají povolání, ve kterých bývají ponižováni. Příkladem je nespravedlivé odsouzení černocho Luqua, dělníka ze zavřené továrny na cihly v románu *Výměna stráže*, který byl mučením donucen přiznat se k něčemu, co neprovedl, ponižování černého taxikáře, kterého Ludův strýc Gonzalo beztrestně mlátí v románu *Sváteční intelektuálové* a ženy černé pleti, které v příbězích vystupují nejčastěji jako prostitutky nebo služebné.

Velké rozdíly mezi bohatými, kterých je v Limě málo, a velmi chudými, kterých je většina, se také ocitají v hledáčku Ribeyrovy kritiky. Ta se objevuje nejvíce v románu *Výměna stráže*, kde jsou vlivní a bohatí lidé zesměšňováni a je zdůrazňována jejich hloupost, sexuální úchylinky nebo zločiny, které v jejich případech nebývají odhaleny a oni tak unikají spravedlnosti. Chudí lidé se naopak usilovně snaží dostat se ze své ubohé existence výš, ale málokdy se jim to podaří. Úspěšný je pouze mladý muž z povídky „Láhve a muži“, který to dotáhne ze sběrače míčků v tenisovém klubu na partnera v tenisových zápasech s jeho členy. Jeho otec mu však opět připomene odkud pochází.

Obyvatele nižších vrstev poznáme v Ribeyrově próze podle jejich charakteristických znaků. Příslušnost k určité společnosti o postavách vypovídá nejen jejich specifický jazyk, ale i místa kudy se pohybují, bary, do kterých chodí pít, hudba, kterou poslouchají, nápoje, které pijí, zaměstnání, které vykonávají a lidé, se kterými se stýkají. V Limě není snadné zakrýt svůj původ, který člověka pronásleduje celým životem, i když se mu snaží uniknout.

Peruánská společnost padesátých let byla zkorumpovaná, všude fungoval systém založený na dobrých kontaktech a štědrých darech. Bohatí lidé se snažili být ještě bohatší a drželi si na své straně vysoké důstojníky peruánské armády a policie, s jejichž pomocí si udržovali moc. I na tyto společenské rysy poukazuje Ribeyro. V předmluvě k románu *Výměna stráže* říká, že tyto negativní jevy ve společnosti se objevují všude na světě, někdy více, někdy méně, ale nikdy nezmizí úplně, proto je třeba o nich vědět a mít je na zřeteli.

V Ribeyrově díle zaznívá i kritika církve a katolické víry, která je v Peru spíše prospěchářská. Je zvykem dodržovat všechny církevní zvyky, ale podle Ribeyra nejsou Peruánci příliš hluboce věřící a často porušují pravidla hlásaná církví. Čím více žijí svůj požitkářský život, tím více navštěvují kostely a veřejně dávají na odiv svoji víru. Náboženství je pouhou přetvářkou, lidé jsou ve skutečnosti hříšní a v Ribeyrově románech tráví více času v nevěstincích. Ty jsou místem, kam chodí jak chudí, tak i bohatí, ale každý do jiného, podle svého společenského postavení. Nevěra je součástí přetvářky, která se hojně rozšířila ve společnosti, rodina a manželství přestávají být nedotknutelné, jsou pouhou zástěrkou, maskou, za kterou se skrývá nefungující vztah.

I když se čtenáři, který je obeznámen s peruánskou realitou, může zdát, že Ribeyro vidí pouze negativní rysy peruánské společnosti, jeho díla nejsou přímo kritická. Na všechny problémy se dívá se satirickým odstupem, většinu situací zveličuje a dohání do krajností. Postavám vždy zbývá alespoň něco málo, aby mohli dále žít své ubohé životy, které jsou naplněné přáteli, kteří jsou na tom podobně jako oni. Jeho cílem není trestat, ale upozorňovat na negativní společenské jevy, které se neobjevují jen v Limě, ale pravděpodobně i v dalších hlavních městech Latinské Ameriky, které mají za sebou podobnou koloniální minulost a stejně jako Lima procházejí rychlými změnami. Mnohem ostřeji zaznívá kritika peruánské společnosti padesátých let v eseji *Lima, la horrible* Sebastiana Salazara Bondyho, který sdílí s Ribeyrem jeho sociální citění, ale jeho kritika je mnohem propracovanější a adresnější.

Ribeyro patří k nejlepším peruánským spisovatelům dvacátého století, ale jeho díla byla v Peru vydávána v méně známých nakladatelstvích a v malých nákladech, které byly vždy okamžitě rozebrané. Získat jeho knihy proto není snadné a je to vůči tak vynikajícímu spisovateli nespravedlivé. Naštěstí se vydávání Ribeyrovy prózy věnuje španělské

nakladatelství Tusquets, které již vydalo značnou část jeho tvorby. Českému čtenáři zatím není znám vůbec, protože dosud žádné jeho dílo nebylo přeloženo do češtiny. Přitom i českému čtenáři by byla společnost kritizovaná v jeho románech blízká, protože podobné problémy se objevují v zemích celého světa.

Během mého dvouletého pobytu v Peru na sklonku dvacátého století jsem měla příležitost poznat Limu a její atmosféru. Zdá se mi, že prostředí Limy, jak ho popisuje Ribeyro ve svých románech a povídkách se za posledních padesát let příliš nezměnilo, jen se Lima nadále rozrůstá jak do výšky, tak i do šířky. Lidé jsou takoví, jak je popisuje Ribeyro, se stálými pohledy do minulosti, udržováním kreolských zvyků a náboženským pokrytectvím. Společnost je stejně zkorumpovaná jako byla v padesátých letech, ale možná v ještě větší míře než dříve. Mladí lidé studují především proto, aby získali teplé místo v kanceláři a stoupali na pomyslném sociálním žebříčku. Většina obyvatel je však stále chudá a nemá žádnou šanci toto změnit. Zdá se, že upozorňování na negativní sociální jevy v Peru a jeho hlavním městě spisovateli jako byli Ribeyro, Salazar Bondy a další autoři, kteří se věnovali realistickému zobrazování Limy, zatím nepřispělo ke změnám, které by se měly v této zemi odehrát.

Jediná změna ve společnosti, kterou jsem zaznamenala, je snaha žen studovat a dosáhnout určité uznávané profesionální pozice. Už jejich život nesměřuje jen ke svatbě jak zachytil ve svém eseji Salazar Bondy, ale především k profesnímu životu. Možná to budou právě ženy, které dosáhnou toho, že se Peru začne měnit v sociálně spravedlivější stát.

Résumé

El reflejo de Lima en la obra de Julio Ramón Ribeyro

Los cuentistas latinoamericanos tienen entre sus máximos exponentes a Julio Ramón Ribeyro quien no sólo logra la cúspide del realismo urbano en el Perú sino que es tomado como modelo oculto por otros escritores de la región.

Para trabajar esta tesina he elegido la obra de Ribeyro orientándome al reflejo de Lima en sus novelas, *Geniecillos dominicales* y *Cambio de guardia*, y en cuentos escogidos, especialmente de los inicios del mencionado autor.

Ya otros autores habían tomado Lima como uno de los escenarios de sus narrativas y poesías, pero recién Ribeyro, pionero de técnicas modernas para el Perú de su época, consigue mostrar su atmósfera desde muchos ángulos. La larga estancia en Europa, complemento de la lectura de autores del lugar lo inspiraron para esta autodesignada misión. No intenta reflejar la ciudad ni a los habitantes de una manera sencilla, sino que presenta Lima por medios de historias donde los personajes la recorren e interactúan. La descripción propiamente dicha se descubre con dificultad pero se lee entre líneas, dejando de lado verbos activos, técnica que recuerda escenas cinematográficas. Conocemos a los personajes por su comportamiento y modo de expresarse, aunque también por los lugares que visita y las costumbres que mantiene.

El tipo y tema del trabajo obligan a consultar materiales originales y en lengua castellana. Muy pocas fuentes se encuentran en las bibliotecas locales y existe una escasez posiblemente absoluta en las librerías checas. Las consultas se han realizado utilizando bibliografía traída especialmente para el caso de puestos de venta libros viejos de Lima. Es paradójico que la misma Lima descrita por Ribeyro no cubre la demanda esporádica de sus obras y que la corrupción en ellas criticada ha bajado incluso a esta rama comercial al ser más sencillo conseguir ediciones de editoriales fantasmas. La empresa del diario tradicional peruano El Comercio es una de las pocas interesadas de envergadura que se han decidido a difundir la obra Riberyana en el Perú, la secundan pequeñas editoriales como Milla Batres y Ediciones Peisa, luego el particular Jaime Campodónico. En España lo ha editado Tusquets Editores y Cátedra, que tampoco son consideradas grandes editoriales.

El atractivo de Ribeyro se mantiene todavía casi sólo entre hispanistas, esto trae como consecuencia que los estudios y publicaciones sobre él se hayan llevado a cabo en español por más que sus seguidores o admiradores sean de cualquier país europeo.

No se puede comprender completamente los tramas desenvueltos en Lima sin conocer parte de su historia y de su realidad. Estar y vivir en el Perú son el mejor método, que dicho sea de paso es mi caso personal por una estancia entre los limeños durante 2 años hasta fines del 2000, mas esto no basta, así que también se ha obtenido información de obras de otros autores dedicadas a la historia y realidad peruana, de autores urbanos y de investigaciones sobre este tipo de escritores.

Una dificultad en las traducciones de las obras de Ribeyro la constituyen los peruanismos usados para potenciar el realismo del trama. Existen expresiones, nombres, apelativos y apodos no sólo de personas, viandas o lugares que para su mejor comprensión se tienen que describir. Para la mayoría de términos se ha encontrado un equivalente en la lengua checa pero más de un par se han tenido que describir.

La estructura del trabajo, sin contar la bibliografía consultada, ha sido dividida en tres partes, las dos primeras bastante extensas y la última reducida en páginas más no en importancia. La primera parte introduce la literatura urbanista, hace un recorrido en la historia de la literatura y buscando la Lima literaria, la compara con otras ciudades descritas por algunos autores de diferentes corrientes y describe la obra de Ribeyro. La tercera y última parte menciona la descripción extremadamente crítica que hace Salazar Bondy sobre Lima, las conclusiones y los resúmenes de esta tesina. En las conclusiones se presentan las posibles interpretaciones de la Lima Riberyana y algunas atrevidas propuestas no pertenecientes al tema pero de consideración para un trabajo futuro, como pro ejemplo una traducción al checo de algunos cuentos escogidos o la novela Geniecillos dominicales que considero su mejor obra novelística.

Se ha dejado la descripción de la segunda parte para el final porque es el trabajo propiamente dicho. Está subdividida en tres niveles según el enfoque de Lima que hace el autor estudiado. En el primero vemos Lima como una ciudad en sí, con sus calles, plaza, edificios, medios de transporte, etc. El autor intenta retratar los cambios sufridos por Lima en los años cincuenta, periodo del auge industrial, grandes migraciones internas, invasiones populares de origen andino, nacimiento de nuevos barrios y transformación de los antiguos. Encontramos la añoranza por la Lima de antaño, conservadora y aferrada a su pasado, con aversión a todo lo nuevo, lo moderno, lo liberal.

El siguiente nivel lo forman los habitantes de Lima, que no tienen que ser limeños y para quienes los años cincuenta llegaron con una dureza diferente. Acontecieron numerosos cambios en la vida diaria; en la disminución del grado de seguridad que hasta ese momento habían mantenido, muchos perdieron el empleo y tuvieron que buscar otro; la llegada de tantos provincianos, la fundación de los oficialmente llamados pueblos jóvenes y popularmente conocidas como barriadas, que no traían sólo nuevos habitantes, sino también nuevas costumbres y nuevos temores; Lima, con las mezclas sociales, económicas y raciales entre estos nuevos habitantes, va adoptando, poco a poco, otra imagen. El personaje típico en la obra de Ribeyro es el arruinado, la persona que fracasa en todo sin considerar el esfuerzo que manifieste para ocupar algún lugar considerable en la sociedad; las limitaciones y sus orígenes que pueden ser el color de la piel, la cuna, la pobreza que empujan a los protagonistas a los confines sociales.

Los cambios en la sociedad son el tercer nivel del trabajo. Ribeyro trata los problemas raciales con una pasión propia. Pone gran atención al nivel en la escala social de los afroperuanos limeños. Los emigrantes provincianos engruesan las filas de los pobres y arman viviendas precarias inmensamente diferentes a los palacios habitados por la clase gobernante superior. Ribeyro presenta sistemáticamente estas desigualdades de la misma manera lo hace con la institución decadente que es el matrimonio; el mal funcionamiento del sistema educativo; se observa un descenso en el poder que disponen los sacerdotes, quienes faltan a sus propias reglas. Otro objeto criticado por Ribeyro es la mala administración estatal; la corrupción de los políticos y de los altos mandos militares; la avaricia de los banqueros que con su capital influyen en el funcionamiento de la sociedad utilizando periodistas comprados, los cuales lejos de la objetividad defienden intereses de los grupos que llenan sus bolsillos.

En Ribeyro vemos además una típica ambigüedad, cada vez que señala algún fenómeno inmediatamente lo niega. Muestra Lima pero a la vez la oculta. Lima no se visualiza en alguna escena concreta pero es la que a todos acoge. Es una ciudad invisible, oculta a la mirada del lector que simultánea y constantemente está presente y aparece en el momento preciso para ser parte de los hechos. Muy a pesar de esto Lima está descrita en una realidad tan completa que pone al lector en piel de gallina al sentirse parte del trama como si fuera él mismo quien se pasea por la calles de la ciudad.

Obraz Limy v díle Julia Ramóna Ribeyry

Pro mou diplomovou práci jsem si vybrala dílo peruánského spisovatele Julia Ramóna Ribeyry a zaměřila jsem se na zobrazení Limy v jeho dvou románech, *Sváteční intelektuálové* a *Výměna stráže* a ve vybraných povídkách, zejména z jeho počáteční tvorby. Lima se objevovala v peruánské próze a poezii již dříve, ale teprve Ribeyrovi se podařilo zachytit její atmosféru díky využití moderních technik, kterými se inspiroval při četbě evropských autorů. Nesnaží se o prosté zobrazení města a jeho obyvatel, ale ukazuje nám Limu prostřednictvím příběhů, ve kterých se postavy po městě pohybují a navzájem na sebe působí. Samotné popisy se objevují zřídka a jsou většinou psány frázovitě, bez využití aktivních sloves, technikou připomínající záběry filmové kamery. Postavy poznáváme především podle jejich jednání a vyjadřování a zároveň podle míst, ve kterých se pohybují a zvyků, které dodržují.

Pro lepší přehlednost práce jsem rozdělila Ribeyrův pohled na Limu do třech rovin. První je samotné město s jeho ulicemi, náměstími, budovami, dopravními prostředky atd., Záměrem Ribeyra bylo zachytit změny, které probíhaly v Limě padesátých let, kdy docházelo k velkému průmyslovému rozmachu, růstu nových čtvrtí a bourání těch starých. Ukazuje stesk obyvatel po staré tváři Limy, lpění na starých věcech a odpor ke všemu novému, modernímu.

Další rovinu tvoří obyvatelé Limy, pro které byla padesátá léta velmi náročná. Docházelo k mnoha změnám v jejich dosavadních jistotách, mnozí ztráceli svá zaměstnání a museli si hledat nová, přicházeli noví lidé z provincií, zakládali svá městečka a přinášeli nové zvyky, jiný jazyk s novými výrazy a začali se míchat mezi sebou a vytvářet novou tvář obyvatelů Limy. Typickou postavou, která se objevuje ve většině Ribeyrových povídkách a románech je postava ztroskotance, člověka, kterému se nic nedaří, i když se aktivně snaží postoupit výše ve společnosti, brání mu v tom různé okolnosti, nejčastěji jeho barva kůže, původ, chudoba, kvůli kterým je odstrkován na okraj společnosti.

Měnící se společnost je třetí rovinou mé práce. Rasové problematice se Ribeyro věnuje s velkým zaujetím, především postavení barevných obyvatel Limy ve společnosti. Lidé přicházející z venkova většinou rozšiřují řady chudinského obyvatelstva a budují svá prostá obydlí, která se velmi liší od paláců, ve kterých žijí příslušníci vládnoucí vyšší třídy. Ribeyro na tyto rozdíly ve své próze soustavně poukazuje, stejně jako na upadající instituci manželství, špatně fungující školství, velkou moc katolických kněží, kteří se sami nechovají podle pravidel, která hlásají. Dalším předmětem Ribeyrovy kritiky je špatné fungování státu a

jeho správy, zkorumpovanost politiků a vysokých vojenských důstojníků, hamižnost bankéřů, kteří svým jměním ovlivňují dění celé společnosti a prodejnost novinářů, na které je neustále vyvíjen nátlak různými zájmovými skupinami a kteří nejsou schopni informovat objektivně o dění ve společnosti.

Pro Ribeyra je typická určitá dvojsmyslnost. Vždy, když poukazuje na nějaký jev, tak ho zároveň popírá, nikdy nic neříká přímo, pouze naznačuje. Ukazuje Limu, ale přitom se jí snaží skrývat v ději. Najít úryvky přímých popisů v Ribeyrově povídkách není snadné, pouze v románu *Sváteční intelektuálové* se to daří lépe. I přesto je Lima popsána velmi realistickým způsobem, při kterém čtenáři naskakuje husí kůže a cítí se být součástí příběhu, jako by to byl on, kdo se pohybuje ulicemi města.

A Reflexion of Lima in the Work of Julio Ramón Ribeyro

The thesis aims at reflection of Lima in several pieces of literary work by Peruvian writer Julio Ramón Ribeyro: two novels *Geniecillos dominicales* and *Cambio de guardia* and chosen stories from his early work.

Lima appeared in Peruvian literature even before, but it was Ribeyra who achieved to depict Lima's atmosphere thanks to his using modern techniques, which he acquired by reading European authors. He does not focus only on simple description of the city as the place where the characters meet and influence one another. On the contrary, descriptive scenes are in his work rare. They are mostly written in phrases without active verbs - this technique reminds us of film shots. A reader gets to know the characters according to their acting and expressions as well as according to the places where they move along and habits they keep.

For better orientation, the thesis divides Ribeyro's view on Lima into three categories: the first comprises the city itself, with its streets, squares, buildings, means of transport, etc. Ribeyra intended to catch the changes in Lima in 50's, the time of great boom of industry, destruction of the old quarters of the city and construction of the new ones. He shows the nostalgia of the citizens who long for the old face of Lima, cling to old things and detest all the new and modern.

In the second category there are the citizens of Lima, for whom the 50's represented a really hard time, the time of many changes in their existing security. Many people lost their jobs, they had to seek new ones, new people from provinces were flowing into the city, settling down, bringing along new traditions and the language with new expressions, and were mixing with the old Lima dwellers. The typical character who appears in the majority of Ribeyro's stories and novels is a cast-away. He fails in everything he does despite his trying to move higher in the society, his usual obstacles are the colour of his skin, his roots, poverty, because of which he remains on the edge of the society.

The third category covers the changing society. The problem of racism is immensely important for Ribeyro, especially the condition of coloured Lima's citizens. People coming from the country mostly extends the masses of the poor, their simple dwelling deeply contrasts with palaces of the ruling class. This contrast is constantly apparent in his work, together with declining institution of marriage, ineffective educational system, great power of Catholic priests who do not keep the rules they declare. Another target of Ribeyro's criticism

is inefficacious function of the state and its administration, corrupt politicians and high-ranking army officers, meanness of bankers influencing the society and venality of journalists influenced by various cliques and unable to give an objective information on the course of events in the society.

A typical feature of Ribeyro's work is a certain ambiguity – the things mentioned are also usually denied. He shows Lima, Lima is always covered. Lima is not a visualized and a concrete scene, it is a constant turning to it. It is an invisible city hidden from the eyes of a reader, but it is always there, emergent in the moment when it is an essential part of the plot. In spite of it, Lima is depicted in a very realistic way, which makes the reader become the part of the story, as if it was he who moves along the streets of Lima.

Použitá literatura

primární literatura

- Ribeyro, Julio Ramón, *Cambio de guardia*. Barcelona: Tusquets editores, colección andanzas, 1994.
- Ribeyro, Julio Ramón. *Cuentos*. Madrid: Cátedra, 1999.
- Ribeyro, Julio Ramón. *Crónica de San Gabriel*. Santiago de Chile: Editorial Universitaria, 1969.
- Salazara Bondy, Sebastián. *Lima la horrible*. La Habana: Casa de las Américas, 1967.
- Ribeyro, Julio Ramón. “Los eucaliptos” *html* (cit. 2007–12–27) dostupné z <http://habitandoelolvido.spaces.live.com/blog/cns!564E52CBAC4AA5DD!530.entry>

sekundární literatura

- Ainsa, Fernando. *Identidad cultural de Iberoamérica en su narrativa*. Madrid: Gredos, 1986.
- Cornejo Polar, Antonio. „Los geniecillos dominicales: sus fortunas y adversidades“. *La novela peruana: siete estudios*. Lima: Editorial Horizonte, 1977, s. 145–158.
- Hodrová, Daniela. *Citlivé město. Eseje z mytopoetiky*. Praha: Akropolis, 2006.
- Inca Garcilaso de la Vega. *Comentarios Reales*. Madrid: Cátedra, 2001.
- Kohut, K., Rose, S., Morales, J. (eds.). *Literatura peruana hoy, crisis y creación*. Frankfurt, Madrid: Vervuert, 1998.
- Kolektiv autorů pod vedením Eduarda Hodouška. *Slovník spisovatelů Latinské Ameriky*. Praha: Nakladatelství Libri, 1996.
- Luchting, Wolfgang. *Estudiando a Julio Ramón Ribeyro*. Frankfurt am Main: Vervuert, 1988.
- Ortega, Julio. „Los cuentos de Ribeyro“. *Cuadernos Hispanoamericanos*, 1985, n. 417.
- Pérez, Mª Teresa. „Introducción“ in: Ramón Ribeyro, Julio. *Cuentos*. Ed. Mª Teresa Pérez. Madrid: Cátedra, 1999, s. 9–88.
- Roedl, Bohumír. *Dějiny Peru a Bolívie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007.
- Rovira, J. C. *Ciudad y literatura en América Latina*. Madrid: Editorial Síntesis, 2005.
- Valero Juan, Eva M^a. *Lima en la tradición literaria del Perú: de la leyenda urbana a la disolución del mito*. Lleida: Ensayos/skriptura, 2003.